

Price ₹ 20/- (₹ 25/- Outside Goa)

गोंय मुक्तीच्या सुर्व महोत्सवी वर्सारू सलम!

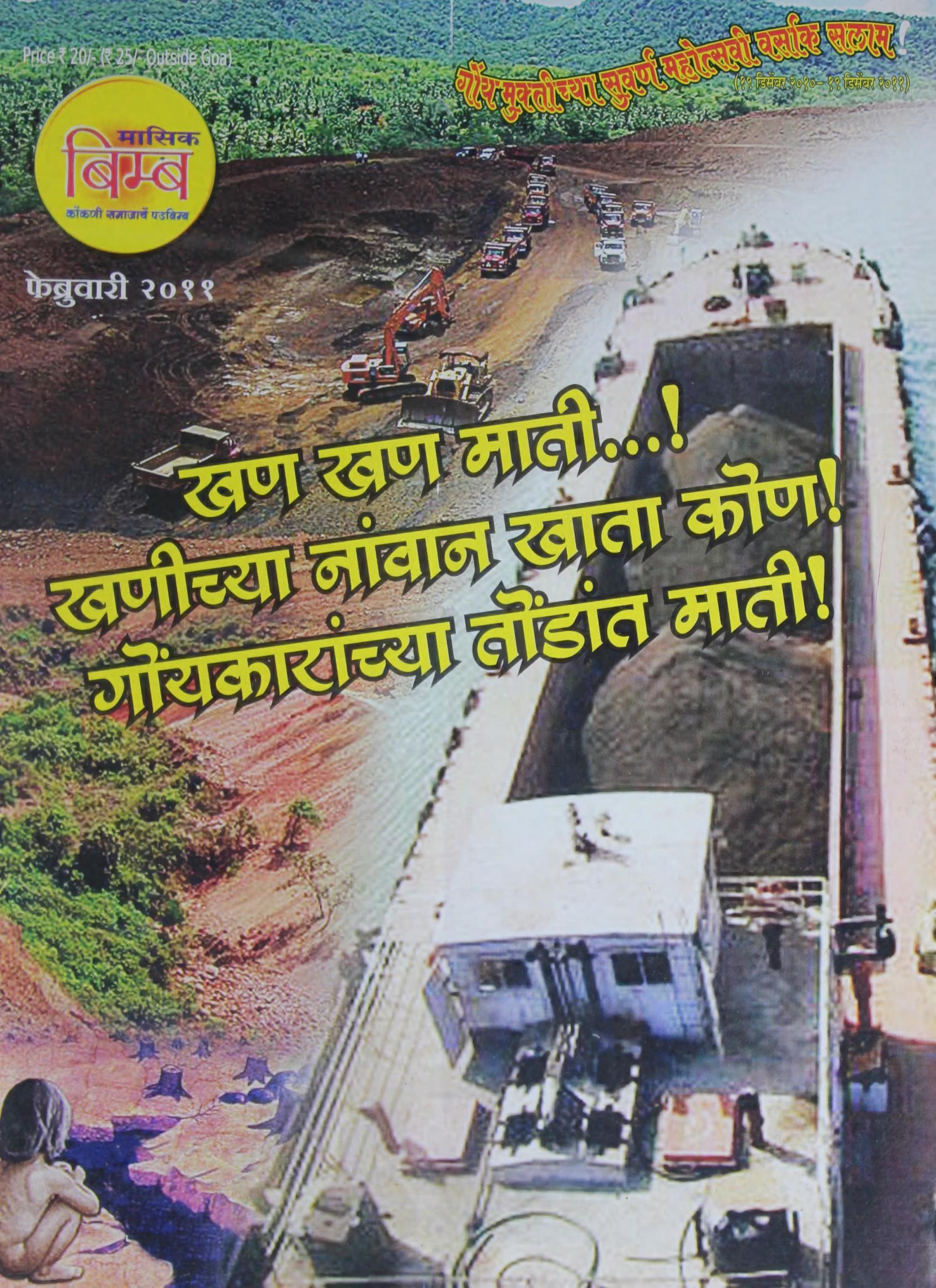
(११ डिसेंबर २०१० - ११ डिसेंबर २०११)

मासिक
बिम्ब

कॉकणी लानाजाचे पडविन्हम

फेब्रुवारी २०११

खण खण माती...!
खणीच्या नांवान खाता कोण!
गोंयकारण्यांच्या तोंडांत माती!

संस्कृतीय मैलाफातराच्या हुंबच्यार.... मुक्ततायेची ५० वर्सी

श्री. दिगंबर कामत
माननीय मुख्यमंत्री
गोंय

शिक्षण

उद्योग

शेतकी

भलायकी

पर्यटन

वसाहतवादाच्या बंद पासांतल्यान मेळिल्ले मुक्ततायेचो येत्या वर्सा भांगरा उत्सव मनोवपाच्या मैलाफातरा दिकेन पावल घालतना आमी गोंयच्या निर्भय सुटके झुंजान्यांक आनी ४९ वर्सी आदीं ज्या संस्कृतीय दिसा पवले खोप स्वतंत्र गोंयचेर भारतीय तिरंगो फडकायलो त्या शूर भारतीय सेनेक आमी वंदन करतात.

तेन्ना सावन आमच्या राज्यान सामाजिक आनी आर्थिक मळार मोठी उडी मारल्या. पर्यटकांचे नदरेन गोंयासारकी सुवात देशांत दुसरी ना आनी निणायिक वेळार सामाजिक आनी आर्थिक घडीय केळ्हा हालूक ना. दरमाणशी येणावळ आनी महिला साक्षरताय, समाज कल्याण आनी भलायकी ह्या सारकिल्या मळारूय महत्वाची सुवात सुगूर केल्या. देशांतल्या पुराय साक्षरताय वळेरेत गोंय वयल्या पांवड्यार आसा.

गोंय भारतांतले सगळ्यांत लहान राज्य जावं पूण धंयचं आतिथ्य, उद्योग आनी स्फूर्ती हे दोनूय नदरेन कोणाकडे तुळा करूक जावंची ना. थोडेभितर सांगपाचं जाल्यार ११ डिसेंबर १९६९ त तं मुक्त जायत सावन सगळ्या मळाचेर गतीमान उदरशत तार्णं केल्ली आसा. आनी हें शक्य जावंक पावलं तं गोंयचे ताठकण्याचे जनते पासत.

अश्या ह्या पवित्र आनी उत्सवी समयार आमी स्वतंत्रतायेची ज्योत आमच्या काळजांत आनी आमचे भुयेचेर सतत पेटत दवरतले असो सोपूत घेतात.

जय हिंद! जय गोवा!

Issued by:

Department of Information and Publicity, Government of Goa

वर्स : १० अंक २

फेब्रुवारी २०११

मोल २० रुपया

मुखेल संपादक

दिलीप बोरकार

मुद्रक आनी प्रकाशक

दिलीप बोरकार

छापणावळ

इम्प्रेशन्स, बेळगांव.

व्यवस्थापक

कामिनी किणी

अक्षर जुळवणी आनी मांडावळ

शेता नाईक

वर्गणीचे दर

वर्सुकी २५० रु. / तीन वर्सा ६०० रु.

खंयच्याय म्हयन्या सावन
वर्गणीदार जांव येता. वर्गणीचो चेक
'बिम्ब' ह्या नांवान धाडचो

संपादकीय पत्रवेहाराचो पत्तो

'धर्म-लक्ष्मी', सांत लॉरेन्स,

आगशी - गोंय ४०३ २०४

दूरध्वनी : (०८३२) २४३८३५५

E-mail : bimbkonkani@yahoo.co.in

ह्या अकांत उक्तायल्ले विचार

त्या त्या बरोवप्पाचे आसात.

संपादक मंडळ ताचेकडे

सहमत आसतच अर्थे ना.

५

खण खण माती...!

खणीच्या नांवान खाता कोण!

गोंयकारांच्या तोंडांत माती!

- दिलीप बोरकार

कॉकणी मासिक
बिम्ब
१० वर्स

४८ मनसंवेदना

बाकीबाब बोरकार

तैद्र बोडके

बात्कृष्णजी कानोळकार

महेश पारकार

मेश वेळुस्कार

भिकाजी घाणेकार

४९ भुग्यांचे आंगण

क्लेरीया कुयेलो

अशोक शिलकार

शेता नायक

लक्ष्मी संतोष शेट्ये

ऐखाचित्रां

गिरिश नंदा बोरकार

हिन्दु फार्मासी

पणजी

फोन : २२२३११७३

गोंय मुक्तीच्या सुवर्ण महोत्सवाक आमच्यो भांगा भुभेच्छा
मंगळुरांत पावळ्यारा मुजरात भेट दियात

S. L. SHET
JEWELLERS & DIAMOND HOUSE

K. S. Rao Road, Mangalore. Ph. : 0824 - 2440242, 2440085, 2440271
E-mail : slshet@sify.com

ONE destination for all your healthcare needs

With the latest technology, multi-disciplinary capability, state of the art facilities, world-class infrastructure and excellent patient care ambience and processes, NUSI Wockhardt Hospital can now be rated as one of the most advanced and progressive healthcare institution in Goa.

Our team of super specialists in Cardiology & Cardiac Surgery, Orthopedics, Neurology & Neuro Surgery, Minimal Access Surgery, Gastro Surgery, Urology & Nephrology, Mother & Child Care makes us one destination for all your healthcare needs.

NUSI WOCKHARDT HOSPITAL

Panzorconi, Cuncolim, Salcete, Goa - 403 703. Tel: (0832) 6684444

E-mail: contact@wockhardthospitals.com Website: www.wockhardthospitals.com

आमी फक्त राजभासदीकृत्य मनोविपाची....!

ह्या म्हयन्याचे चार तारकेर म्हळ्यार ४ फेब्रुवारी ह्या दिसा आमी राजभास दीस मनयतले. आमी म्हणचे सरकार न्हय, आमी म्हणचे गोंयची जनता न्हय तर सरकारी अनुदानाचेर चलपी कोंकणी अकादेमी. कोंकणी अकादेमी ही कोंकणी भाशेच्या उदरगती खातीर स्थापन केली संस्था जाल्यान कोंकणी संबंदीत ज्यो ज्यो घडणुको घडल्यात तांची दखल घेवप हो अकादेमीच्या वर्सुकी कार्यक्रमाचो भाग. कोंकणी अकादेमी दर वर्सा हो राजभास दीस पाळटा म्हूण ताची याद उरता. नातर गोंयची राजभास कोंकणी करूक ह्या गोंयांत २४ वर्सा पयलीं रान उठलेले ही गजालूच आमी विसरून वचपाचे.

२४ वर्सा पयलीं ह्याच दिसा गोंयच्या सरकारान कोंकणी ही गोंयची राजभास म्हूण मान्यताय दिल्ली. कोंकणीच्या माथ्यार राजभाशेचो मुकूट घाललो खरो, पूण त्या मुकूटाचो आब राखूक जाय अशी खंयचीच गजाल सरकारकडल्यान घडली ना. कोण तरी बोवाळ घालतात न्हय, मागीर घेयात ही राजभास. करात तुमचे तोंड बंद अशेंच कितें तरी सरकारान केले आनी आमी दरवर्सा ४ फेब्रुवारी राजभास दीस मनयत रावले. फाटलीं २४ वर्सा आमी तेंच करतात. पूण ह्या चोवीस वर्सात कोंकणी खंय पावली?

२४ वर्सा म्हळ्यार ल्हान काळ न्हय. फुडल्या वर्सा आमी गोंयच्या मुक्ततायेचो भांगरा सुवाळो जसो मनयतले तसोच त्या वर्साचो फेब्रुवारी म्हयन्याचो एक दीस रूप्या उत्सवी वर्सातलो राजभास दीस म्हूण मनयतले. हो दीस रूप्या उत्सवी वर्सातलो दीस आशिल्यान कोंकणी अकादेमी वांगडा हेरे कांय संस्थाय हो रूप्या उत्सव मनोवन राजभास दिसाच्या नांवान संस्थेचे जाळवणदार आपल्याकूऱ्य मिरोवन घेतले. पूण राजभास कायदो चालीक लागून पाव शेकडो सरलो तरी राजभाशेची अंमलबजावणी फाव तशी जावंक

ना हो विचार कितल्या लोकांचे तकलेंत येतलो होच प्रस्न आसा.

गोंयच्या निजाच्या लोकांक, जांका थळावे अशें पाचारू येता तांच्या पावलांक घटाय जर येतली जाल्यार कोंकणी बगर दुसरो पर्याय ना हें राजभास आंदोलन चलताले तेन्ना आमी आइडून आइडून विरोधकांक आनी सरकाराक सांगले. गोंयांत गोंयकार परकी जावंक फावना, खंयच्याय तेरीर गोंयकार पावलो जाल्यार ताका गोंयकार म्हूण वळखुपाची एकूच कुरू म्हळ्यार कोंकणी भास. देखून ही भास गोंयची राजभास जावंक जाय अशें मागणे जाले आनी सरकारान तें मानून कोंकणी राजभास केली.

सरकारान राजभाशेचे विधेयक पास करून २४ वर्सा सरलीं आनी कोंकणी फक्त फायलीनीच उरली. कोंकणीचो वापर गोंयच्या दर एक क्षेत्रांत जावंक जाय आनी जाका लागून गोंयच्या सामान्यांतल्या सामान्य मनशाक आपल्याक ते भाशेंतल्यान व्यक्त करूक जाय देखूनच ही भास आमकां राजभास म्हूण जाय आशिल्ली.

आयज आमच्या राज्याचो कारभार इंग्लीश भाशेंतल्यान चलता. गोंयच्या खेड्यांतलो मनीस आपले काम घेवन जेन्ना सरकारी कचेरीनी वता तेन्ना ताका पत्रवेहार इंग्लीश भाशेंतल्यान करचो पडटा. आपले म्हणणे अधिकान्यांक कोंकणी कलनाशिल्यान इंग्लीश भाशेंत सांगाचे पडटा. जांकां इंग्लीश कलना तांकां वांगडा वकील व्हरचो पडटा. जांकां थोडी भोव येता ते न्युनगंडाक लागून कितें सांगपाचे तें विसरतात आनी पदरांत

लुकसाण ओडून घेतात. ह्या लोकांक फटोवप सोपें जाता तें भाशेच्या ह्या अज्ञानाक लागून. सगळो वेव्हार जर कोंकणी भाशेंतल्यान चलतालो जाल्यार हें फटींगपण उरपाचें नाशिल्ले आनी जे कोण अधिकारी आसात तांकां कोंकणी शिकचे पडपाचें. पूण अजून हें घडना. आमी फक्त मनयतात तो राजभासदीस.

गोंय मुक्तीच्या भांगरा उत्सवी वर्साक मुखेलमंत्र्यांनी गोंयचो कारभार गोंयचे भाशेंतल्यान चलयतलों म्हणपाचें जाहीर केलां. लोकांनी सगळो सरकारी वेव्हार राजभाशेंतल्यान करचो अशें आवाहन केलां. पूण ताणीं सरकारी अधिकान्यांक तसो आदेश दिला काय खबर ना. सरकारी अनुदानाचेर चलपी कोंकणी अकादेमीक स्थापन करून बावीस वर्सा सरलीं पूण ते अकादेमीक कोंकणी जाणा जाल्लो, कोंकणीकडेन लागणूक आशिल्लो पूर्णवेळ एक सचिव मेळना हाचेवेल्यान राजभास म्हळ्यार कितें तें कळटा.

कालच्या विधानसभा अधिवेशनांत म्हापशेंचे आमदार फ्रांसिस डिसौजा हाणीं एक मागणी सरकाराकडेन केल्या. विधानसभेत कोंकणी उल्यतात तें कळना देखून त्या प्रस्नाच्यो जापो दिवंक मेळना. तेन्ना हें कामकाज इंग्लीशींतल्यान अणकारीत करचे. केदो व्हड विनोद हो! कामकाज इंग्लीशींतल्यान चलता देखून तें कोंकणी करचे अशी मागणी खरें म्हळ्यार जावंक जाय आशिल्ली. पूण आमचें सरकार आनी विरोधी गट हांचें सगळे विपरीतूच म्हूणूक जाय! असलीं रत्नां गोंयांत आसात तेन्ना खंयची राजभास आनी खंयचें कितें? चलता तेंच बरें म्हणपाचें!

कवी साखरदांडेची मुलाखत आवडली

बिम्बाचो जानेवारी २०११ अंक पावलो. त्या अंकांत समिक्षक एस. डी. तेंडुलकार हांणी घेतिल्ली कवी अरूण साखरदांडे हांची मुलाखत खूब आवडली. ही मुलाखत वाचून कवी साखरदांडेच्या नितळ हारशावरी आशिल्ल्या सभावाचे गूण-विशेष काळजाक भिडले.

कवी साखरदांडे हांकां तांच्या 'कावळ्याचे श्राध' ह्या कविता झेल्याक केंद्रीय साहित्य अकादेमीचो २०१० वर्षाचो पुरस्कार फाव जालो ही खोशेयेची गजाल. ह्या कविता झेल्यांत कांय उत्कृश्ट अशो कविता आसात, ज्यो कोंकणी कवितेक वेगळे, अनवळखी आशिल्ले वाटेन घेवन वतात. देखीक-उपरांत, वसती, अंत्ययात्रा, सात दीस, सांगात, देग, वस्त्र. 'अंत्ययात्रा' ही कविता तर मरणा सारक्या गंभीर विशयाक लेगीत फॅन्टसीचे पातळे वयल्यान व्यक्त करतनाच रसिकाक वास्तवाच्या दारांत उबी करता. कोंकणीतली ही एक वेगळी कविता.

कवी साखरदांडेच्या बन्याचशा कवितांनी 'कॉमिक व्हिजन' दिश्टी पडटा आनी आपले जिणेकडे पळोवपाचो तांचो हो दिश्टीकोण तांचे कवितेत आपसूक अवतरता.

समिक्षक तेंडुलकारांच्या यांकरांक, बांवसरांक आनी गूड लॅन्थ प्रस्नांक तांणी सरळ बँटान जापो दिल्यात. आपल्या भुरोपणा विशीं, आपले आवय विशीं, आपले घरकानी विशीं, आपले जिणेतल्या सुख-दुखवा विशीं, आपले कवितेच्या निर्मिती प्रक्रिये विशीं तांणी ज्या मेकलेपणान जापो दिल्यात त्यो वाचून हांव भारावन गेलो. भितरल्यान हळवो जालो. तांणी आवय विशीं सांगिले उगडास वाचून दोळे दुकांनी भरू आयले...

तांची सबंद कविताच नात्यांच्या धाग्यांनी विणिल्ली आसुनूय ती 'पर्सनल' उरनासतनां तिचो आशय सार्वत्रीक कसो जाता हाचो दिश्टावो 'कावळ्याचे श्राध' हो कविता झेलो वाचतनां जाता. सादया, सोप्या उतरांनी विशाळ आशयाक वेंगयत ती रसिकांच्या काळजाक घांस मारून रावता.

'हांवूच म्हजी आवय जालों
आनी म्हाका मांडयेर घेतलो' अशो ओळी खंयचोय कवी बरोवंक शकता.

पूण ह्या ओळी फुडें आयिल्ली 'मात म्हजी आवय मेले उपरांत' ही काळीज कोरांथून काडपी ओळ फकत साखरदांडे सारको अस्सल कवीच बरोवंक शकता. कारण कोंकणीतल्या चडशा कर्वीच्या 'कवितांची वाट' ही जार्दीनाचे दिकेन वता. तर साखरदांडेच्या 'कवितेची वाट' नेमकी उरफाटे दिकेन - मसूंडेचे दिकेन वता. आपल्या वांट्याक आयिल्ले अमृत सगळेच कवी पियेवंक शकतात, पूण जिणभर आंगाक मसुंडेतलो गोबोर फासून विख्खावे घोट एकाद्रो अरूण साखरदांडे सारको कवीच पियेवंक शकता.

आत्मसंतुश्ट जायनासतनां, कवी अरूण साखरदांडेची कविता सदांकाळ अस्वस्थ रावत कोंकणी कवितेक आनिकूय उंचेलीं शिखरां दाखयतली, हातूंत म्हजे सारक्या तांचे कवितेच्या रसिकाच्या मनांत इल्लोय दुबाव ना.

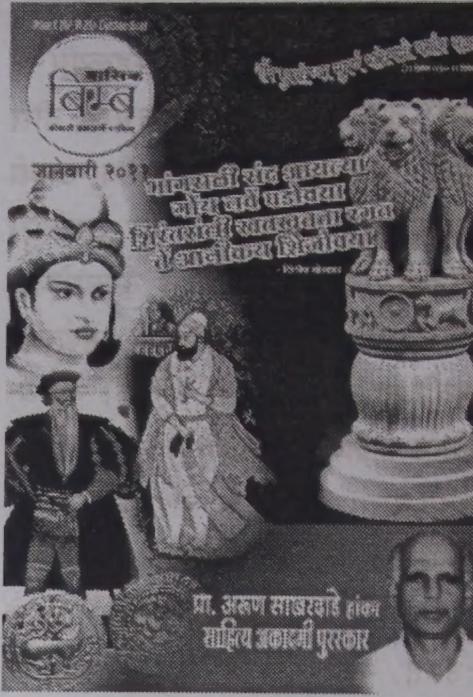
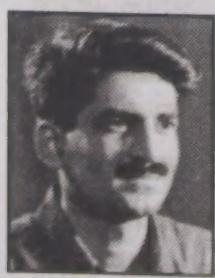
आमेन!

- परेश नरेंद्र कामत

एफ-६,

पराग कॉ आॅप सोसायटी
शांतीनगर, फोडे - गोंय.
मो.: ९४२२६४०२१०

मानधनाक शिणाचे नंह्य

आमी दर वर्सा दिवाळी अंक आय म्हणटकच, नोव्हेंबर-डिसेंबर म्हयन्याच अदमासाक बिम्ब मासिकांत सातत्य बरयता तांका मानधन म्हूण आमचे तां प्रमाण चेक धाडटात.

जांका आमी सदारां वो शीर्षकथा बरोवं सांगतात वो कविता मागोवन घेतात तांका हें मानधन दिवपाचो निर्णय आमी घेतला

कांय लेख, कथा, कविता आमव येतात. तातुंतले बरेंचशें बरप आम संपादकीय संस्कार करून फकत बर धाडिल्याक उत्तेजन मेळचे म्हूण छापतात चोखंदल वाचव्यानी दर्जों ना म्हूण हरक घेतल्या उप्रांतूय आमी हें करीत आयल्यात ताचे फाटले निव्वळ कारण बरप धाडटल्यान नाऊमेद जावंचे नंह्य हेंच आसा. तांच बरपांत संपादकीय सोपस्कार करपा खाती जितले मनस्ताप आनी त्रास भोगतात पळयत जाल्यार तें बरप कुशीक दवरचे अदिसता. तरी आमी तें उजवाडाक हाडटात ह्या लेखकांनी उपकार करून हेरांक मानध दिलां, आपल्याक दिवकंक ना म्हूण शीर काढून मागणी करची नंह्य. बिम्ब मासिकाचे ऐप्ट वाडटकच तांचोय आमी विचार करू

- संपादक

खवण खवण माती...! खवणीच्या नांवीन खाती कोण! गोंयकारांच्या तोंडांत माती!

- दिलीप बोरकर

गोंय मुक्तीच्या भांगरा उत्सवी वर्षाक आरंब जाता थंय आसा, गोंयांत भांगरूच भांगरा आसा, शुद्ध भांगराचे साठे गोंयभर, चड करून उत्तर गोंयांत जमनी खाला साठ मीटर परस चड खोल आशिल्ल्या जांभ्या फातरांत आसात म्हणपाचें गोंय विद्यापीठान जाहीर केलां मात, गोंयकार गोंय मुक्तीचो भांगरा उत्सवूच विसरून गेले.

हातूंत तांचीय म्हून तशी चूक ना. भोगवादी जिविताक संवकल्ल्या गोंयकारांक खंयची मुक्ती आनी खंयचो भांगरा उत्सव म्हणा! त्या उत्सवा परस खरें, शुद्ध भांगरूच जेन्ना गोंयचे भुयेंत मेळटा जाल्यार मुक्तीच्या भांगरा उत्सवाचें पडलां कोणाक म्हणा! आलायतें भागर जर मेळटा जाल्यार गोंयकार आखबें गोंयूच विकूंक तसो फार्टी ना. आपलीं घरां उबारूक, तिजोरी भरूक हे आदीं गोंयकारांनी गोंयची माती व्हरून जपान, जर्मन, चायनाक विकली. सैम सुंदरायेन भरिल्ल्या गोंयच्या काळजाक सुरींग लावन गोंय रक्त बंबाळ केलें. गच्च रानां आशिल्लीं तीं बोडकीं केलीं. तातुंतल्यान खोन्यानी दुदू जोडलो आनी आपल्या घराक भांगराचे नळे घातले.

गोंय नांवान खणी मारून ती माती विकून जर भांगर करूक मेळटा जाल्यार आलायतें भांगरूच खणीनी सापडलें जाल्यार हरवें सोदतल्याक भाजीलेंच मेळळें म्हणचे पडटलें. तेच पासत गोंयचे शास्त्रज्ञ डॉ. नंदकुमार कामत हाणीं हड्ड्यार हात मारून पत्रकार परिशदेंत गोंयचे भुयेंत आशिल्ल्या भांगराच्या प्रचंड साठ्याची म्हायती दिली तेना गोंयचे सगळे खाण मालक खडबदून जागे जाले जावंक जाय. ज्या खाणमालकांनी आपल्यो खणी विकून उडयल्यो तांका ही खबर आयकून घुंवळ आयल्या आसूक जाय! जाणी हार्लींच हो खणी विकत्यो घेतल्यात तांका दिसा उजवाडाक लेगीत भांगराळीं सपनां पडल्यांत जावंक जाय! पूण हें भांगर गोंयांत आसा हें खरें आसलें तरी तें सहजतायेन हाताक लागपाचें ना हाची जाणविकाय जातकच मात कोल्याक दाकां आंबट जालीं हेंय तितलेंच खरें!

गोंयचे भांगर हाताक लागतले?

पुरुगेज जेना १९६१त गोंय सोडून पळळो तेना गोंयचे बँकेत आशिल्ले भांगरूय घेवन पळळो म्हणपाचे सगळ्यांक खबर आसा. पुरुगालाक आशिल्ले गोंयकारांचे भांगर परत हाडपा खातीर खूबशया फुडांच्यांनी यत्न केले. पूण फादर ऑफ द भांगर जालो तो एदुवार्द फालेर. हें भांगर हाडपा खातीर कितल्यो लटाफटी करच्यो पडल्यो हें तोच जाणा. म्हणटकच भांगर कोणाच्या हाताक तशें सहजतायेन लागना.

आमच्या भारतीय लोकांक भांगराचें तशें पिशेंच. आयज भारतांतले एकंदर लोकसंख्ये परस १९% जनता दळदीर रेशेखाला जीवन जगत आसली तरी संवसारांतले एकंदर भांगराचे मागणे पयकी २०% मागणी भारतीयांकडल्यान जाता. आमच्या देशांत भांगराची मागणी करपी आनी उपभोग घेवपी वर्ग म्हळ्यार मध्यमवर्ग. सामाजीक दर्जो, आर्थिक सुबत्ता दाखोवप, परबो, उत्सव मनोवपाखातीर, धार्मिक विधी पुराय करपाखातीर भांगराची मागणी जाता. भांगरांत केल्ली गुंतवणूक ही चड सोयिस्कर म्हूण लोक भांगरांत गुंतवणूक करतात. आमच्या देशांत दर वर्सा ७०० टन भांगराची विक्री जाता. भारतांत ज्यो भांगराच्यो खणी आसात तातुंतल्यान खूब कमी म्हळ्यार दोन टनापरस कमी भांगर हाताक लागता. भारतीयांची भांगराची गरज पुराय करपा खातीर दक्षीण आफ्रिका, स्वीतझर्लंडतल्यान भांगर आयात करतात.

भारतांत सद्या भांगराचे भाव प्रचंड गतीन वाढतात आसले तरीय भांगराची मागणी कमी जाल्ली दिसना. म्हणटकच गोंयांत डॉ. नंदकुमार कामतीन सांगलां तशे भांगराचे प्रचंड साठे आसात हें कळनाफुडे भारतीय गोंयचे भुयेचेर घालून घेतले. पूण ते साठे सहजपणान कोणाच्या हाताक लागपी नह्य अशें जरी दिसले आनी तशी गवाय डॉ. कामत हाणी दिली तरी आयज वेगवेगळ्या कारणांक लागून - गोंयच्या भुयेच्या पोटांतले मीन काढूक, मोठ्या प्रमाणांत शेतांचे रूपांतर करपा पासत दोंगरांची माती काडप आनी वसाहती निर्माण करूक दोंगुल्ल्यो बोडक्यो करप ह्या सारक्या अती गतीमान वावरांतल्यान गोंयचे भुयेचे विध्वंस चल्ला. तेना भांगर हाताक लागू येता ह्या पिश्या हावेसान जमनी भितर फक्त ६५ मिटर पोखरपूच नह्य तर एके वेटेन पोखरूक आरंब करून दुसरेवेटेन पोखरीत भायर सरपाक लेगीत हे विद्वाटे फार्टी सरपाचे नांत. इतली ह्या संपत्त भकाच्यांक शक्त आसा.

गोंयचे भांगराळे भुयेंत, धरीच्या पोटांत खंय खंय भांगर आसा हाची म्हायती डॉ. नंदकुमार कामत हाणी दिल्या. हें भांगर थंय आसाच म्हणपाची गवायूय तार्णी दिल्या आनी ते नदरेन पळयल्यार तातूंत सत्यताय दिसल्या बगर रावना. आपल्या संशोधनाचो पुरावो दितना ते हेर कांय शास्त्रज्ञाकूय गवाय दवरून तांचीं नांवां दितात तेना तांच्या

संशोधनांतले तथ्य हें सामकेच भायरांव नज हेंय मर्तींत घेवपाची आसा.

डॉ. नंदकुमार कामत सांगतात - मातयेच्या ल्हानशया नमु असंख्य भांगरा कण सापडले. असले भांगर ९० ते ९८ टक्के आसता. मागीर प्रस्न आयलो, हे साठे खंय मेरेन पसरल्यात? हो हि तसो अदमासान केला. सुवर्णकणांचो पटटो सरासरी पांच मिटर आसूक जाय. असो एखाद्रो सोद लागलो म्हणटकच रोखड्योच भांगराच्यो खणी सुरु जातल्यो अशें नह्य. एक टन मातयेत एक ग्राम भांगर आसलें तर टाकावू मातयेचें करप कितें? असो प्रश्न आ चर्चेक आयला. कोंकण रेल्वेन तीन किलोमीटर लांबायेचीं भुं बांदिल्लीं आसात. आयज तंत्रगिन्यान इतलें फुडारलां की, जे पध्द चिले राष्ट्रात कोळशाच्या खणीनी अडकल्ल्या कामगारांक खास भुं खणून वाचयले, तशेंच ६५ मीटर खोल, भुंयपृश्ठाक धक्को ला दिना आसतना आडवें डिलींग करूनय कांय साठे काढू येतले. पूण सगळे फुडाराक -

म्हणटकच गोंयचो भांगरा खातीर विध्वंस जावं येता हें डॉ. नंदकुमार कामत लेगीत नह्यकारनांत. आतां जरी नासले तरी फुडाराक हें येता आनी ६५ मिटर खोल भुंयार मारून, गोंयचे भुंयेच्या वय कवचाक हात लेगीत लायनासतना भितरले भितर गोंयची भुंय पोर्पो येता. जशें आयचें गोंय ह्या विद्वाट्यांनी पोखरून उडयलां.

मीन खणपाची गती अती थंय माती...!

जे प्रचंड गतीन गोंयचे जमनीचें उत्खनन जाता आनी ज्या प्र प्रमाणांत गोंयच्या मिनाची माती विदेशांत वता तें पळयत जाल अती थंय माती ही ओपार गोंयकार खणवाल्यांची वृत्ती पळोवन त जाल्या जावंक जाय अशें दिसता.

देशांतल्या हेर राज्यांतल्या भौगोलीक क्षेत्रफळाच्या मानान हो एक नाखूटभर प्रदेश म्हळ्यार अतिताय जावपाची ना. देशांत हेर राज्यांकडेन तुळा केली जाल्यार गोंय म्हळ्यार त्या राज्यांतलो जिल्हो लेगीत भरना. म्हणटकच इतल्या ल्हान माणकुल्या प्रदेश काळजी ही अत्यंत नाजूकपणान आनी काळजीदारपणान घेवंक ज आशिल्ली. कित्याक तर ह्या माणकुल्या गोंयांतलो एक फोंड ले व्हडली खण दिसूक शकता हाचें भान गोंयच्या लोकांनी आनी सरकारान दवरूक जाय आशिल्ले. गोंय हें सैमसुंदरायेन भरिल्ले सोव सुंदर पर्यटन थळ अशी नामना संवसारभर जाल्या आनी तें तशेंच दव ही गोंय सरकाराची जापसालदारकी आशिल्ली. पूण वेगवेगळे कारण

लागून, फक्त दुदू करपाचे भकीक पडून गोंयचे विधवंस जाला आनी हें गोंयकार आयज उक्ते दोळ्यांनी पळयत ओगी बसला.

गोंयची सैमसुंदराय म्हळ्यार अयस पयस पातळिल्ल्यो दर्या देगोच न्हय तर दर्यादेगां पासून भितर जीं शेतां भाटां पातळ्यांत, दोंगर रानां फाफसल्यांत तांचीय सैमीक गिरेस्तकाय हे सैमसुंदरायेंत आसपावता.

गोंयच्या दर्यादिगेक जी नुस्तेमारी जाता ती पारंपरीक नुस्तेकारांखातीर राखून दवरिल्लो वेवसाय. पूण यांत्रिकी बोटीवाल्यानी भर दर्यात नुस्तें मारपा वांगडाच देगांचेरुय आक्रमण करून दर्यातली ही साधन संपत्ती काबार करून उडयली. तेच प्रमाण हेर माफियानी दर्या देगां पासून भितर आशिल्ली साधनसंपत्ती नानपयत करून सैमसुंदरायेन भरिल्लो वाठार बोडको केलो. आयज आमी मळबांतल्यान ह्या वाठाराकडे न पळयतात तेना हे खणीचे मातयेक आनी खणीक लागून गोंयच्या आंगावेलीं राशेलर्लीं चवनां कर्शीं दिसतात.

गोंयच्या भोवतेक भूयवाठारांत मोठ्या प्रमाणांत लोखंड, बॉक्सायट, मँगनीज, लायमस्टोन, सिलीकॉन सांपडटा. आमच्या पुराय देशांतल्यान एकूण लोह खनीज निर्यात जाता तातुंतलें ४० टक्के लोहखनीज फक्त एका मुरगांव बंदरांतल्यान निर्यात जाता.

मुरगांव बंदर हें सैमीक बंदर. ह्या बंदरांतल्यान विदेशांत कितलेय तांकीचें खनीज निर्यात करूं येता. तशेंच गोंयचे भुंयेत सापडपी लोहखनीजाचे प्रचंड साठे हाका लागून ह्या वेवसायाचो फायदो गोंयचे आर्थिक उदरगतीक जावंचो देखून १९०६ वर्सा पुर्तुगेज सरकारान खाशेलो कायदो केलो. ह्या कायद्या अंतर्गत गोंयांत मीन काडपा खातीर परवाने दिवंक लागले. ते संदीचो लाव घेवन त्या काळांत सयर्शीं परवाने लोकांनी घेतले. गोंयांत मेलपी मँगनीज आनी हेर लोहखनीजाचो लाब औद्योगिकरणाक जावंचो म्हूण ब्रिटीश सरकारान गोंयच्या पुर्तुगेज सरकाराकडे न कबलात करून रेल्वे मार्गी बांदलो. पूण इतलें करूनय गोंयचो मिना उद्योग पुर्तुगेजांक अपेक्षीत आशिल्लो तितलो वाढूक पावलो ना.

गोंय मुक्ती उप्रांत १९८७ वर्सा ह्या खण कायद्यांत सुदारणा जाली आनी ह्या उद्योगाचेर सरकारचे नियंत्रण ह्या कायद्याक लागून प्रस्थापीत जालें. पूण ह्या कायद्याक न्यायालयांत आव्हान दिलें. मिनेरांचे फावलें आनी १९४७ वर्सा गोंयच्यान जेमतेम १०० टन मिनाची निर्यात जाताली ती १९८७ वर्सा उप्रांत १४ दशलक्ष टनांचेर गेली आनी गोंयच्या विधवंसाक प्रचंड गती लाबली.

मिनेरानी मातयेचे भागर केले

खण उद्योगाक लागून गोंयचे गिरेस्तकायेंत भर पडली म्हणटात. पूण गोंयच्या खण वाठारांत मिनाचे मातयेच्यो जितल्यो व्हडल्यो राशी

उब्यो जाल्यो तितलेच व्हडले फोंड गोंयचे हे सैमसुंदरायेन भरिल्ले भुंयेर पडले. गोंयच्या पर्यावरणाचो इबाड जालो. मिनेरानी गोंयच्या राजकारण्यांक आपल्या हाताकडे धरले. तांकां तांचो वाटो पावयलो. गोंयचे जे खासदार दिल्ली लोकसभेत गोंयचे प्रश्न मांडूक वताले ते मिनेरांचे प्रश्न सोडोवंक दिल्ली वचूक लागले. गोंयच्यान निर्यात जावपी खनीजाचेर केंद्र सरकारचो टना फाटल्यान जो कर आसूक जाय आशिल्लो ताचेरुच नियंत्रण दवरपा खातीर प्रयत्न जाताले अशें तेना लोक उल्यताले. गोंयच्या खणीचेर नियंत्रण कोणाचेंच उरुंक नाशिल्ल्यान मिनेर आनी राजकारणी गिरेस्त जायत गेले. गोंयच्या मिनेरांनी मातयेचे भागर केलें आनी त्या भागराचे नळे राजकारण्यांच्या घरांचेर चडयले.

ह्या खाणवेवसायाक लागून एकाच्या घरांत सुबत्ता नंदूक लागली तर खूब जाणाच्या घरांत दळीद्र रिगले. खाण वेवसाय हो वयले तराक गोंयचे अर्थवेवस्तेचो कणो दिसता. पूण ह्या कण्याचेर कोणाचेंच नियंत्रण नाशिल्ल्यान तो भितरल्यान बरगला म्हणपाचें आतां जण एकल्याक दिसूक लागलां. पूण हो कणो गोंयची सामाजीक जीण सामकी इबाडून उडोवंक यशस्वी जाला. आमी गोंयचे अर्थवेवस्तेक घटाय दितात अशें बावलें नाचोवन मिनेरांनी सरकाराकडल्यान आपलोच फायदो करून घेतला. तार्णी आपलीं घरां भरलीं. कांय आस्थापनानी तार्णी गोंयकारांक नोकच्यो दिल्यो जायत, फुटबॉल टिमी तयार करून गोंयच्या तरनाट्यांक एका बॉला फाटल्यान धांवडायले जायत. कांय शाळांतल्या भुरग्यांक गणभेस, पुस्तकां आनी चोपड्यो वाटल्यात जायत. पूण गोंयच्या सगळ्या खाण वाठारांतली सामाजीक जीण खंयचे अवतिकायेक पावल्या तें कोण पळयना.

गोंयच्या मिनेरांनी आयजवेर जपान, जर्मन, चायना ह्या देशांनी हजारांनी टन मीन निर्यात केले. ह्या देशांनी मिनाच्यो खणी नांत असो अदमास कोणे करचो न्हय. पूण हे देश आपले भुंयेतलो खनीज साठो

फुडाराखातीर सांबाळून दवरतात. आपल्या पर्यावरणाचो इबाड जावंक फावना हाचेर लक्ष दवरतात आनी ज्या देशांत सवाय दरान खनीज मेळटा तांचे कडल्यान तें आयात करतात.

भोवतेक देश भारतांतल्यान खनिजाची आयात करतात कारण तांका भारतांत कमी दरान खनीज मेळटा. भारतीय मिनेरांक ह्या देशांत आपल्या खनीजाक बरी दर मेळटा म्हूण जें किंतें खनीज हाताक लागता तें निर्यात करतात. हेर राज्यांत खनीज उत्खननाचेर नियंत्रण आसा. पूण गोंयांत कोणाचो धरबंद कोणाक ना. कोणूय उद्धा आनी मिनेर जाता. बेकायदेशीर जमीन पोखरता आनी विकपाच्या वेळार, जाचेकडेन परवानो आसा ताचे मार्फत आपल्या मिनाची विक्री करता. हालीं हालींच चीन देशान लोह खनीजाची ग्रेड पळ्यनासतना मेळटा तें लोहखनीज विकंतें घेवपाचो सपाटो लायिल्लो तेना गोंयच्या मिनेरांनी खंयच्या वाठारांत कितलें ग्रेडीचें खनीज मेळटलें हाचो हिशेब लायनासतना खणी मारल्यो आनी हाताक लागता ती माती भायर धाढून दिली.

पयलीं ६०-७० ग्रेडचें खनीज ए ग्रेड मानून त्याच खनीजाची निर्यात जाताली आनी ४० ग्रेडचें तिसऱ्या दर्जाचें खनीज तशेंच पदून उरतालें. दर नाशिल्ल्या त्या खनीजाच्या ढिगांचें किंतें करचें, कशे विल्हेवाट लावची हो मोठो प्रसन मिनेरां मुखार आसतालो. पूण चीनान ४० न्हय तर ३५ ग्रेडीचो लेगीत म्हाल घेवन गोंयच्या मिनेरांक मालामाल करून सोडले. ही अशी बरकत जाता ती पळोवन मिनेर नाशिल्ले बेकायदेशीर मिनेर जावंक लागले आनी आशिल्ले आपलें प्रस्थ वाडयत रावले.

बेकायदेशीर मिना खणींक ओतो

पयलीं खुबसो काळ मिनाचें उत्खनन फक्त दिवचल म्हाला पुरतें मर्यादीत आशिल्लें. मिनाची खण खंय आसा काय म्हळ्यार ती दिवचल म्हालांत अशी जाप मेळटाली. पूण आतां मिनामातयेचो धुल्ल पुराय गोंयभर पातळ्या आनी गोंयकारांच्या पुलमावांनी ताचे थर दाटत वचूक लागल्यात.

मुरगांव म्हालांत खणी मारपाक तशी संद ना खरी. पूण हेर म्हालांतल्या खणीतली माती निर्यात करपा खातीर मुरगांव म्हालांतल्या बंदरांत येता आनी जे भुयेर खणी नांत अश्या मुरगांव म्हालांतल्या लोकांच्याय तोंडांत माती पडत आसा.

एका काळार हाताच्या बोटार मेजपा इतलेच मिनेर गोंयांत आशिल्ले आनी तांका खरे नांवान वळखुच्या परस मिनेर म्हणूनच वळखताले. धेंपो, चौगुलो, साळगांवकार, तिंबलो, बांदोडकार हीं नांवां मिनेरांचींच आशिल्लीं. हे मिनेर मीन काडटाले आनी निर्यात करताले खरे पूण संस्कारी घराब्याक लागून ह्या मीन वेवसायांत ते सर्वसामान्याक त्रास जावंचो न्हय म्हूण जतनाय घेताले.

उप्रांतच्या काळांत बन्याच उद्योजकांक मिना मातयेचेर दुडूक मेळटात हें दिसून आयलें आनी प्रत्येक जाण आपूण धेंपो, चौ जावंक सोदूंक लागले. हाका लागून ह्या उद्येगांतली नितिमत्ता ना ज आनी भ्रश्टाचाराक ओतो येवन पुराय गोंय तांबडें जावंक पावलें. प करप हीच दर एक संबंधीताची मोख जाल्यान सगळेकडेन मोला सुरु जाली.

नवो प्रादेशीक आराखडो तयार जातना नागरिकानी नव्या खण मान्यताय दिवंची न्हय म्हणपाचो बोवाळ केल्लो आनी पर्यावरण इबाड करूंक दिनाआसतना खण वाठारांची थारावणी जातली म्हण उतर सरकारान दिल्लें. पूण नव्या आराखड्यांत ८२५ खणींक परव दिवपाची सद्या प्रक्रिया चालू आसा म्हणपाचें आयकूंक येता.

खण वेवसायाक लागून गोंयच्या सैम सुंदरायेचेर, पर्यावरण हावळ येता देखून हो वेवसाय बंद करचो ओ दबाव गों जनतेकडल्यान ह्या वेवसायाक परवानो दिवपी यंत्रणेचे दबाव येवंक लागला.

खण वेवसायाक परवानो दिवंचो काय ना हें ठरोवपाखातीर फाट पांच वर्सात ११४ रासवळ सुनावण्यो जाल्यो आनी लोकांचो विरो दिसून आयलो. इतलें आसुनय ९१ खणींक केंद्र सरका पर्यावरणसंबंदी मान्यताय दिल्या म्हणपाचें कळटा. हाचे वेल्यान र वेवसायांत घुसपल्ल्या माफियांचो हात खंय मेरेन पावला हें क येता.

लोकांचो विरोध आसुनय खाण वेवसायाक मान्यताय मेळत आस तरीय आतां लोक नेटान विरोध करूंक मुखार सरूंक लागल्यात. पंच क्षेत्रांत हे मुखार खण वेवसाय अजिबात नाका म्हणपाचो थाराव हाल वाळपयच्या नगरगांव पंचायतीचे ग्रामसभेंत एकमतान मंजूर केल खणधनी गांवच्या सरपंचाक आनी पंचांक हाताकडे धरून, तांचीं बोल भरून हे आर्दी खण मारूंक परवानो घेताले. पूण लोकभंया खाआ आतां पंच-सरपंच हे भागगडींत पदूंक सोदिना हाचें हें एक उदा म्हणूंक जाय.

खण वेवसायाक लागून र्वसनाचीं दुयेंसां

खण वेवसायाक लागून जे कोण खणीचेर काम करतात तांक श्वसनाचीं दुयेंसां जातात अशें न्हय तर ज्या वाठारांत हो धुल्ल पाव त्या वाठारांतल्या भुग्यां पासून जाणट्यां मेरेन टिबी पासून कॅन्स मेरेनचें सगळीं श्वसना संबंदीत दुयेंसां जातात. जंय जंय खणी मारिल्ल आसात थंयचे रस्ते, घरां, झाडां बी सगळ्यो गजाली तांबड्या धुल्ल माखिल्यो दिसून येतात. हो धुल्ल वर्साचे बाराय म्हयने सगळे कं पसरिल्लो दिसता. धार बांदोडा, कुळे, सांगे, सावडे, मोरपिला, कुळे

खणीची माती पिकाळ शेतांत येवन पडिल्यान हीं शेतां अशीं पडंग जावंक पावलीं.

दिवचल, सतरी, होंडा, काले, रिवणां खंयीय तुमी नदर मारल्यार घराचे नळे धुल्लान माखल्यात, रुखां धुल्लान तांबडीं जाल्यांत, रस्ते तांबडे जाल्यात म्हणपाचे दिसून येता. दिसरात हे वटेन मीन येरादारी करपी ट्रक धावत आसतात. तांचे गतीक लागून धुल्ल एक सारको उडटा आनी सगळ्याक पातळ्टा. दोळ्यांक उदक लावपा खातीर रस्त्यार दिसाक एक खेपो उदक शिंपडायतात आसले तरी धुल्ल उडपाचेरे तें नियंत्रण दवरूक शकना. हो धुल्ल जेवणांतल्यान पोटांत वता, श्वसनांतल्यान पुलमांवांत वता. हें एक आनी दोन दीस न्हय तर जल्मासाबन हो धुल्ल गिळूनच कितल्यो तरी पिळयो व्हडल्यो जाल्यो आसात - जातात. तेना दुर्योसां विरयत हे लोक आसात अशें कोणेय सांगले जाल्यार खरें कोण मानीत?

सगळ्योच न्हयो पुरवल्यो

फाटल्या दोन-तीन दशकांत, चड करून १९८७ सावन गोंयच्या खण वेवसायान प्रचंड गती घेतल्या. कायदेशीर खण वेवसाया वांगडाच बेकायदेशीर खणीची भर पडिल्यान जें किंते प्रदुशण गोंयांत जाता ताचो खरो धनी कोण हें कोणाक कळना आनी ताका लागून सरकारूय कोणाक जापसालदार धरूक शकना.

गोंयच्यो ज्यो मुखेल न्हयो मांडवी आनी जुवारी आसात त्यो मुखेलपणान हरबराकडेन संबंदीत आसात. मुरगांव बंदरांतल्यान गोंयच्या खनीजाची निर्यात जाता देखून ह्या बंदराकडेन बाझीतल्यान खनीजाची येरादारी जाता. मांडवी न्हयचे देगेर २७ खणी आनी ४० लोडींग पॉईंट आसात. हाका लागून मांडवी न्हयत प्रत्यक्ष आनी अप्रत्यक्षपणान दर दिसाक २७० टन खनीज माती मिसळटा म्हणपाचे २००२ वर्सा सेंटर फॉर सायन्स अॅन्ड इन्वायरमेंट हें संस्थेन नियाळ केल्लो ताचे वेल्यान कळटा. राष्ट्रीय दर्या विज्ञान संस्थेन केल्ल्या नियाळांत झुआरी न्हयत दिसपट्टो गाळ साचता (४०० टन) आनी तो कडिना जाल्यार ही न्हय पुरवतली म्हणपाचे हे आर्दीच सांगलं.

सांगे, सतरी आनी काणकोण हे तीन म्हाल अस्तंत घाटांत आसात. गोंयच्या न्हयाचो उगम हांगच्यानूच जाता. पूण हांगा जावपी खण वेवसायाक लागून ह्या उगमाचेर परिणाम जाल्याबगर रावचोना आनी पुराय पर्यावरणाचे संतुलन इबादून वतले म्हणपाचो भंय पर्यावरण तज उक्तायतात. गोंय राज्यांत अकरा मुखेल न्हयो आसात आनी तातूत सतत हो गाळ साचत राविल्यान ह्या न्हयाची उदक साठवण क्षमता कमी जायत वचूक लागल्या. सुकते वेळार मांडवी न्हयतल्यान येरादारी करपी बाझी मर्दीच नांगरतात ताचें कारण हेंच आसा. असो हो गाळ साचून न्हयो पुरवपाकडेन पाविल्यान बुडटी येवपाचे प्रकार घडत

खण वाठारांतलीं घरां आनी परिसर असो धुल्लान तांबडो जावन गेल्लो आसता.

आसात. ह्या सगळ्या अवर्षणाक जापसालदार आसा तो खण वेवसाय हें अजून सरकारच्या लक्षांत येना.

खणमातयेन केला शेतांचो विधवंस

दोंगर बोडके करून ते खणपाचे काम गोंयच्या भोवतेक सगळ्या म्हालांनी प्रचंड वेगान चालू आसा. खणी मारप ह्यो दोंगरार चलता आनी दोंगराच्या मुळसांत शेती वसल्या. वसल्या म्हणचे परस पुर्वजांनी त्यो वसयल्यात. ती वसयतना एक दीस सैमान राखणदार म्हूण निर्मिल्ले हे दोंगर कोणतरी पोखरतलो म्हणपाची कल्पना शेतवड वसोवपी आमच्या पुर्वजांक सपनांत लेगीत येवंक नासुये! पोटाची खळी भरपाक अन्न जाय आनी शेतवड वसयल्यार पुरो म्हूण ही शेतजमीन तयार करून दवरली. आयज दोंगरावेली सगळी खणमाती पावसाच्या उदका वांगडा घसधशयानी व्हांवत शेतांनी येता आनी सगळो गाळ शेतां चिखोल जावन दाटून रावता. ही माती सुपीक न्हय. पूण ती वयर साचिल्ल्यान खरी सुपीक कसदार माती हे मातयेच्या थरापोंदा लिपता आनी पुराय शेत, लागवडीक उपकारना अशे अवतिकायेचें जाता.

सतरींतल्या पिसुर्ले, गवाणे हे सुवातेवेली शेतां रोवपाचे लायकीची उरुंक नाशिल्ल्यान शेत धनयानी तीं कसपाकडेन आडनदर केल्या. मुर्ल हांगचीं शेतांय कसपा भायरीं जाल्ल्यान हांगच्या शेतकारानी नागरीक कृती समिती स्थापन करून खण कंपनी आड लडो सुरु केलो. सांगे, सावडे हांगचीय तीच गत जाल्या आनी शेतकार किंते करपाचें तें

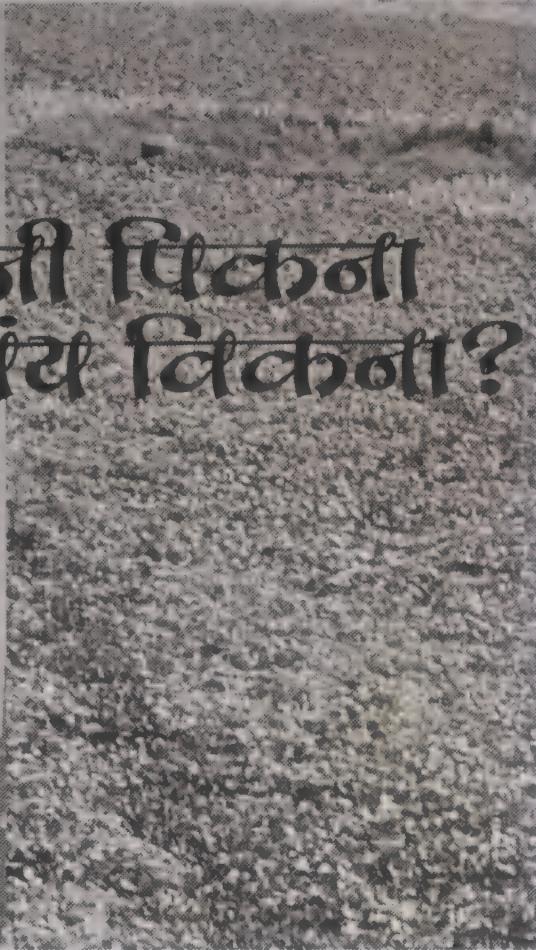
कळना जावन सरकारच्या नांवान बोटां मोडीत आसात. ह्या सगळ्यांक थळावे राजकारणीच जापसालदार आशिल्ल्य सरकाराकडेन दाद मागुनय फायदो ना हाची तांका जाणविकाय जाल आसा.

खण वेवसाया आड खर विरोध जाय!

गोंयचो खण वेवसाय हो गोंय राज्याचो आर्थिक कणो अशें उचित्र रंगोवन गोंयकारां मुखार दवरिल्ले आसलें तरी हो वेसाय बेजबाबालोकांच्या हातांत गेल्लो आसा. ह्या लोकांचेर कोणाचेंच नियंत्रणाशिल्ल्यान हम करेसो कायदा हे वृत्तीन कोणाचो भंय नासतना हा गोंयचे भुयेर शेवाळीं घालीं आसात. ह्या खण माफियांनी सगळ्या साम, दाम, दंड, भेद हीं तत्वां वापरून मुठींत धरिल्ले आसात. ते वेवसायंत दुदू करतात. पूण तांच्या ह्या बेजबाबदार, नियंत्रण भायल उद्येगाक लागून पुराय गोंयचेर अवर्षण आयिल्ले आसा हाची माजाणविकाय चडशी कोणाक जाली दिसना. ती जातली जाल्यालोकशक्ती जागृत जावंक जाय. ती हळुहळू जाता म्हूण सरकासद्या वचकून आसा. मुरगांव बंदरांतल्यान जावपी नियांतीचेर बरी शीं बंधनां सरकारान घाल्यांत. हे नेम तांकां १ फेब्रुवारी सावन लजातात. पूण हें इतल्यार भागना. लोकशक्तीचे आंदोलन आनीवृत्त खर जावंक जाय जाल्यारूच गोंय वाचतले.

पोक्कांत भाजी पिलानी काय पिकता थंडे लिंकनी?

- दिलीप बोरकार

**काळा प्रभाण साभाजीक
बदल हो जाताच. जाण्टेल्यांची
पासंपाईक शेतकड मुख्यार
व्हरपाची मानसिकताय
आयच्या भुट्ट्यांमधीं ना. तांचो
चड्यां वेळ टिकी पलोवपांत
आनी हेट कार्यावर्तींनी सरता.
तरी लेगीत आयचे वाड्टे
म्हारण्यायेंत सवाय भितर भाजी
खातले जात्यार घटांतल्या
देके भनशान आपलो थोडी
तरी वेळ भाजी लागवडी
खातीर दिवप शवय आसा.**

कांय दिसां पयलीं बेळगांवच्यान येवपी भाजी एक दोन दीस गोंयांत पावली ना. बेळगांवकारांनी ती कांय कारणांक लागूच धाडली ना. गोंयकारांचेर आकांत आयलो. भाजी ना भाजी ना म्हणत बेळगांवकारांच्या नांवान थोड्या लोकांनी बोटांय मोडलीं. बाजारूय ओस पडले. ज्या कोणाकडेन दोन दिसां पयलींची उदक बी मारून दवरिल्ली भाजी आशिल्ली ताणीं ती दाम दुप्पेटीन हॉटेलकारांक विकून उडयली. बाकीचे लोक मात भाजी नासून वयर पडले.

घाट माथ्यावेल्या मळेकारांनी एक दीस पासून गोंयांत भाजी धाडपाचें बंद केलें जाल्यार ही गत जाता तर फुडाराक हेर राज्यांनी आपलें उत्पादन राज्याभायर वचचेना अशें थारायलें जाल्यार मागीर कितें परिस्थिती येतली हाची कल्पनाच न केल्ली बरी.

ही अशी गजाल घडप शक्य ना अशें जरी आमकां दिसलें तरी कांय कारणांक लागून राज्यां राज्यां मर्दीं वितुश्ट येवं येता. म्हादय प्रश्नाक लागून गोंय आनी कर्नाटकामर्दीं तें निर्माण जालां. आनीक अशे कांय प्रश्नूय निर्माण जावं येतात. देखीक गोंयांत गर्दीं करून आशिल्ल्या कन्नडींगांक परत धाडपाचो प्रस्न आयलो वो आसात तितले पुरो आनीक आनी नाकात अशें धोरण गोंयकारांनी आपणायलें जाल्यार राज्यां राज्यांमदली देवाण घेवाण बंद जावं येता. अशें जर जालें जाल्यार मागीर कितें?

गोंयांत जितर्लीय हॉटेलं आसात तीं सगळीं गोंया भायल्या भाजी उत्पादनाचेर निंबून आसात. फार्टी भाजी ना म्हून आरड जालली तातूत हॉटेलवाल्यांचो आवाज वयर आशिल्लो हातूत दुबाव ना. गोंयचीं सगळीं हॉटेलं बेळगांव आनी हेर वाठारांतल्यान भाजी आयलीना जाल्यार बंद पडटलीं अशी सद्या परिस्थिती आसा.

पूण ज्या गोंयकारांक दिसपटून्या जेवणाक जी भाजी जाय आसता ते भाजयेची वाट पळयत ताणी घाट माथ्यार दोळे लावप?

गोंयकारांनी, जाव क्रिस्तांवांनी जावं हिंदुनी आपल्या जेवणाक जाय आशिल्ली भाजी केन्ना विकती हाडल्या अशें एका काळार कोर्णेय आयकल्ले जाल्यार अजाप दिसपाचे. भाजी चुकून विकती घेवचीच पडली जाल्यार ती गोंयच्याच भाज्जेकान्नी कडल्यान विकत घेवप जाताले. पूण चढऱ्यो लोक एकमेकाच्या पोरसांत जाल्ली वो शेतांत पिकयल्ली एकमेकाक नहसून पावयताले. दर याच्या मागीलदारच्या पोरसांत वो घरा कुशीच्या वटरांत कितल्या तरांची भाजी रोवप जाताले. पावसांत तर भेंडे, दोसाकी, दुवी ह्या सारकी भाजी म्हळ्यार दर गोंयकारांचे जिणेचो एक

वांटोच आमतालो. जांगर शेतां आमात तांच्या शेतानी तांबडी भाजी, धवी भाजी, गडडे, मुळो, वायंगी असली भाजी सराम रोवप जाताली. ही भाजी विकून चार पयशे किरवटीक लावपाचे काम तेन्ना जाताले. कोण्यू शेजारी भाजी विकती मागूक आयलो जाल्यार पयशे घेना आमतना भाजी दिवप जाताले. आयज्य जाता, पूण आयज भाजयेक आयिल्लो दर आनी लागवडीक येवपी खर्च पळयल्यार भाजी फुकट दिवपूय परवडना आनी फुकट घेवपूय पुटवना.

गोंयची शेतां ही पिकाळ आनी कसदार पावसांत भात आनी मार्गार कणगा, वायंगी, भाजी हांची लागवड केल्ल्यान शेतांचो आपशींच कस वाडटा. पूण त्या शेतांत मशागत करून पीक काडपा बदला त्या शेतांची

रुपांतरां करून जर इमारती बांदल्यो तर परकमी दुडू हाताक लागता हें अर्थशास्त्र जे गोंयकारांक कळळें तेना आपलीं पिकाळ शे खूबश्या गोंयकारांनी दिल्लीवाल्यांक विकल ताणी रुपांतरां केली. काय जाणांच्या शेत उदगतीच्या नांवान रस्ते आयले. जे ले शेतांत कसताले तांचे मन हे उदगतीक लाशेतवडीवयले उडले आनी सगळ्यो जम पडंग पडल्यो.

तातूत पयली शेतां कसताले ते लोक जाताले आनी तांचीं भुगीं शेतां उवंत उडो देण विदेशात नोकरे खातीर प्राफसले. ग सरकारच्यो तरांतरांच्यो येवजण्यो आ आर्थिक फाटबल आसुनय आगज फाव कोण शेतलागवडीकडे वर्ळनात, ताकाला गोंयांत वेगवेगळीं पिकां काडपाची त

आसुनय भाजी आनी हेर दिसपट्ट्या गरजांक हेर राज्यांचे विसंबून रावचे पडता.

कांय लोकांचे म्हणणे आसा, आयज मशागती खातीर येवपी खर्च आनी तातुंतल्यान मेळपी उत्पन्न हाचो ताळमेळ बसना. शेतांत केल्लो खर्च आयिल्या पिकान भागना. फायद्या परस लुकसाण जाता तेना शेतां न रोवपांतूच शाणेपणा आसा. पूण कांय खेपो ह्यो गजाली म्हळ्यार आळश्यांची बातां अशेंय दिसता.

गोंयांत बन्याच सुवातांनी कांय शेतकार शेतकी खात्याच्या येवजण्यांचो लाव घेवन, तांचे कडल्यान मेळपी अनुदानांतल्यान शेत कसतात आनी आपलो संवसार चलयतात. शेतकी खात्याचे संचालक भौ. तेंडुलकार हाणी दिल्ले म्हायती प्रमाण शेतकी खात्याच्या येवजण्यांचो चडांत चड लाव सांगे म्हालांतले शेतकार घेतात. अशें जर आसत जाल्यार हेर म्हालांतल्या लोकानीय हे येवजण्यांचो लाव घेवप शक्य आसा. जाय ती जागृताय आनी प्रोत्साहन.

पयलीं जंय जंय घरां आशिलीं त्या घरांचे सरभोवतणी पोरसू आसताले. त्या पोरसांत

घरांतलीं जाण्टेलीं नेण्ट्यांक सांगाताक घेवन भाजी रोयतालीं. बांयचे उदक कळसुल्यांनी काढून शिपतालीं. आयज चडश्या घरांचे रुपांतर बिल्डिंगांनी जालां. घरांतले बांयत मोटर बसयला. पूण पोरसू आयज खंयच दिसना. कांय जाणांनी जंय पोरसू आशिल्ले थंय आडोस करून पत्रीं चडोवन ती सुवात परप्रांतीय लोकांक भाड्याक दिल्या. हेरांनी कसले तरी लॉन घालून पोरसू गार्डनांत रुपांतर केलां आनी ज्या पोरसांतली भाजी खावन जीवन पोसलां तांचीं भुरगीं मात आतां गोंयाभायली भाजी विकती खातात.

काळा प्रमाण सामाजीक बदल हो जाताच. जाण्टेल्यांची पारंपारीक शेतवड मुखार व्हरपाची मानसिकताय आयच्या भुरग्यांमर्दीं ना. तांचो चडसो वेळ टिवी पळोवपांत आनी हेर कार्यावळींनी सरता. तरी लेगीत आयचे वाडटे म्हारगायेंत सवाय भितर भाजी खातले जाल्यार घरांतल्या दरेक मनशान आपलो थोडो तरी वेळ भाजी लागवडी खातीर दिवप शक्य आसा.

हेर राज्यांतली बावकी, वखद शिपडायल्ली, म्हारगेली भाजी हाढून खावचे

परस आपल्याच पोरसांत आनी पोरसू नासले तर आपल्या फलेटाचे गच्चेर, गॅलरीत कुंड्यो तयार करून तातूंत भाज्यांची लागवड करू येता.

‘किचन गार्डन’ ही संस्कृताय आयज दरेक गोंयकारांनी राबोवंक जाय. गोंया भायल्यान आयिल्ले आनी हांगा फ्लॅट घेवन स्थायीक जाल्ले ही किचन गार्डनची संस्कृताय आपल्या जिविताचो वांटो म्हूण राबयतात. पूण गोंयकार मात बेळगांवचे भाजयेर विसंबून रावतात. आपलीं शेतां-पोरसू पडींग उडोवन पोब्र फिदाला कशे जियेवपी गोंयकार आयज जे तरेन आपली जीवनपद्धत राबयता ती पळयल्यार भिरांत दिसता. अडेचे मोठेपण आनी संस्कृताय आपणावन आपलें नीज होगडायत वचपी ह्या गोंयकारांक आतांच तांच्या निजाची जाणविकाय करून दिवपाक जाय. नातर भाजी खायन दिसल्या म्हूण भाजी हाढूंक बाजारांत वचपी गोंयकाराक भाजी विकप्या कडल्यान अपमानीत जावन, मार खायत घरा परतपाची पाळी येतली!

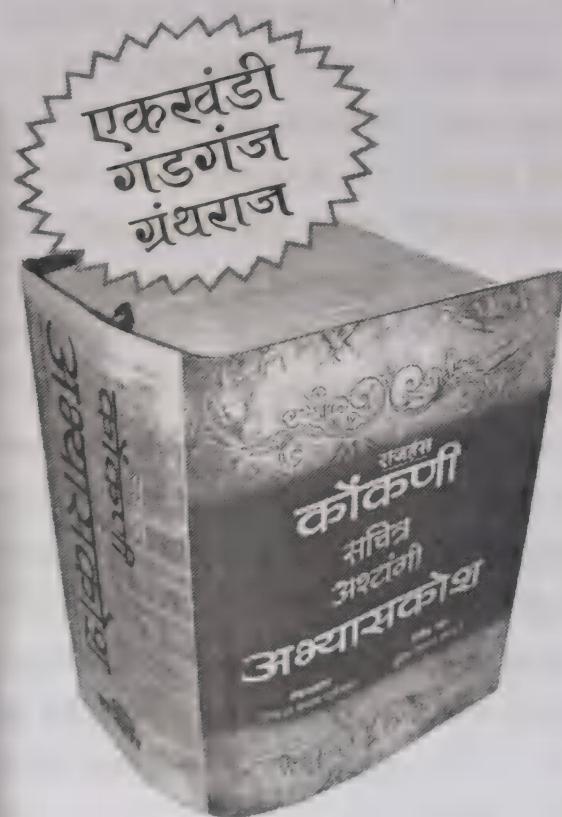
We specialize in Goan, North Indian & Tandoor Dishes

(We take Bulk orders for parties.)

NH17, 821 Alto-Porvorim,
Opp. State Bank of India,
Bardez, Goa 403 521.
Tel.: 6512928

भारतीय भाषांमधील क्रोषविश्वातील एक अपूर्व निर्मिती

वैशिष्ट्ये :

- > आवश्यक तिथे उच्चार
- > उलट अर्थाचे शब्द
- > व्याख्या आणि वापर
- > पोर्टुगीज आणि इंग्रजी शब्दांची मूळ रूपे
- > क्रियापदांचे धातू
- > नकारार्थी क्रियापदांची मूळ रूपे
- > नामांची सामान्य रूपे
- > वहुवचने
- पन्नास हजारांहून अधिक शब्द
- सातशे पन्नासांपेक्षा जास्त रेखाटने

अस्तित्वाचा लढा देत
श्रीमंत शब्दसामर्थ्यतून
समृद्धीकडे वाटचाल करीत
आपल्या भाषाभगिनीची
उत्तुंग भरारी...

राजहंस
कॉंकणी
सचित्र
अश्टांगी
अभ्यासकोश

रचनाकार - दामोदर केशव घाणेकर
तांत्रिक भार - सुरेश जयवंत बोरकर

आकार : A5

पृष्ठे : 2200

कागद : पांढरा 80 gsm

सुबक शिलाई बांधणी

ग्रंथालयांसाठी मूळ्य रु. 3300/-

व्यक्तिगत ग्राहकांसाठी

स्वयंअनुदानित मूळ्य रु. 1200/-

ट.ख.नि.

राजहंस वितरण

1 - मीनाक्षी बिल्डिंग, डॉ. कॉल्फांगु द सिल्क मार्ग, पणजी, गोवा 403001

Ph.: 91 - 0832 2220320 / 2232177 email : rajhaunsvitaran@dataone.in

सतीचे वाण

मोहन रानडे

‘गोंय मुक्ती संग्रामांत जो ल्हानसो वांटो घेवपाचें भान्य म्हाका फाव जालें, जो अणभव म्हाका आयलो ताका लिखित खप दिवप इतिहासाचे नदरेन गरजेचें आशिल्ले. हांवें विशेश त्याग करुंक नाशिल्लो, पूण हेरानी तो निश्चितपणान केल्लो आनी तांचेकडेन म्हजो लागशिल्लो संबंद आयिल्लो. तांचीं नांवां तांच्या आंगावेल्या लवतरांक लागून खबरापत्रांतल्यान इळकूंक नाशिल्लीं. अश्या सामान्य लोकांच्या असामान्य त्यागाचें दर्शन हांवें गोंयांत प्रवेश केल्ल्या खिणासावन, १९४९ सावन, म्हाका घडिल्ले. तांची नोंद खंयतरी जावप गरजेची आशिल्ली. तें कृतज्ञतायेचें घोतक आशिल्ले. गोंय मुक्तीसंग्राम ज्या वसाहतवाढी हुजाचो एक वांटो आशिल्लो त्या हुजाचे आनीक कांय पैलू पळोवपाची जी संद म्हाका पुर्तुगालाक मेळळी तीय कथन करप गरजेचें आशिल्ले. पुर्तुगेज जनता आनी साम्राज्यवाढी पुर्तुगेज सरकार हीं एकरुप नांत, भिन्न आसात, परस्परविस्तृद्ध आसात. तांच्यात संघर्ष चालू आसा. ह्या संघर्षाच्यो जो थोडोभोव परिचय म्हाका थंय जालो तो हेरांक करून दिवप म्हाका गरजेचें दिसलें. गोंय मुक्ती उप्रांत कैद्यांचे अदलाबदली विशींच्या निर्लज्ज इतिहासाची पुनरावृत्ती जावन आनीक कोणा भारतीयांचेरु फुडाराक ‘आपलो देश मुक्त जाल्लो आसतनाय’ विजनवास काडपाची पाळी येवं नये हे पासत त्या इतिहासाविशीं हांवें बरोवप गरजेचें आशिल्ले.’

- मोहन रानडे

साडेतेटा वार्षीची पुर्तुगालाच्या फक्तीयाची वंदरवणीत टव्याटत गोगून क्रांतिवीट मोहन रानडे गोंयांत आयले तेण्णा हांव अकटा वार्षीचो. तेण्णा रानडे आगंगेट येताले. ते भाई (नंदा) गित्र. आगच्या पटांतले शेणान टाटियिले जमनीट पाट दपद्धन त्या पाटाट आसटमांडी पालून बदून, पेन्रोलाच्या दिव्याच्या उजवाडांत वाचन फटताले. तांचे गुट्याट बदून हांपूय कितें तटी वाचतालों. ताणीं गहाका ट्यूब गजाली टांगच्या. वेगवेगळ्या चक्रपर्णींत वांटेकाट जावपाची मानीट जी ट्यूबट्यूमी आयली तांचे फाटले काटण हेंच आसूं येता.

आयज गोंय गुप्तीच्या भांगटा उत्सवी वर्सा हांव तांचे ‘सतीचे वाण’ अणफाटीत फर्नंक वसतां तेण्णा गहाका मोहनकाका गहजेमुट्याट आसटमांडी पालून बदला आनी गहजेकडेन उल्यता अटो भाटा जाता.

- दिलीप बोरकार

४. आझाद गोमंतक दलांत

‘दीव, दमण, गोवा’ हे भारताचे अविभाज्य भाग आसून. पोर्तुगीज साम्राज्यशायेक थंयच्यान खंयच्याय मार्गान धांवडावन घालून हे वसणुकेचें भारतात पर्थून विलिनीकरण घडोवन हाडपाखातीर हांव आयज आझाद गोमंतक दलाचो आपवावुरपी जातां. दलाचो उद्देश्य पुराय जावपाखातीर, सर्वस्वाचो होम करपाखातीर हांव फाटी फुडें पळोवचो ना आनी म्हज्या सहकाऱ्यांकडेन आनी दला कडेन केन्नाच प्रतारणा करचो ना. जय हिंद!’ भारताच्या बावट्या मुखार दलाचे संचालक श्री. विश्वनाथ लवंदे वयल्या आशयाचो सोपूत आमकां शिबिरार्थीक दिताले आनी हांव ती मेणवातीच्या मंद उजवाडांत संतपणान घेतालों. हांव कितें करतां, हांव उच्चार करतालों त्या दरेक उतरा वांगडा खंयची जापसालदारकी म्हज्या आंगार येवन पडटा हाची जाणविकाय म्हाका पुरायेन जावंची देखून आवाजांत संथपणा आसुंये! घाईन कितें तरी घडत आसा अशें स्वरूप ताका नाशिल्ले. ‘की घेतले ब्रत न हे आम्ही अंधतेने’ हे काव्यपंक्तीची याद करून दिवपी गांभीर्य त्या वातावरणात आशिल्ले.

अंबोलीच्या शिबिराची ती सांगता आशिल्ली. धा दीस कशे गेले ते कळूंकच नाशिल्ले. पूण त्या दिसांत जें जें घडलें तें तें अविस्मरणीय अशेंच आशिल्ले. अंबोली हो गांव सावंतवाढी सावन बेळगांव रस्त्याचेर

२०-२५ मैलांच्या अंतराचेर आसा म्हणटकच गोंयचे शीमे पासून बरेंच पयस. अत्यंत दोंगराळ आनी अटंग्या जंगलांचो हो वाठार. आझाद गोमंतक दलाचो इतिहास. ताचें ध्येय धोरण, गोंयांतली पोर्टुगेज साम्राज्यशाय, ती ना नपयत करूंक सशस्त्र मार्गाची गरज आनी ताका मुळावी गरज आशिल्ली दोंगराळ युध पधतीचें शिक्षण हे खातीर हें शिबीर भरिलें. १९४६तल्या सत्याग्रह चळवळीत प्रत्यक्ष वांटो घेवन त्या मार्गावयलो विस्वास गेल्ल्या तरनाट्यांनी फुडल्या वर्सा म्हळ्यार १९४७त 'आझाद गोमंतक दल' ही संघटना स्थापन केल्ली. सुभाषबाबूंची 'आझाद हिंद सेना' ही ताचें स्फुर्ती स्थान. वास्तवीक 'आझाद गोमंतक सेना' अशेंच नांव हे संघटनेक दिवपाचें आशिल्ले. पूण 'सेने'क येवपी हिंसेचो वास 'सोज्वळ' प्रकृतीच्या ज्येश्ठ भारतीय राजकारण्यांक सोसचोना, तांचो अकारण विरोध सोसचो पडटलो ह्या रास्त भंयान 'सेने'ची सुवात 'दला'क दिवंची पडली. 'रणावीण स्वातंत्र्य आम्हा मिळाले!!' असो नेट मारप्यांचे ते दीस आशिल्ले आनी तांचे लागीं पावला कणकणी संबंद येवपाचे आशिल्लो.

जुलाय १९४७ त म्हापश्यांतल्या सरकारी
खजिन्याचेर जाल्ल्या हल्ल्यान आझाद
गोमंतक दलाच्या वावराक एका अर्थान सुरवात
जाल्ली. श्री. दत्तात्रय देशपांडे, श्री. प्रभाकर
सिनारी, श्री. विश्वनाथ लवंदे, श्री. नारायण
नाईक हाणी तातूंत वांटो घेतिल्लो. ह्या
हल्ल्यांत एक पोलीस मेल्लो आनी दुसरो
जखमी जाल्लो. मुखार श्री. दत्तात्रय देशपांडे,
प्रभाकर सिनारी, नारायण नाईक हांका धरले
आनी तांका दीर्घ मुजतीची ख्यास्ती जाल्यो.
श्री. विश्वनाथ लवंदे, श्री. सूर्यकांत नाईक
आदीनी गोंय सोडलें आनी आझाद गोमंतक
दलाचे केंद्र भारतीय हदीत व्हेलें.

अशे तरेन १९४७ त दलाची जरी स्थापना
जाल्ली, तरी हांवें पयर्ली ताचें नांव आयकल्ले

पोलिस खात्यांतल्याच
एकल्यान खात्याकडेन
बेझमानी करून आमकां
योव्य वेळार वयली
म्हायती आमच्या
मुख्येल्याक फिल्ली
देखून आमी वेळाऱ्यच
संचलन मोळुंक शकले
आनी सुरक्षीतपणान
थारायिल्ले सुवातेर
वचूंक शकले. शस्त्रांय
गुपीतपणान व्हयपाची
दक्षिताय हेच कारणा
पासत घेतिल्ली.

तें १९५२ च्या मार्चात वळरी हांगा भरिल्ल्या ‘नॅशनल कॉंग्रेस गोवा’, हाचे हे आर्द्दी उल्लेख केल्ले बसकेंत. अर्थात ते वेळार दलाचो उडटो उल्लेख आयकलो आनी तोय श्री. विश्वनाथ लवंदे हांच्या तोंडांतल्यान. ‘राष्ट्रसेवा दल’ ही जशी ‘भारतीय राष्ट्रीय कॉंग्रेस’ची आपवावुरपी संघटना मानताले. तेचप्रमाण ‘आज्ञाद गोमंतक दल’ हें नॅशनल कॉंग्रेस गोंयची आपवावुरपी संघटना मानची असो आग्रो श्री. लवंदे हाणी धरिल्लो. अंबोलेच्या शिबिरांतूय ताचो पुनरुच्चार केलो. १९५५त नॅशनल कॉंग्रेस गोवा आनी आज्ञाद गोमंतक दल हांचे मदलो मतभेद तेंगशेक पावून संबंद सापको तुट मेन होच आग्रो परतून परतून जातालो. सनदशीर, सन्त्याग्रही, ‘सात्विक’ मार्गान वचपी सज्जनांच्या सहवासांत रावन सशस्त्र आंदोलनाचे आपल्या हातांतल्यान घडपी ‘पाप’ दिल्ली दरबाराचे नदरे आड उरचें हो डावपेच वयल्या आग्या फाटल्यान आशिल्लो. निदान म्हजी तरी तशी भावना आशिल्ली.

शिबिरा खातीर हांव अंबोले पावलों तेन
सांजवेळ जाल्ली. गांवापासून पयस आशिल
एके पडंग धर्मशाळेंत आमी रावल
म्हजे प्रमाणेच आनीक २०-२५ जा
गेंयच्यान आयिल्ले. सगळे गेंयक
आशिल्ले. मोर्ले गडावेलो धनगरूय तात
आशिल्लो. दुसरे दिसा सकाळी आमी पलटा
प्रमाण ओळीन कवयतीचे सुवातेर धांवत वत
एकल्यान आमच्या मुखेल्याक कितें त
कानांत सांगले आनी ते प्रमाण आमी रोखडी
शिस्तबद्द रांक मोडली आनी ल्हान ल्हा
तुकड्यो करून कवायतीचे थारायिल्ले सुवाते
गेले. थंय बंदुको, त्योय कासाच्यो, साका
घालून हाडिल्ल्यो. पिस्तोलां आनी हेर शस्त्रां
अशींच लिपोवन हाडिल्लीं. हें गुपीतप
कित्याक? रस्त्यावेल्यान सामके गांवा भायल्य
रस्त्यावेल्यानूय - आमकां संचलन कित्याव
करूंक मेळळे ना? ल्हान ल्हान तुकड्यांन
फाफसून कित्याक येवंचे पडले? गेंयांत ज
शिबीर भरिल्ले जाल्यार ही गुप्तताय पाळच
पडपाची. पूण गेंयाभायल्या स्वतंत्र भारतां
ही गुप्तताय कित्याक? जाप मागीर मेळळ
आनी ती आयकून मन संतप्त जालें. सकाळ
संचलन मोडचे पडलें कारण तेच वेळार व्हडत
भारतीय पोलिस अधिकारी रस्त्यावेल्या
वचपाचे आसात म्हणपाची ऐनवेळार बातम
मेळळी. संचलनाक लागून तांचे शिती
आकर्शीत जावपाचें! आमी कोण, खंयचे हाच
चौकशी जावपाची आनी मागीर कायद्याच
पावित्र्य अबाधित दवरपा खातीर आमच्य
मदल्या कांय जाणांची शस्त्रां सयत पोलिस
ठाण्यार आनी उप्रांत शस्त्रांविणे भारतीन
बंदखणीत रवानगीय जावं येताली. पोलिस
खात्यांतल्याच एकल्यान खात्याकडेन बेईमान
करून आमकां योग्य वेळार वयली म्हायत
आमच्या मुखेल्याक दिल्ली देखून आम
वेळारूच संचलन मोडूंक शकले आन
सुरक्षीतपणान थारायिल्ले सुवातेर वचूंव

शकले. शस्त्रांय गुपीतपणान व्हरपाची दक्षताय हेच कारणा पासत घेतिल्ली. भारत सरकारच्या भोंगळ धोरणाची परिणीती आशिल्ली. संवसारांतली हेर राष्ट्रां अशे परिस्थितींत कसलें सहकार्य स्वातंत्र्य लढ्याक दितात हाचो विचारूय भारत सरकार करी नाशिल्लें. आलजेरियांतल्यान झुंजपी आलजेरियन देशभक्तांक मोरोक्को आनी ट्युनिशिया ह्या शेजराच्या स्वतंत्र राष्ट्रांनी आपापल्या वाठारांत लशकरी शिक्षण दिवपी शिबिरां घेवंक दिलीं. कायम तळ उबारूंक दिले आनी तशें करपाक उक्तेपणी मोठे पण मानलें. पोर्टुगीज साप्राज्यशाये आड झुंजपी गिनी, अंगोल आनी मोसंबीक हांगच्या निग्रो देशभक्तांक अशेच तरेची मजत निकत्याच स्वातंत्र्य लाबिल्या शेजराच्या आफ्रिकी राष्ट्रांनी उक्तेपणी दिली. सामकी अत्याधुनीक युध्द साहित्याचीय पुरवण केली आनी हें ताणी मोठ्या अभिमानान, हड्डें मुखार काढून संयुक्त राष्ट्रसंघाच्या व्यासपिठार जाहीरपणी सांगलेंय. स्वतंत्र भारतांत मात गोंय मुक्त करूंक आंवडेवपी देशभक्तांक सादें संचलन करपाकूय चोरी! दोन-चार मोडक्यो बंदुकोय वापरपाचीय चोरी! अर्थात ही केवळ सुरवात आशिल्ली. फुडाराक येवपी चड कोऱ्ह अणभवांची ही केवळ नांदी आशिल्ली. भारताचो एक वांटो परकीयांच्या ताब्यांतल्यान मुक्त करूंक सोदपी म्हज्या सारख्या भारतीयाच्या हाताक एक दीस भारतीय बेड्यो घालून म्हजी धीऱ्हूय काडपाचे आशिल्ले. म्हज्या दोन गोंयकार वांगड्यांक, सुखा शिरोडकार आनी अनंत थळी हांका, भारतीय बंदखणीची हवाय खावची पडपाची.

वयल्या सगळ्या प्रकारच्या बंधनाक लागून शस्त्रास्त्रांचे जें शिक्षण मेळ तें सामकेंच उणे आसतालें. मुखार पुण्याच्या सर परशुरामभाऊ महाविद्यालयांत भुगोलाचे प्राध्यापक जाल्ले साम्यवादी विचारसरणीचे कॅप्टन गोळे हे शिबिरांत शिक्षण दिताले. तांचो उत्साह प्रचंड

आशिल्लो. तुटपुंजे सामुग्रेच्या पालवान चडांतचड जितलें शिकोवप शक्य आसा तितलें आमकां शिकोवपाची ताणीं पराकाशठा केली. दोंगर कशे चडपाचे, मात्तूय आवाज करिनासतना, दिसनासतना अकस्मात दुस्मानाचें ठाणें कशें हातासपाचें, सरभोंवतणच्या वातावरणाकडे आनी रंगाकडेन सारकेपण राखून शत्रूक कशें चकोवपाचें आनी आपलो बचाव तशेंच तांचेर हल्लो कसो

प्रथमोपचाराचेंय शिक्षण कॅप्टन गोळे दिताले. हे विशीं घडिल्ली एक मातशी विनोदी घडणूक सांगपा सारकी आसा. जबर जखमी जाल्ल्याक माचुलांतल्यान कशें व्हरचें हें दाखोवपाचे आशिल्ले. मोर्ले गडावेल्या धनगर तरनाट्याक ताणीं जखमी जाल्ल्याचें सवंग करून सकयल पडून रावपाक सांगलें. ताणें न्हयकार दिलो. 'तुमी करात, हांव पळयतां. हांव जखमीक व्हरपाचें काम करतां.' अशें तो म्हणत रावलो. 'आरे, पूण कित्याक?' अशें परतें परतें विचारतकच ताणें म्हळें, 'जखमी नासतनाय आपणें बेशेंच स्वताक जखमी समजलें तर खन्यानीच आपणाक तशें कितेय जातलें. स्वताक कितेय वायट जातलें हाची कल्पना लेगीत करची न्हय, कित्याक तर ती कल्पनाय एक दीस साकार जाताच.' जाण्टेल्यांनी ताचेर केल्ले संस्कार उक्ते जाल्ले. शकुनापशकुनांतल्या जाळांतल्यान आपली सुटका करून घेवप ताका इतलें सोंपें नाशिल्लें. ताची जाप आयकून आमी हांसले खरे, पूण ह्या सगळ्यो उणिवो गृहीत धरूनच मुखार वचपाचें आशिल्लें.

अंबोलीच्या ह्या शिबिरांत हाजीर राविल्या पयकी धुळेर-म्हापशें हांगचे श्री. महाबळे श्वर तथा म्हाबळू नाईक हे मुखेलपणान याद जातात. म्हापशेंतले डॉ. गणबा दुभाषी हांचे भोंवतणी जे धडपडे राष्ट्रीय वृत्तीचे तरनाटे एकठांय जाल्ले तांतले म्हाबळू नाईक मुखेल आशिल्ले. सावयतल्यान पयर्लीं फरारी जावंचे पडल्या उपरांत म्हळ्यार १९५०च्या शेवटाक डॉ. दुभाषी हांच्या दवाखान्यांत म्हाबळूची वळख जाल्ली आनी उपरांत तिचें घनिशठ इश्टागतीत रूपांतर जालें. हांव आनी श्री. बाळू साठे खूबदां तांच्या घरा मुक्कामाक आशिल्ले. थंय तांचे व्हडले भयणीची, बायची आनी तिचो चलो श्रीकांत हांचीय वळख जावपाचो योग आयलो. ह्या तिगानीय उपरांत मुक्ती संग्रामांत सातत्यान

ऑगस्ट १९५३ त म्हाका
श्री. रघुवीर कामत द्युयेंत
आशिल्ल्याचो निरोप
आयलो. हांव शंभू
पालकाराक घेवन तांची
खबर घेवंक ऐश मागुशचे
बंदखणीत गेलो. हय
बंदखणीत! डिसेंबर १९४७
आवन ते बंदखणीत
कुस्ताले. गुन्यांव आशिल्लो
पेडणे म्हालांतल्या एका ट्हळ
जमीनदारान चल्यिल्ले
लुटमारीचो प्रतिकार कळंक
शेतकार चलवळ संघटीत
करप.

करपाचो, शत्रूनी व्यापिल्या वाठारांतल्यान चलता आसतना दिसा तशेंच रातची कितें काळजी घेवंक जाय, रातचो शक्यतो दिवो वापरप ना, वापरपाचो जालोच तर कशे पधतीन वापरपाचो, विडी-सिगरेट रातची खंयचे परिस्थितीत ओडपाची ना, जेना ती ओडपाक हरकत ना तेना कशी ओडपाची, रस्ते कशे हुपपाचे. मैदानांतल्यान वतना कितें काळजी घेवपाची, न्हयचेर दोरयेचो पूल कसो बांदपाचो ह्या सारखी जायती म्हायती ते दिताले आनी प्रात्यक्षीक मेहनतीन करून घेताले.

समर्पण वृत्तीन वांटो घेतलो. तांचें घर ह्या लळ्याचो व्हड आदार जाल्ले. पण जेंतल्या पोर्टुगीज शिक्षक विद्यालयांतले प्राध्यापक श्री. शंकर सरदेसाय हे एक सोयरे म्हूण अंबोली शिबिरांत उपस्थित आशिल्ले.

अंबोलीचे शिवीर आटापून हांव सावय परतलो. हवेच्या दाबाचेर चलपी एक पिस्तोल (एअर पिस्तूल) हांवे वांगडा व्हेले आनी नेमबाजीचो सराव करपाक दासूक सांगले. ह्या पिस्तोलाचो आवाज येना आशिल्लो. ते भायर तेच तेच छे परतून परतून वापरूक मेळ. हे उपरांत आज्ञाद गोमंतक दलाच्या 'क्रांती' पत्रकाचे गढठे बाळा पर्येकार नेमान हाढूक लागलो. आमी ती पत्रकां बाणस्तारी शुक्राराच्या सप्तकी बाजारा दिसा तशेंच सरभोंवतणच्या खेड्यानी वाढूक लागले. वणटीचेर दसोवंक लागले. रातच्या वेळार जनेलांतल्यान लोकांच्या घरांत उडोवंक लागले. सावयच्यानूच दोंगरे पुंडलीक नाईक ह्या वावुरप्याकडेनय ती पावंक लागली. क्रांती पत्रकां वांगडाच केना केना डॉ. श्री. तेलु द मश्करन्यश हांचे 'रसूर्ज गोअ' हें पुर्तुगीज सातोळे तशेंच 'फ्री गोवा' ह्या इंग्रजी सातोळ्याचेय अंक येताले. रातच्या वर्गात 'क्रांती'चे सामुदायीक वाचनय जाताले.

थोडेभितर हांव आज्ञाद गोमंतक दलाचो सक्रीय आपवावुरपी जाल्लो.

ऑगस्ट १९५३ त म्हाका श्री. रघुवीर कामत दुयेंत आशिल्ल्याचो निरोप आयलो. हांव शंभू पालकाराक घेवन तांची खबर घेवंक रैश मागुशचे बंदखणीत गेलो. ह्य बंदखणीत! डिसेंबर १९४७ सावन ते बंदखणीत कुसताले. गुन्याव आशिल्लो पेडणे म्हालांतल्या एका व्हड जमीनदारान चलयिले लुटमारीचो प्रतिकार करूक शेतकार चळवळ संघटीत करप. तांका ९वर्सा बंदखणीची ख्यास्त दिल्ली. जानेवारी १९५३त गोमंतकीय व्यायामपटू श्री. चंद्रकांत वेर्णेकार हांचे वांगडा श्री. कामत हांकां मेळूक वचपाचो पयलो योग आयिल्लो. एकदां वळख जाल्ली आनी मागीर दर सप्तकांत एक दोनदां तरी तांका मेळपाचो नेम करून हांव वळख वाड्यतच गेलो. तांका चंद्रकांत वेर्णेकाराचो अपवाद सोळून फामिली भायलो दुसरो कोणूच मेळूक आयिल्लो हांवे पळोवंक ना. कैद्याक फक्त नातेवाईकाकूच मेळपाची मान्यताय आशिल्ली तरी एखाद्यान आपूण ताचो सोयरो म्हूण फट मारल्यार ताचो पत्तो लावपाच्या फंदांत रैश मागुशच्या बंदखणीचे अधिकारी पडनाशिल्ले. हांवेंये

अशीच फट मारिल्ली आनी ती बन्यापैक पचिल्ली. तांचो एक सोयरो म्हण हांव नेमा तांका मेळूक लागलो. म्हज्या मेळपान तांक कितलो आनंद जातालो हाची पुराय कल्पन हांव ते वेळार करूक शकलोना. पोर्टुगालच बंदखणीत अकरा वर्सांच्या कारावासा उप्रांत म्हाका जेन्ना म्हजे वकील श्री. प्रीती कामत पयले खेप मेळूक आयले तेना ती कल्पन आयली. आपलेविरशी कोणाक तरी सहानुभूत दिसता, आपूण गजाआड आसलों तरी लेगीत मोगान आपणाक कोण तरी मुद्दम मेळपाव येता हाचो आनंद शीममेर नाशिल्लो आसता ही खोस हांव रघुवीर कामतांक चड उणी दिवंव शकलों. तांचे गोयचे स्नेही तांका ही खोस शतपटीन चड दिवंक शकपाचे. सोयरे म्हूण तांका म्हजेपरस चड सहजपणान बतावणी करू येताली. पूण आपूण राजकीय कायकर्ते म्हूण मिरोवपी लेगीत पयस रावताले.

रघुवीर कामतीक हे खेपे मेळूळों तेना ते दुयेंत आशिल्ले. म्हजेपरस वैजकी गिन्यान आशिल्ली व्यक्ती तांका चड उपेगी पडू येताली. पण जेचे म्हजे स्नेही डॉ. गोविंद धुमेरोखडेच म्हज्या दोळ्यां मुखार आयले. तांक

हांवे सगळी गजाल सांगली. एका खिणाचोय वेळ होगडायनासतना डॉ. धुमेन पणजेच्या रुग्णालयांतल्या कैद्यांच्या विभागात रघुवीर कामतांची भेट घेतली. ताणीं तांची आपलेपणान खबर घेतली. तांका योग्य त्यो सुचोवण्यो केल्या उपरांत आनीक एक दोन खेप ते आपूण जावन कामतांक मेळळे. सरकारी रागाची पर्वा करी नासतना डॉ. गोविंद धुमे सदांच गांधी तोपी घाली. रघुवीर कामतां सारख्या राजकीय कैद्यांक मेळूक वतनाय डॉ. धुमेन गांधी तोपीच घाल्ली. आदलीची वळख पाळख नासतनाय डॉ. धुमे मेळूक गेल्ले. किंतु जातलें? कशें जातलें? म्हाका ते धरचेनांत बी मू? असले कामटाळू प्रस्न ताणीं मुखार हाडूक नाशिल्ले. हांगा ह्या संदर्भात सत्याग्रही म्हून मिरोवपी एकल्याची जाणे शक्य आसुनय वचूक न्हयकार दिलो ताची जेन्ना याद जाता तेन्ना डॉ. गोविंद धुमेन दाखयिल्ले तत्परतायेचे मोल चढूच जाणवपाक लागता. सावयचे शाळेतले वयल्या वर्गातले विद्यार्थी तशेच रातचे शाळेतल्या जाणद्यांकूय हांव म्हजे वांगडा रघुवीर कामतांक मेळूक व्हरतालो. एकदा रघुवीर कामतांक मेळून बंदखणी भायर पडतांच, आमकांय एकदीस अशेच सुवातेर, कदाचीत हांगाय बंदी म्हून येवचे पडटले. अशें शंभू पालकारान म्हणले. 'कदाचीत येवचेय पडचेना. झुजामलारूच आमी सोंपून वचू.' अशें हांव सहजपणान उलोवन गेलो.

१९५३च्या आँगस्टांत श्री. पीटर अल्वारीस गुपीतपणी गोंयांत आयले. 'नेशनल कॅंग्रेस गोवा'च्या वावुरप्यांक तर्शेच विश्वासू स्वातंत्र्यप्रेर्मीक मेळप हो त्या फाटलो उद्देश आशिल्ले. तांचे प्रत्यक्ष भेटीक लागून सगळ्यांकूच उत्साह येवपाचो. श्री. पीटर अल्वारीस गोंयाभायर राजकीय फुडारी म्हणून प्रसिद्ध आशिल्ल्यान तांचे गोंयांत येवप

अंबोलीचे शिबीर
आटापून हांव सावय
परतलो. हवेच्या ढाबाचेर
चलपी एक पिस्तोल
(एअर पिस्तूल) हांवे
वांगडा व्हेलें आनी
नेम्बाजीचो सराव
करपाक दासूक सांगले.
ह्या पिस्तोलाचो आवाज
येना आशिल्लो. ते भायर
तेच तेच छेरे परतून
परतून वापरुक मेळ. हे
उपरांत आझाद गोमंतक
दलाच्या 'क्रांती' पत्रकाचे
गढूठे बाळा पर्येकार
नेमान हाडूक लागलो.

धोक्याचे आशिल्ले. पूण श्री. अण्णा देशपांडे आनी हेरांनी तांचे सुरक्षीततायेची हमी घेतली. आपलो सदचो लेंगो आनी नेहरू सदरो ताणीं आंगार चडोवंक नाशिल्ले, ताची सुवात झक्क पैकी सुटाबुटान घेतिल्ली. माथ्यार हॅटूय चडिल्ले. हुबेहूब एखाद्रया क्रिस्तांव भाटकारावरीं तो सोबतालो. असो हो भाटकारबाब पणजेत कांय वकील, डॉक्टर, प्राध्यापक आदी बुधिजिवींक मेळळे. नेवच्यां एके ओसाड सुवातेर मंदिरांत बसका घेतली. वेगवेगळेकडचे पन्नास-साठ जाण हाजीर आशिल्ले. सावयच्यान हांव आनी शंभू पालकार गेल्ले. जमिल्ल्यां पैकी भोवतेक जाण शेतकार आशिल्ले. पीटर मराठीत उल्यले. आपल्या उलोवपांत गोंय मुक्ती संग्रामा

संदर्भात इंडोचायनांत फ्रेंच साम्राज्यवादा आड संवसारभर लढो चल्ला हेंच तांका सांगपाचे आशिल्ले. इंडोचायनांतले जनतेन वेचिल्ल्या सशस्त्र लळ्याचो मार्ग अर्थातूच तांका अभिप्रेत नाशिल्ले. फार्टीं वजरीचे बसकेत मांडिल्ल्या विधायक कार्यक्रमाचो ताणीं हांगा पुनरुच्चार केलो. श्री. अण्णा देशपांडे उल्यले आनी बसका उलगली. जमिल्ले सगळे विश्वासू आशिल्ल्यान बसकेची बातमी पोर्तुगेज सरकारक मातृय लागूक पावली ना. १९५४ त आंदोलन सुरु जाल्या उप्रांत दोन तीन वर्सांच्या काळांत हे बसकेत वांटो घेतिल्ल्यांमदल्या बरेचशे जाणांक धरले. अर्थात ही अटक ताणी आंदोलनांत केल्या सक्रीय वावराखातीर आशिल्ली. बसकेची खबर भायर फुटली म्हण न्हय. श्री. पीटर अल्वारीसांक गोंया भायर सुरक्षीतपणान पायल्या उप्रांत जीवाक एकदाचो सुशेग मेळळो म्हणपाचो सुस्कारो श्री. अण्णा देशपांडे हाणी सोडलो.

१९५३ च्या अंबोलीच्या शिबिरांत जेना हांव आझाद गोमंतक दलाचो आपवावुरपी जालों तेन्ना दल आनी नेशनल कॅंग्रेस गोवा हांचे मदले संबंद बरेपणाचे आशिल्ले. आझाद गोमंतक दल ही नेशनल कॅंग्रेस (गोवा)ची आपवावुरपी संघटना अशें मानताले. पूण मुखार हे बरेपणाचे संबंद तुट गेले आनी हांवूय नेशनल कॅंग्रेस (गोवा) पासून पयससावत गेलों. १९५४ साल उजवाडले तेन्ना पोर्तुगीजांच्या शेकाखाल आशिल्ल्या भारताचो एखाद्रो तरी भूयभाग मुक्त जातलो हाची कल्पना नाशिल्ली. थोडें अपेक्षीत आशिल्ले तें मात अनपेक्षीतपणान घडलें आनी एक दीस असो उजवाडलो की नगर हवेलीचे दिकेन वचपाखातीर हांवे सावय सोडली.

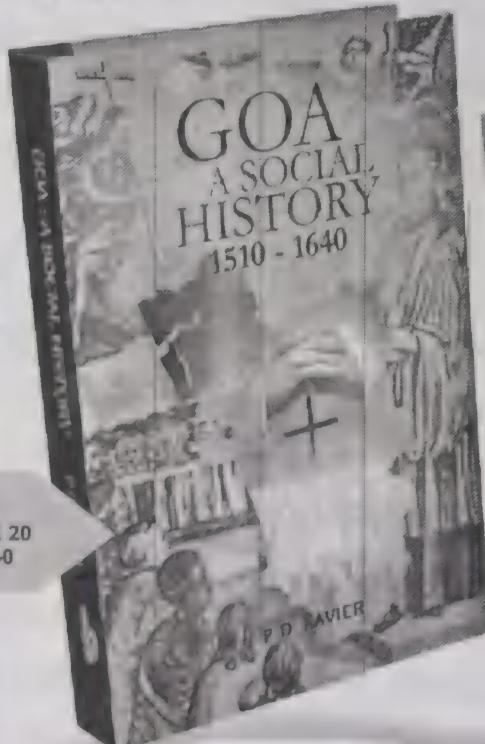
(चलता...)

HARD HISTORICAL FACTS in HARD BOUND

GOA A SOCIAL HISTORY 1510 - 1640

by P. D. XAVIER

The Social History of Goa is of great importance as it proves beneficial to research scholars and general readers and to understand the social interaction of the people of 16th century Goa. The book is written in an inimitable style and sustains the interest of the readers throughout.

A-5, 364 Pages
H/B Price : 800/- \$ 50 E 20
ISBN 978-81-85339-91-0

The Goa Inquisition

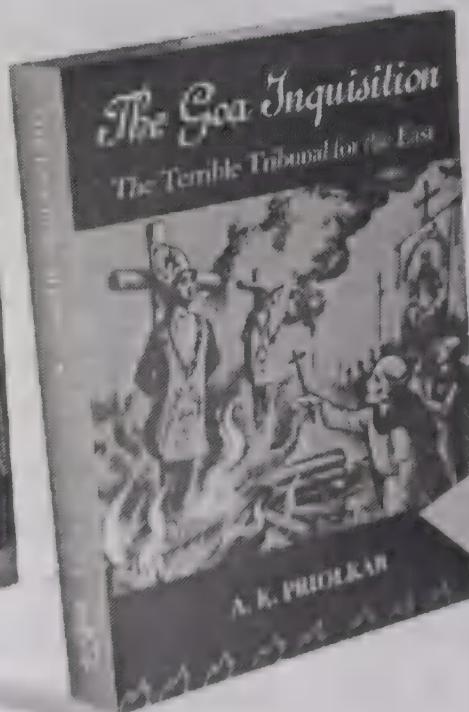
The Terrible Tribunal for the East

by A. K. PRIOLKAR

This book presents a dispassionate and objective account of the Inquisition against the background of the religious policy of the Portuguese.

It is based on authentic archival documents and correspondence of the Jesuits.

Dr. Dellow's experiences as a prisoner are also reprinted at the end.

A-5, 320 Pages
H/B Price : 695/-
ISBN 81-7810-694-9

NOW
ON
STANDS

Publisher :
RAJHAUNS VITARAN
1-Meenakshi Bldg., Dr. Wolango da Silva Marg, Panaji 403 001
Ph. : 2220320 / 2232177 E-mail: rajhaunsvitaran@dataone.in

— रमेश भगवंत वेलुस्कार
पाले, शिरदोन — गोंय.
मो. : ९४२०६८८४६१

पांचव्या शेतांची कणकां शीर्खळी कै...

जांदरीक
धुममुलकेपणार्द बेजार
करपी वारो शेकावे
पाकयेकडे देगलेव त्रेक
वागदा. वावे मर्दीक
आलूक लेगीक दो
शेकाव्या यांदाकडे अलो
कूर जावंकूर थकदा.
वाच्या लुनुशेक लेगीक
यांब लहवू लहवू शेक
देवपाक लागदा.
शेकाव्येह एका नृन्यादी
अदिशकडे जावंक
लागदा. हांगा फकद शेक
वालदा दद वाच्या
वांगडा वारो आलदा. दो
लुमेळ आलदा. कै एक
लांदर्य आलदा.

शिरदोनाकूय उदक हांगच्यानूच मेळटाले.
शिरदोनचीय गजाल तीच आसली.

म्हाकां वचपाखातीर बस रस्त्याचे ते वटेन
गावता. एक काळ असो आसलो की ह्या
रस्त्यावयल्यान वरा दोन वरांनी एकादी गाडी
वयताली. ना जाल्यार तीय ना. पूण
दिसांतल्यान एक चार पांचदां कांय गाडयो
म्हटल्यार कामियांव ते तेनाचे वयताले. चडसो
वेळ रस्तो साप्प रिकामो आसतालो. बरेच
गांवचो लोक आपापली भातां, नाचणी बी
ह्या सिमेंटाच्या रस्त्यार सुकयताले. आयज हांव
उबो रावलों पणजे वचपाक जाल्यार पंदरा वीस
मिनटां गाडयो पणजेच्यान मडगांवां वा मुरगांवां
वचपाक येतात आनी तेच प्रमाण मडगांव वा
तेवटेन येवपीय गाडयो तशोच न्हांवत
आसतात. आनी आतां जे लोक हांगच्यान
आबुजारपणान दुसरे वटेन वचपाचो यत्न करता
तेना हटकून अऱ्कसीडेंट जाता. हे सुवातेर इतले
अऱ्कसीडेंट जाल्यात आतां मेरेन की सांगाची
सोय ना. हावें पळ्यल्यो ते काळार येवपी साद्यो
गाडयो. मदल्या काळाक फियट, अम्बासीडर
पळोवन पळोवन नदरेक सामको वाज
आयिल्लो. मागीर ती संजय गांधीची मारुती

म्हण आयली. फस्क शी दिसताली. पूण मागीर तिणे लोकांच्या काळजाक वेंग माल्ली आनी लोकानीय तिका माल्ली.

आयज फक्त हांगा येवन मडगांवा, वास्को, पणजे अशेंच वचूं येता अशें ना. तर हांगा रावून गोंयांत जी सुबत्ता आयल्या, गोंयकारांच्या बोल्सांत जो पयसो जाला वा आतांच्या गर्भश्रीमंतांकडे जी नव्या अविशकाराची नदर आयल्या ताचेंय दर्शन हांगच्यान जाता. हे सुवातेचें महत्व आतां वेगळ्या अर्थान मुखार येवपाक लागलां.

एका काळार हांगा रावून पुलापलतडच्या गांवांचे ह्या गांवांत येवन उदक व्हरतना थंय आसलेल्या साधन उणावाचे दर्शन हांगच्यान जातालें. उदका खातीर तांचे कशट्य लक्षांत येताले. आज ती बांय आसा. पूण आयज ती दुर्लक्षीत जाल्या. पयर्ली आयल्या गेल्ल्याक तिचें दर्शन जातालें. कारण तिच्या कुशीच्यानूच वयचें पडटालें. पूण आतां ती बांय सामकी कडेक पडल्या. थंय आतां फक्त कांय लोक गाडयो बिडयो धुवपाखातीर वयतात. ते बांयचे उदक खावप तर नाच जालां. मनशांवरीच बांयकूय बी नशीब लगता काय कितें तें कळना. सद्याक ती बाबडी सामकी नगण्य कशी जाल्या. म्हाकां केन्ना केन्नाय तिची काकूट दिसता. वगीच दिसता की ती फाटल्या उदक व्हरपी अस्तुच्यांची याद काईन हुंडके बी ना मू? आमकां आजून सैमाकडे तादात्म्य जावपाची खुबी मेळूंक ना. ती जातली जाल्यार वर्सासंकीनी लोकांच्या जिविताचो भाग जाल्ली ही गंगा म्हाकां आपल्या मनातले उत्फके मुजरत सांगतली आसली. हांव जाणां, हे बांयचेर आमोरेच्या वेळार कितल्याच जाणांच्या नदरांची जाल्ली जोगूल चकमक हांवें पळयल्या. हें स्थळ म्हटल्यार एके तरेचो सर्जनाचो सुरडार घडपाचीय सुवात जाल्ली म्हटल्यार उपकारता. तिचे जिवनसंस्कृतायेन फळाक आयल्ले सुखद

सांवरीच्या इडांकडे रावल्या
उपरांत जो एक सारको
वान्याचो नाद आप्रकां येता
तेंय ताचें एक सांगीतीक
रूप. कावत्याच्यो
तिट्वीटपी चुडट्यो वा
पिंपळाच्या पानांची
सळसळ, आकांड तांडव
करपी दर्या ल्हारां,
मळबांतलीं व्हांवती कुपां,
शिडांनी वारो भर्खन संवसार
भोंवडेचेर वचपी तारवां,

संवसारूय हांवें महज्या दोळ्यांनी पळयल्ले
कारणान तिचें महात्म्य म्हाकां कळटा.

गाडयांच्या येवपा वचपा खातीर म्हाकां पलतडच्या बस थांब्यार वचपाक मेळना जालें. हांवें फार्टीं वळून वयल्या सकल्या मद्दार नदर मारली. ऋतू चक्रांचे कितलेशेच पोने खेळ म्हजेय मुखावयल्यान धांवत वचपाक लागले. मायाचो पावस, वारो, मागीर शेतांचें कसप, रोवप, वाडप, पिकप, मागीर भाताच्यो मळण्यो, पीक सगळेच ऋतू येत वचपाक लागले. ह्याच सैमाच्या लागसारपणांतल्यान ताचवेल्या मोगान महज्या मनांत जी उतरावळ तयार जाली ती हांवें बरोवन दवरपाचो यत्न केलो. म्हजें सैम केन्नाच एकोडें येना. तें सदांच वान्या वांगडा, पावसा वांगडा, वता वांगडा, नक्षत्रांच्या सांगाता, कुपांच्या बराबर येता. तें सदांच कसल्या तरी कामात व्यस्त आसता. ताका लागून त्या उतरांतल्या सगळ्या चित्रांक एक खाशेली गती निर्माण जाता. पूण ही सगळी तांची गती आसता. हांव ती मुद्दाम जावन निर्माण करिना. पूण हाका लागून आमच्या कांय स्वताक समीक्षक बी म्हणपी लोकांनी म्हजे बदल अशें म्हटलां की हांवें सैमाक

मनशाळायलां खंय! खरें म्हटल्यार हांवें ह आनी कितें उलोवं येता? आतां पळयात कशे येता! शेत इल्लें इल्लें वाडत आसा. पावस, वारो, वत येता. तें म्हाका दिस तांच्या खेळांत म्हाकां मजा येता आनी उ एकठांय जाता. हांव वान्याक सांगतां,

पांचव्या शेताचीं
कणसां धोलय रे
कणसां धोलय

कणसांचो रे
मोग तुजेर चड
तांच्या पोटांत तूं
मोतयां फुलय रे
मोतयां फुलय

सांवरीक धुसमुसळेपणान बेजार करपी व शेताचे पालयेकडे वेगळेच तरेन वागता. त मरींत आसून लेगीत तो शेताच्या थांबाव असो क्रूर जावंकूच शकना. ताच्या सुलुळ लेगीत थांब लहवू लहवू झेल घेवपाक लागत शेताचेर एका नृत्याचो अविशकार जाव लागता. हांगा फक्त शेत नासता तर ताच वांगडा वारो आसता. तो सुमेल आसता. एक सौंदर्य आसता. त्या सगळ्यांचो ताण उ आपल्यांत घेता आनी तांतल्यान निर्माण ज कवित. हें कवित त्या थांबाचो रूपकार, त नृत्यमय आंग, तांतल्यान धांवतलो आसतलो वान्याचो वेग आनी ताचेर पडले वत, तांतल्यान निर्माण जातलें संगी तांतल्यान परिवर्तीत जातले रंग, आनी तं परिणाम हें सगळेंच हीं उतरां आपसूक प्रव करीत वयता. केन्ना केन्ना म्हाकांय कळना उतरां अशींच कित्याक येतात? म्हजो शे ह्या उतरांचेर बिलकूल चलना. तांचोच शे म्हजेर चलता. तांचेर शेक चलता तो पांचव थांबाचो, वान्याचो, वताचो, पावसाच उतरांची कोरीयोग्राफी करपाचें श्रेय हांक

हणूनच तर हांवे म्हटलेले की ह्या उतरांचेरा सगळ्यांचो ताण आसता. त्या उतरांका सगळ्यांच्या कामाच्या मिलाफाची गती आसता.

सैमांतले सगळे घटक हेच आमचे गुरु आसतात. तांची जशी बरी वळख जाली की आमकां बरे तेरेन शिक्यतात. त्या शेतावरीच म्हाका न्हय, आमकां धोलय म्हण सांगता आकाच शक्य आसा. खन्या अर्थान तोच प्रामचो प्राण आसता आनी ताकाच आमकां शेकोवपाक शक्य आसता. हांव ताचे खातीर मनांतल्या मनांत शेत जातां. पूण आतां ही गोतां आमच्याच फुड्यांतल्यान अचळ्य काढून व्हेल्यांत कोणेतरी. कोणे व्हेल्यां हीं? शेत करप हें परवडना अशी परिस्थिती आमचेर कोण्या मिण्यान हाडली खबर ना. पूण ती आयल्या.

शेत हें म्हाकां सैमान निर्मून दिल्ले दायज. हातून मनशांच्या कल्पकतेचो आनी तांचे गरजेचोय भाग आसा. हातूत फुडार बरो जावंचो हो भविश्यकाळीन स्थिरस्थावरतेचो भरवंसो आसा. हें मनशाचे सपन आसा आनी तें सैमाच्या सभावाक धरून आसा. पूण आयज आमी ह्या आमच्या नात्यापासून पयस वचपाक लागल्यात. तशें सामके पयस वचपाक आमकां शक्य जावचें ना. कारण सैमान आमकां ताचेकडेन भुकेन बांदून दवरला. पूण आयच्या आमच्या सयभोवतणी जो सामाजीक वेब्हार चलता, तेच बराबर बाकीच्या प्रदेशांचो, देशांचो जो आमचेर परिणाम जायत आसा तो पळयल्यार आमी आमच्या लागीच्यांचे संबंध तोडपाक केन्नासावन सुरवात केल्या. आमी हो मायेचो सांधो निखळायत गेल्यान आमी लहवू लहवू आमच्या लागाच्या मायेच्या मनशांपसून तुटत आसात, लागासारच्या सैमाचे मायेतल्यानूय सुटत आसात. आनी आमी लागी कोणाकडे जातात जाल्यार कोणाचकडे ना. हे मायेतल्यान सुटून आमी जांकां मेळटात

ते लागीच्यान मेळपाचें नाटक जरूर करतात पूण आयचे स्पर्धेचे जिणेत तेच आमचे स्पर्धक हीच जाणीव रोकडीच जाता आनी आमी परतता म्हटल्यार तीं आमर्ची मायेची मनशांच आमचे पसून आनीकूय खूब पयस पावल्यांत हाचीच जाणीव जावपाक लागता. हे जाणीवेच्या भंयानूच मनांत फोंड पडलेल्याची जाणीव जाता. आनी म्हणूनच वाच्याकडे हे मायेची रीत आमकां शिक्य म्हण परत एक पावट मागप जाता.

रीत मायेची

तुमची दोगांयची
मात्री आमकां
एकदां शिक्य रे
एकदां शिक्य

वारो हो असोच वचत थंय तो तुमकां दिश्टी पडटा. पयर हांव असोच सुमार धांक रस्त्यार उबो आसलें. शिरीशाच्या झाडापोंदा. जाल्यार वयल्यान शिरीशाचीं कितलींशींच पत्रां पडपाक लागलीं. तीं पडटलीं पानां लेगीत आपलेच मस्तीत झडटालीं. वारोच तांकां ही मस्ती दितालो आनी झडटना आमकां तोच चड दिसता.

दनपारच्या वेळा, तेय बी उबाळांत आमच्या घरांतल्या पंख्याच्या वाच्या परस चड शितळ ताचो वारो आसता, जेना आमकां फॅन आसुनूय घाम येता, तेना तो अचळ्य आमच्या घरांत एक थंड पासय मारून वयता ते वेळार जीव इतलो शांत जाता की खरें म्हटल्यार तें वाच्याचेंच दर्शन आसता.

एक फावट हांव ट्रैसाचेर खाट उडोवन आड पडलेलो. सांजवेळचीं सात साडेसात जातलीं आसत! दीस अशेच गिमाचे. अकस्मात उदेंतेच्यान कुपांचे भोंवरे अतिजलद गती घेवन येता तें जाणवलें आनी कांय खिणांतूच दारां, जनेलांची, वस्तीची आदल आपट आयकूक येवंक लागली. आनी तेच बराबर सगळो वाठार धुल्लाच्या लोटानी भरून गेलो. कांयच दिसनासलें. सुमार धायेक मिनटां हें वाच्याचें धुळवळ नाट्य चल्लें. कांय वस्ती उडून गेल्ल्यो टेर्सावयल्यान. सगळ्याक धुल्ल जाललो. घरांतूय हीच परिस्थिती. वाच्याचो होय एक रुपकार.

सांवरीच्या झाडांकडे रावल्या उपरांत जो एक सारको वाच्याचो नाद आमकां येता तेंय ताचें एक सांगीतीक रूप. कावत्याच्यो तिट्कीटपी चुडट्यो वा पिंपळाच्या पानांची सळसळ, आकांड तांडव करपी दर्या ल्हारां, मळबांतलीं क्वांवती कुपां, शिडांनी वारो भरून संवसार भोंवडेचेर वचपी तारवां, कुपांक स्पर्श करपाक वचपी पतंग आनी सगळ्या जिवांच्या काळजांत चलतलो श्वासाचो अखंड सुवाळो, कितलीं कितलीं म्हण ह्या वाच्याचीं रूपां पळोवचीं!

असल्याच एका प्राणवंत शरिरांतल्या वाच्यान म्हाकां एकदां आपोवन सांगलें, हो सांगपी म्हजो, जे शाळेत हांव शिकोवपाक गेल्लों, हेडमास्टर आसलो. नांव ताचें फादर डिसिल्वा, ताणे म्हाकां सांगलें, 'वेळुस्कार तू आतां ह्या हायस्कुलाचो पर्मानिंट टिचर जालो.' हांवें ते वेळार ताका म्हटलें, 'म्हणटकूच फादर आतां हांव मरसर हे शाळेचो शिक्षक तर!' हेडमास्टर मात्सो आबूज जालो. आपणे किंते तरी चूक म्हटलें काय किंते, असो ताका दुभाव आयलो. आनी ताणे म्हाकां परत समजावपाच्या सुरांत म्हटलें, 'आरे बाबा फाटलीं दोन वर्सा तू प्रोबेशनाचेर आसलो. आतां पर्मानिंट जालो.' ताच्या काळजांतल्या प्राणाक कळळां आसतलें हांवें किंते म्हटलां तें. पूण तो मात्सो घुस्पल्लोच. हांवें ताका समजायलो, 'फादर, हांवूच हे कुडींत प्रोबेशनचेर आसां. कूड सलामत जाल्यार हांव सलामत. कूड मोऱून पडली जाल्यार हांव हांगा आसलें म्हण लेगीत कोणाक कळचें ना. असल्या वेळार हांव पर्मानिंट ही गजालूच म्हाकां कळना.' तेना तो म्हणपाक लागलो, 'ओ, तेश म्हुण्टा? आंव सोमजों ना, तू किंते म्हुण्टा तें?' ते वेळार म्हाकांच ह्या वाच्याचें अशें एक गूढ रूप जाणवलें.

असंख्य मनशांच्या रूपांत ताचें जाणवतलें रूप तोखणाये भायले.

म्हाका हो वारो वेगवेगळ्या रूपांत सदां भेट आसता. हांव ताका जाणून घेवंचो यत्न करता. ताचेकडे हांव संपर्क साधपाचो ताच्या आदारान प्रयत्न करता. म्हाकां हांगासर सवन विश्वाक जोडपी एक अखंड धागो हांगा जाणवता. हांव ह्या सवन विश्वाक ह्या धाग्यान जोडलां हाची म्हाकां जाणीव जाता. सवन ह्या धाग्याच्या आदारान म्हाका जोडला हेय म्हाका जाणवता. अशें जाणवतकूच आमचेमदीं एकामेकाचो दुस्वास करपाचें कारणूच नश्ट जाता. संवसारांतलें हें जें किंते आसा तें म्हजे आनी संवसारांत जें किंते आसा त्या

रस्त्यावयल्यान
धांवतल्या गाडयांची
चक्रांय एकसारकीं धांवत
आसलीं. आमी हे वटेन
आडखळून उरल्यात हाची
कोणाकूच नात नासली.
गाडयांनी आमचे मनीस
आमच्यांपसून पयस
केल्यात:

सगळ्याचो हांव हें नातें प्रस्थापीत जातकूच हें म्हजेपसून वेगळे म्हणपाचे धाडसूच म्हज्यांतल्यान ना न्हपयत जाता. तें धाडस म्हज्यांतल्यान ना जाता ही एक व्हड जैतवंत गजाल. हें आनंदाचें एक व्हडलें चोळ.

वारो म्हटल्यार आनंदाचें निधान. हो आनंदनिधान वारो जेना निळ्याशार मळबांत धव्याफुल्ल माणकुल्या कुपाचो आकार बदलीत वचूक लागता तेना ताच्यांत जातलो रुपकाराचो उत्सव पळयतना तान भूक न्हिवता. आनी पळयतां पळयतां आपलेपण नाच्च जाता. हांवपण नाच्च जाता आनी उरता फकत उत्सवमग्न कूप. ह्या सगळ्याचो एक हुंकार जाता आनी अचळय आसमंतांत घुमता.

अपरूप रूप

धरता कूप

विसरून रूप

हांवूच कूप...!

बरेच पावट दिसता ही निसर्ग कविता. पूण ही फक्तूच निसर्ग कविता कशें म्हणप? निसर्ग हातूंत ना अशें बिल्कूल ना. तातूंत निसर्गाचे सगळेच धागे आमकां पळोवंक गावता. पूण सर्वसामान्यापणान निसर्ग कविता म्हटली की तातूंत निसर्ग सोऱून आनीक कांयच आसना

अशेंच हांवें मत आसता. पूण निसर्ग हो सं आसता हाची जाणीव मात ह्या अशें म्हणप आसा अशें दिसना. म्हाकां निसर्ग 'संपू ह्या अर्थान जाणवता. म्हणुनच ही कुप कविता ही म्हज्या अस्तित्वाची कविता उ म्हाकां दिसता. हातूंत आयलें भाशीक सौं तर आसाच पूण हांतल्यान निर्माण जात संगीतूय तितलेंच म्हत्वाचें आसता. मनशांच्या सैम तादातम्याचो अविश्कार आस हो कोंकणी मनशांच्या तादातम्याच जाणिवांचो अविश्कार आसा.

म्हजें विचार चक्र घुंवत आसत रस्त्यावयल्यान धांवतल्या गाडयांची चक्र एकसारकीं धांवत आसलीं. आमी हे वं आडखळून उरल्यात हाची कोणाकूच न नासली. गाडयांनी आमचे मनी आमच्यांपसून पयस केल्यात. गाडयेन बस वयतलो मनीस पांयांनी चलतल्या मनशा सामको किंकोतसो मानता आनी ताका आप पसून पयस पयस दवरपाचो यत्न करता. इत म्हण्टा म्हणसर अकस्मात फस्स... करून वा गेल्ल्याचो आवाज जालो आनी एक गां आमचे मुखार येवन थारली. ह्या बोवाळ फाटल्यो गाडयो इल्ल्यो इल्ल्यो अऱून थांब गेल्यो. हो वाच्याचोच रूपकार आसलो. गां फकत पॅट्रोलाचेरूच चलता म्हण्टा ती फ हाची म्हाकां फटट करून जाणीव करून दिले कारच्या मालकाक जो जावंक शकतल अऱ्सीडेंटांतल्यान वाचलेलो. आर्दीच त पकपक जाललो. ताणे थंयच्या लागी आसलेल्या मळकनिकाक पळयलो. ता आपलो मनीस धाडलो. टायर काढलो. व्हेल फाटलो फूर काढलो आनी बसयलो. ता स्टॅपीनीचो टायरूय वाच्याविरयत आसले ताच्यान म्हाकां रस्त्यार उबो रावल्या रावल आपलें रूप तर दाखयलेंच वांगडा ता आपल्यार निर्भर आसलेले लोकूय दाखयले

— आशा शानभाग
सादोळशे—काणकोण— गोय
मो. : ९४०४९४५३३७

દાદ સાડેદારો સાવદ્રદ
બદરયાદો પાર મનથારી
કુલ્લાન જેલો. કાંદ્રાન
કોષયો, ફેટે, મુંડાથો, ચેપીં
આની ડગડાયો ન્નકલ્યોએ
દિલકાલ્યો. ડેડ. રી. ક
ગડયેન્નાલ્યાન વેવલ્યા
બદોબદ બડ કલાદ
લાયકાલકા લુદવાદ
કેલી. “ગંડદે કાટકાદ
લોક આપલ્યા ઘરદીં
મરણાં આપલ્યાદુ કાટાંની
સાકષ્ણ ઘેરાદ. કાટાં
કાથિલન્નાયાંની હી
દહજાદીં કામાં હવંય
કરપાદીં? કાંકા કાંચા
ઘરચ્ચાંદીં મરણાં કરપાક
કોણ જાગો દિરા? ”

ઉત્તેષ્ણિ... અશોય.

आयज मेरेन ह्या गांवांक आमदारांक पालाशींत धाडपाच्यो, खासदारांक बद्द दिल्लीक धांवडावपाच्यो आनी गांवच्या उडाणटप्पू नेत्यांक पंचायतींत धाडपाच्यो तीनच वेचणुको खबर आशिल्ल्यो. हार्ली तेपार तर ह्या वेचणुकांनी कोण वेंचून येता हाची लोकांक मातलेगीत उमळशीक म्हणटा ती नाशिल्ली. पूण खूब इंटरेस्ट आसतालो तो वेचणुकां आर्दी जें कितें झडोवन घेंवक मेळटा तातुंतच. ह्या अशा वेचणुकांनी तीन फामीलीचो संवसार बेस बरो चलतलो हाची पांच वर्सा तरी सरकार जतनाय घेताली. हेवटेन शिक्षणगंगा दरेकाच्या दारांत पाविल्ली आनी वाडिली शिक्षीत बेकारांची संख्या आनी एकान कमी करून ताका पांच वर्सांत लखपती, (थुंबेकाल) करोडपती करपाखातीर सरकारान जिल्हा पंचायत नांवाचो अगडबंब धवो हती तयार केलो. ही जिल्हा पंचायत खंय आसता, करता कितें आनी कितें खावन कशी जगता हें गांवकारांक खबरच नाशिल्लें.

एक दीस रोजी आंटील्या ताव्हेन्हाचेर
किंस्तु, दियोग आनी रुजार बसून घोट घोट

भर मोडक पियताले. “पाड पोडों तेंचे इलेसांवा येयाय म्हुणोन इस्कोलां व्हयले आमकां. कोणी किंदें झोडयतो म्होण थिंगा अर्देवर उबो राविलो. मोरो तेंचो. कोणे पांच रुपोय लेगित झोडोयले नांय.” किस्तु जळजळीत मोडक ताळ्यांत ओतयन फडफडतालो. “म्हागेली बीन हिच तोरा. पोयर फार्टी जाल्या इलेसांवा टायमार चिकन-सोरो आनी मोता फाटल्यान हाजरां नोटी मेवताल्यो. हे पावर्टी सगलें फुकेट. म्हागेलोय दिसवोडो बुडलो. आँटी आयज उदारी गे.” दियोग्य दांत वोंठ चिड्युत भरभरतालो. रुजार मात कांयच उल्यनासतना रुचीन बरो पेट्यतालो.

तेवटेन मोर्तुलाल्या गादये वासु, भागडु
 आनी सोनु नव्या काजुच्या हुर्रकाची रुच
 घेताले. तांचीय विमानं बरीं वयर वयर
 उडटालीं. थंयय तींच नाटकां. झेडपी
 इलेसावांच्या नांवान बोब चलील्ली. “मोरो
 तेंचो. दिसभर लोकांक घरांतल्यान आफोवन
 हाडपाचे काम केलें. आनी मेल्ल्यान दिले
 कितले काय म्हळ्यार शंबर रुपय. हांये चोयना
 आसानी बोलसां घायले. सोरो ना चिकन ना.
 पाड पोडो तेंचे.” भागडुन झेड. पी.च्या नांवान

शिगमो सुरु केलो. “आरे तेका किद्या गाळ्यो सोवता? तो पोडलो आनी दुसरो येयलो झेड.पी. जांवन.” वासुन ताका समजायलो. तिंगायनी आपले ग्लास रिकामे केले आनी एकमेकांकडेन झांकत, एकमेकांक आदार दियत रस्तो जोकत चलपाक लागले.

अशे तरेन झेड.पी.ची इलेसांवां आयलीं आनी गेलीं. कोणतरी वेंचून येवन अध्यक्ष जालो. मागीर कांयच आवाज ना. आमदार दारांत येवंक अजून कळाव आसलो. पंचायतीची वेंचणूक लागसार नाशिल्ल्यान फुडल्या निवडणुकीच्या फंडिंगाचे तयारेत दोगूय आसतनांच अचकीत एक व्हड काळ्या हारशांची चकचकीत रूपयाळी गाडी गांवांत येता. तातुंतल्यांन दोगजाण सक्यल देंवतात आनी गाडयावेल्या मोर्तुक हटकितात. “ए हांगा यो रे.” कोणतरी सायब आफयता तें पळोवन मोर्तुची फें फें जाता. “आरे एक सांग हांगाचो पंच कोण?” आता मोर्तुक आवाज फुट्टा. “सायबा, आफोंव तेका?” ताची हालता ती गोमटी पळोवन मोर्तु फुजो मारता. “पात्रांव, पात्रांव. तुका सोदुं कोणतरी येयला.” पंचाच्या हिरो होंडाचेर बसून मोर्तु गाड्याकडेन पावता.

झेड.पी. आनी पंच एकमेकांक पळयतात. जोखतात आनी एकमेकांचो हात धरून गाडयेंत वचून बसतात. “पळय हांव जिला पंचायतीचे वतीन हे गांवांत कितेय कामां करपाक सोदतां. तू कोणाय काका-मामांच्या नांवार कंत्राटांघे. म्हजे फिफटीन पर्सेंट फिक्स. बाकी तुका जाय तें कर. ओके?” पांच मिनटां पंच कोतां करता. फिफटीन गेल्यार उरले ८५. हांका तांका खावोवन लेगीत चाळीस टक्के आपले बोल्सांत शेर्त. ‘डन’ पंच म्हणटा आनी दोगूय हातांत हात घेवन गाडयेभायर येतात. “ए मोर्तु कामां आसात रे?” पंचाल्या उल्या बरोबर धांवून आयल्लो मोर्तु मान हालयता. “हो झेड.पी. सायब गांवची उदरगत करपाक सोदता. तेन्ना देवळाकडच्या पारार पांच वरांचेर

गांव जमपाक जाय. घे हे शंबर रूपया.” मोर्तुल्या दोळ्यांमुखार आयज ओलडमॉन्काची बाटली नाचता. ह्या शंबर रूपयांच्या नेटार मोर्तुन गांवाक पांच वरांचेर पारार एकठांय जमयलो.

चार साडेचारां सावनूच ब्रह्म्याचो पार मनशानी फुलून गेलो. तातूत तोपयो, फेटे, मुळाशे, चेर्पी आनी उगडचो तकल्योय दिसताल्यो. झेड.पी.न गाडयेतल्यान देंवल्या बरोबर चड कळाव लायनासतना सुरवात केली. “गांवचे भाटकार लोक आपल्या घरचीं मरणां आपल्याच भाटांनी साक्सून घेतात. भाटां नाशिल्ल्यांनी हीं दहनाचीं कामां खंय करपाचीं? तांका तांच्या घरच्यांचीं मरणां करपाक कोण जागो दिता?” इतल्यांत जाण्टो कुष्ठआना उठलो. “बाबा, तू किंदे गांवांत खोदोळ घालूक येयला? आमच्या वाडवडलांचीं मरणां भाटकारालेच दोऱ्युल्लेचेर जातात.” ते बरोबर कुष्ठआनाक चेंड्यान तापोवन चूप केलो. आतां पंच उठलो.

“झेड.पी. सायबाचे म्हणणे आयकून कुष्ठआना. ताका सगल्यांच्या घरचीं मरण दहनां त्रास जायनासतना जावंचीं अशें दिसते खातीर सायब एक मसुंडी बांदपाचे चिंतले तेका कोणेय तरी जमीन दान करपाक जाय. “ए. पंचा तूं तर व्हडलो भाटकार मरे! तु दोऱ्युल्लेचेर दी मरे इल्लोसो जागो.” बुद्ध रायुदादान म्हळें. हो पंच नेण्टो खरो पूण गळो उदकांत बुऱ्यु देखून सुकी काशटी दाखोव बेरकी मनीस. “आरे दादो. हांव दोन्यू हातां दान करपाक तयार. पूण तूं जाणा आम जमीन कोमु. हेरांनी काब्ज घाल्या जापसालदारकी तूं घेता तर उल्य.” रायुद्ध चूप पडलो. इतल्यांत भिकु भाटकार उठला. “हांव दितां जमीन तुमकां पूण म्हजी एक अट आसा. गांवांत कोंकण्यावांगडा क्रिस्तांव आसात. तेन्ना आमचे मसुंडेक तेकूनच तांक शिमतर बांदून दिवची. जमनीचे म्हरु पावले.”

ताचे उलोवप सोंपचेंच आस कृष्णभावोजी बोंबीदादाल्या काना

फुतफुतलो. “इतर्ली वर्सा इनाशिनाक सांभाळ्ले हाणे तें रिण पावयता हो चोर.” तांवें किटकीटप पळोवन भिकू भाटकारान दोळे मोटे करून तांकां पळेले. हेवटेन पंच आनी झेड.पी. देवान न मागतांच दोन दोळे दिले म्हणून खूश. पंचाच्या ट्रकान रात-दीस फेरयो मारून दोंगुलेवेली माती आनी रोबोल फोडून विकून पयसो पयलींच गांठीक लावपाक सुरवात केली. हव्हहव्ह गांवचींच कामेरी घेवन मुसुंडी आनी शिमतर मर्दी एके वण्टीचो वेगळेचार घेवन तयार जाली. चार पयशे किरवंटेक लागले म्हणून वासू, भागदू आनी सोनू मोर्तुलागेर वचून पोरणी काजू फेणी पेटोवन आयले. तेवटेन किस्तू, दियोग आनी रुजार तांबडी बाटली रिती करून आयले. जात्यार पंच आनी झेड.पी.न आपापल्या गडगंज पर्सेंटेजीच्या खोशेंत व्हडल्या हॉटेलांत फामिलीसयत पार्टी केली.

सुशेगाद गांवकार आतां बेकार आशिल्यान हेवटेन तेवटेन दिसवड्याच्या कामांचो सोद घेताले. बेकार जाल्यान तिनसांजेचें कोप उदारेचेर चालू जाल्ले. मोर्तुलाचे गादयेर तिनसांजेची भासाभास रंगली. “ये वासू, आतां चोवूं जाय इतलेंच की रेडी जाल्या मसुंडेचें पयलीं उक्तावण जाता काय शिमतरीचें तें.” भागदून मात्सो कुरकुरीत जातकीर बाण सोडलो. “भागदू हांव हुंदराचें वीख दितां तें तूं खा रे. रोखडीच मोरतोलो. तुका लासोंन जातलें मसुंडे उक्तावण.” मोर्तुल कोपांक ओततां ओततां फुतफुतले. “सामकी फुटकी माळती शें पचपचलें मुगो. म्हागे कांय जावो ना आजून. चेड्या फुजरा, गुडी दिवों जाई. तुका चोय, ना घोव ना भुरगीं. तूंच घे तें वीख. कटकट नाका मागीर.” भागदूले तकलेंत कोपाचें बरेच वयर चडिल्ले. “हांव? हांव मेल्यार म्हाका तुमची मसुंडी नाका रे. म्हाजे घोवान इल्लो कुडको घेवन दवरला. तितुंकच म्हाका लासतले म्हागे देरा चेडे.” उरिल्ले कुट्टेले

ताळ्यांत ओतोवन तिगय एकमेकांक सांबाळत गेले.

दुसरे दिसा सकाळींफुडेंच घांटयांचो घणघण सुरु जालो. सगळो वाडो एकठांय जालो. “आरे पापया. आमी कोंकणे सदचे भाशेन हांगाय फाटींच मरे?” जाण्टचा रायुदादालीं उतरां आयकून गांव अजापलोच. मागीर भासाभास रंगली ती घांटी भायल्यांच्या मरणाच्यो काय गांवच्या! बशींच्या घरघराटांत आनी वान्याच्या फरफच्यान घांटी सारक्यो कळनाशिल्यो.

तेवटेन इगर्जेवाड्यार सगले क्रिस्तांव कपलाक हात लावन बशिल्ले. “जुजे किंदेर. शिमतर उबी कोरपा आमी गांवकारांनी मेर-मोर-मोरप. आनी उक्तावण ह्या मेंगलोरकार यारून कोरोप?” रुजार कपलाक हात लावन आडुलो. “हेरशीं किंतेय दिता म्हळ्यार सोगले धांवताय. हव्हह मोरोंन शिमतरी उक्तावण कोरपाक कोणू गांवकार नासलो रे देवा?” दियोग पोटांतल्यान तिडक उक्तायतालो. इतल्यांत हव्हच वासू आनी सोनू इगर्जेवाड्यार पावले. “हे चोय कोण मेला तें चोंवू येयल्याय.

आमगे गावंचे क्रिस्तांवागे कोण मोरो ना तो नां. ह्या कोंकण्यापुणी कोणु मरो जाय आसलो. किंदे जांव. जांव कोकणों वा क्रिस्तांव पूण मसुंडेचें आनी शिमतरी उक्तावण गावच्यान कोणी कोरों जाय आसलें.” जुजेन फोग काडलो.

“जुजे, ए जुजे. कोण मेला रे?” सोनून हव्हच विचारलें. “पाय म्हागेलो. तो पायशांवांगे मेवणो मेगलोरा सावन हिंगा येयलो. थिंगा उदका सोन्या भाशेन हिंगाचो म्होणोन तेणी भटटी ढोकलो. मेल्लो कॉनेस मारोंन रातीभितर सोपलो.” जुजे तावान उलयलो आनी अचकीत तार्णे सोनूले गोमटेक धरलो. ‘हव्हह’ च्या चोय. आमगे शिमतरी उक्तावण भाल्या गावच्यान केलां. तुमगे कोण्यू गांवचो मोराय आनी कोराय. भायले कोणी येयल्यार तेंका धांवडोन घालाय. सोयरेबियरे. नाजल्यार तुगे गोमटी मुडीता आनी कोतां मसुंडे उक्तावण. जुजेले तांबडे गरगर फिरपी दोळे पळोवन सोनून दोळे धवे केले.

■ ■ ■

CAFE CENTRAL

Bakers & Confectioners

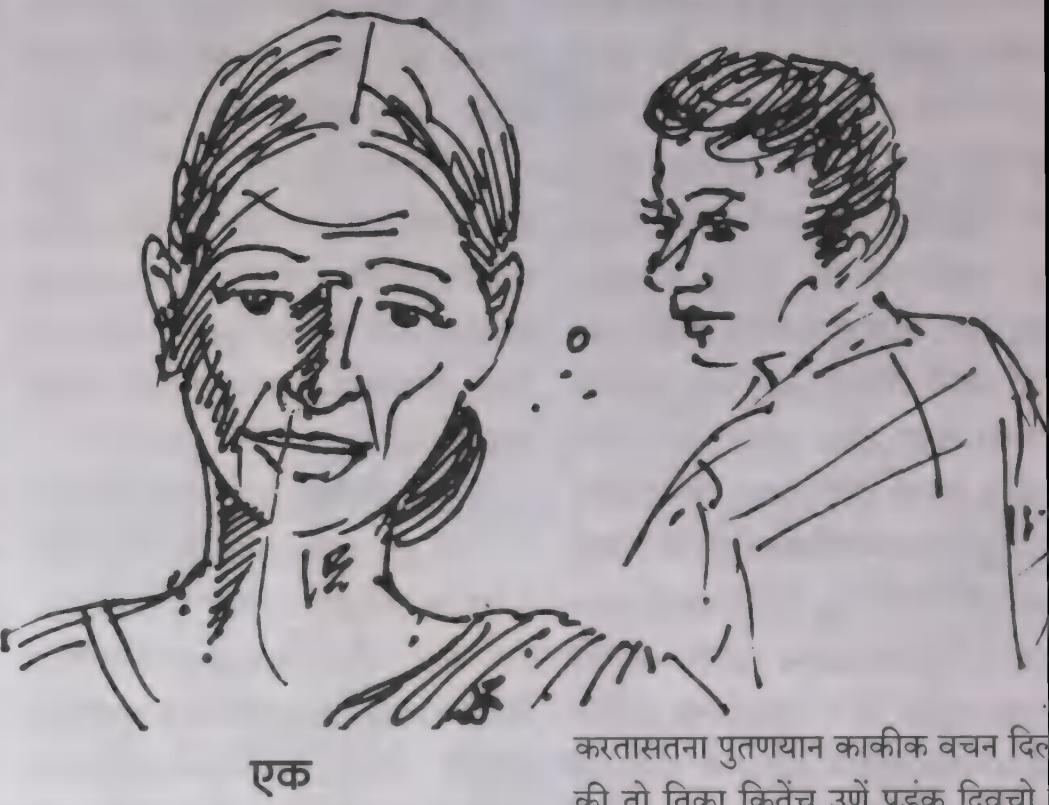
Opp. Corporation of City of Panaji
PANAJI - GOA

नं. ध. बोरकार
मास्करेन्हस वाडो,
कडले - गोय
फोन : २२१८१४७

मृदातारे काकीच्या
मृद्यांक आवां पुरयो
वाचूक लागल्यो.
कल्पकेतल्यो पुरयो त्यो!
तांबरो-तांबरोच, मोद-
मोद आवी फुकिल्यो-
फुकिल्यो आलकल्यो, अरें
तिचे नव तिका लांगल्यां.
झपाट सुदादीक पक्काच्चा
हांदल्यां आलकल्यां.
देल्यो-दिल्यो घालूक
मलालेदार कदोज्यो
तलज्यार आलकल्यो. हुक
पुरी मेलिल्यी जाल्यार,
हातांक घेदक माटरी
दोरेदेवकीं आशिन्यीं. वृदूक
कोरेद्याकडे वजूदें
दिल्या. पुरयो गालूक-
गालूक काडटा त्यो पळोदव
जीद घादेशेवळो आशिल्यो.
फुलांदो वाल आमच्यांदी
घांदूय घेदं घेता.

म्हातारी काकी

एक

अशे म्हणाटात की मनीस म्हातारो जाता
जाता तसो भुगो जायत वता. आमचे म्हातारे
काकीचेय तशेंच जाल्ले. एक जिबेची रुच
सोडली जाल्यार तिका कितेंच सुचनाशिल्ले.
आपले दुख्ख व्यक्त करपाक रडप होच एक
उपाय आशिल्लो तिचेकडे! समस्त गात्रा,
हात-पांय, कान-दोळे-आस सोऱ्हन बशिल्ली.
बाबडी. घरांतली मनशां तिच्या मना आड
वागलीं, जेवणा वेळार तिची वासपूस जालिना,
जेवण थोडे जाले वा कोणे सांतेक-बितेक
सावन हाडिल्ले खाण-बीण तिच्या हातार
पडले ना जाल्यार घे मागीर तिच्यो बोबो!
कसलीय गजाल तिच्या मना आड घडली
जाल्यार तिणे घर माथ्यार घेतलेंच म्हूण
समजपाचे.

तिचो घरकार मरून आतां खूब वर्सा
जाल्लीं. सगळे पूत जुवानपणांतूच मरून गेल्ले.
आतां एक उरिल्लो तो पुतण्यो. म्हातारेन
आपली सगळी संपत्ती पुतण्याच्या नांवार
केली. पुराय गिरेस्तकाय आपल्या नांवार

करतासतना पुतण्यान काकीक वचन दिले
की तो तिका कितेंच उणे पडूक दिवचो
पूण पुतण्यान काकीक दिल्लें उतर थोड्या
दिसांनी उमध्या कळशार उदक थार
म्हातारेल्या बेसाची वर्सुकी येणावळ देडळ
दोनशें रुपया परस उणी नाशिल्ली. ते
म्हातारेचे आतां उपासमार जावंक लागिले
हाका जबाबदार म्हातारेचो पुतण्यो आशिल्ली
काय ताची घरकान, हें कळपाक कुसुम
जातालें. पंडित बुधीराम - म्हातारेचो पुतण्यो
- सभावान बरो. पूण ताचो बरो सभावान
मेरेन तिगून उरतालो, जो मेरेन ताची धू
दौलत सुरक्षीत उरता. रुपा सभावान करा
आशिल्ली खरी, पूण देवाक भियेवन ता
काडपी. ताका लागून म्हातारे काकीक रूप
व्हडलेंशें कोंत नाशिल्ले. मात तिका
आशिल्लो तो बुधीरामाच्या बरेपणाचा
बुधीरामाक केना केना आपलो अत्याचार
मानवनासलो. तो बरेभेन जाणासलो
संपत्तीच्या बळार ताचें सज्जनपण तिच्या
आसा. जर गोड-गोड उतरांनी आनी खोटा
कळवळ्यान, कसलोय प्रस्न सुट्टा तर ता
तें जाय आसलें. पूण खर्चीक गजालींपाचा

तो पयसूच रावतालो. दुसरी गजाल अशी, की ताच्या दारार जर कोणूय शांतसभावी मनीस आयलो आनी म्हातारी ताच्या मुखार बडबळूक लागली, तर तो रागान तांबडो जातालो. म्हातारे म्हन्यांत येवन तिची खरडपटी काडटालो. तरणाट्यांक म्हातारी आवडनात. ते तांचो तिरस्कार करतात, हांगाय तशेंच घडटालें. आवय-बापायच्या वागण्याकडे पळोवन बुधीरामालीं भुरगीं म्हातारे काकेक चडच सतायतालीं. कोण चिमटो काढून धांवतालो, तर कोण उदका घोटाची तिचेर पिचकारी मारतालो. काकी किळच्यो मारून रडटाली. पूण एक गजाल फामाद जाल्ली, की काकी रडटा ती खाणाक लागून. ते पासत तिणे कितलोय संताप केलो आनी किंवाट्यान बोब मारली तरी तिचेकडे कोणूच लक्ष दिनासलो. हां, एक गजाल खरी की तिच्या रागा पारो चडलो, की ती भुरग्यांचेर गाळ्यां शिंवोर करताली. बोवाळ आयकून जेन्ना रुपा धांवून येताली, तेन्ना काकी आपले जिबेची धार उणी करताली. रडपा परस हो उपाय तिका इल्लो बच्याक पडटालो.

पुराय कुटुंबांतल्या कोणाचेर जर काकीचो मोग आशिल्लो जायत, तर तो बुधीरामचे धाकले चलयेचेर! तिचें नांव आशिल्लें लाडके. लाडके आपल्या दोगाय भावांच्या भंयान, आपल्या वाट्याचें खाण काकी म्हन्यांत बसून खातालें. हीच सुवात ताका सुरक्षीत दिसताली. काकीचें हें शरणस्थान कितलेय भंयाचें आसलें तरी तें भावांच्या अत्याचारां इतलें दुख्खदिणे निश्चीत नासलें. हेच सुवराथाक लागून काकी-लाडके एकमेकांकडे घटट जाल्ली. हेच सुवराथाक लागून तांचे मदली ओड वाडीक लागिल्ली.

दोन

ती रातीची वेळ आसली. बुधिरामाल्या आंगणांत वाजपां वाजतालीं. गांवांतल्या पोरांचो चौंबो व्हडा उमेदीन गीतांचो रसास्वाद घेतालो.

सोयेरे खार्टीचेर सुसेग घेताले. गांवचे रितीप्रमाण म्हाले म्हालेपण करताले. थंयच लागसाराक उबो आशिल्लो भाट चरित्रगायन करतालो. रसीक सोयेरे 'वा-वा' म्हणून ताका दाद दिताले. कांयजाण अशें दाखोवपाचे प्रयत्न करताले, की 'वा-वा' चो खरेलो आनी पुराय अर्थ तांकांच खबर आसा - ते तातुंतले जाणकार आसात. एक-दोन इंग्लीश शिकिल्ले तरनाटे आशिल्ले. तांकां भाटगिरी माननाशिल्ल्यान तांचीं मुखामळां उदास दिसतालीं. तांकां ह्या गांवढळ लोकांमधें मिसळप आनी उलोवप तांचे प्रतिश्ठे आड येतालें.

आयज बुधिरामाल्या व्हडल्या चल्याचो-सुखरामाचो साकरपुडो आशिल्लो. ताचोच दबाजो चलतालो थंय. बायलां घरांत बसून गीतगायनां करतालीं. रुपा सोयन्यांच्या जेवणाखाणाची वेवस्ता करताली. भट्ट्यांचेर हांडे चडटाले, कायली चडटाल्यो. एकांत वडे तळटाले. दुसन्यांत हेर पक्वानां शिजतालीं. एका व्हडल्या तोपांत खतखतें खतखततालें. तूप-मसाल्याचो घमघम भुकेल्ल्यांच्या तोंडाक उदक काडटालो.

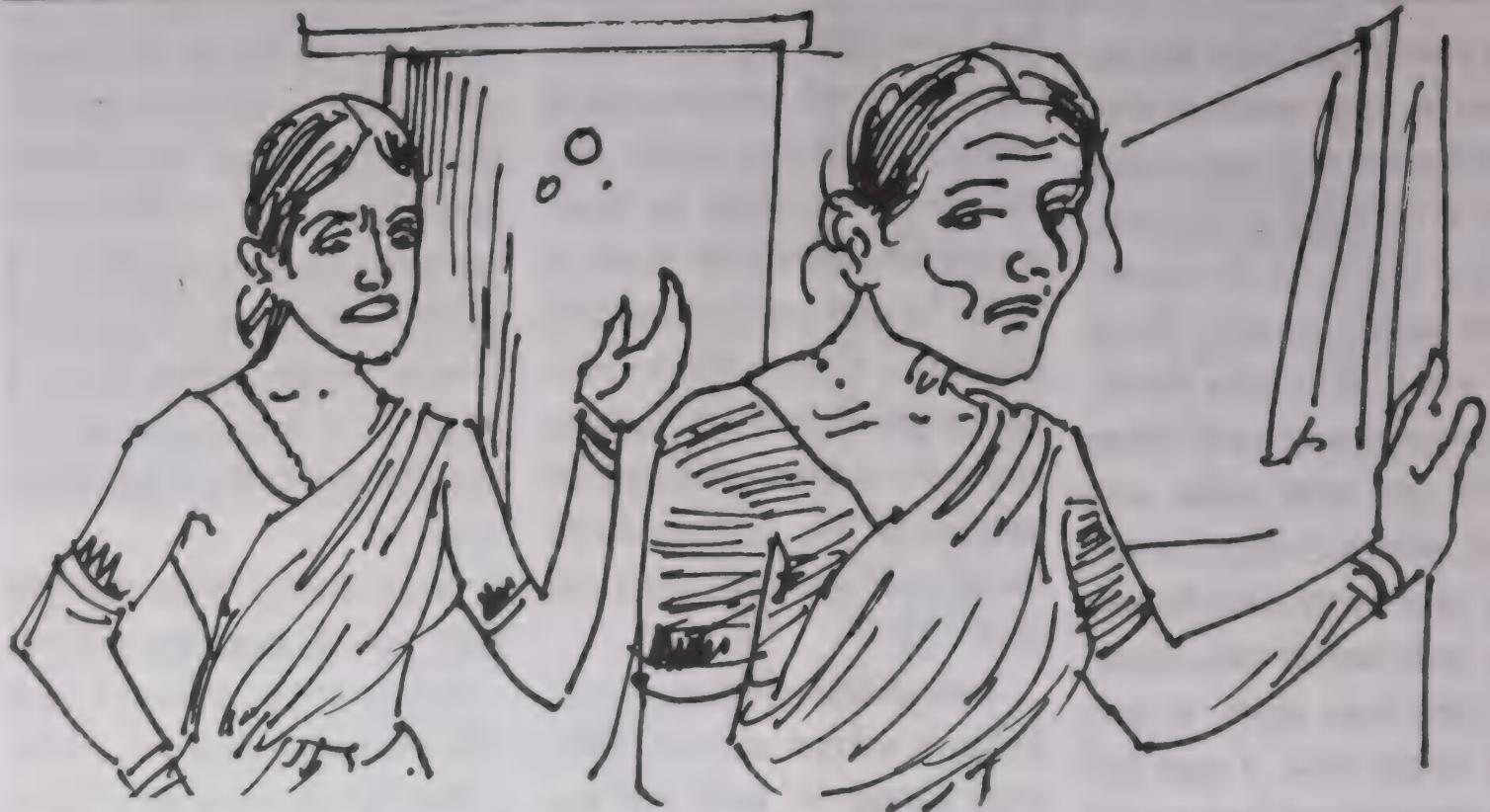
म्हातारी काकी आपले कुर्डीत बसून शोक मनयताली. अन्नाचो सुवाद मिश्रीत गंध तिका बेचैन करतालो. ती मनांतल्या मनांत विचार करताली, वडे खावंक मेळटलेच हाची तिका खात्री जायनासली. इतलो वेळ जालो तरी जेवण घेवन कोणूच आयलो ना. तिका दिसलें, सगळे जेवण मेकळे जालें जातलें. म्हाका इल्लेय उरुंक ना जातलें. हें चिंतून तिका रङ्क आयलें. पूण अपशकुनाच्या भंयान ती रडलिना.

'आहा! कसलो वास सुटला!! हे वेळार म्हाका कोण विचारता? कोणाक कोंत आसा म्हजें? मुळांत एक सुकी रोटी मेळूंक कठीण, थंय पुरयो खंयच्यो?' ह्या विचारांनी तिका रङ्क आयलें. खिणांत दोळे भरून आयले! पूण रुपाच्या भंयान ती आपलें दुख्ख उक्तावंक शकली ना.

म्हातारी काकी केदो वेळ ह्याच विचारांत गुल्ल जाल्ली. तूप-मसाल्याच्या वासान तिचें मन शितिदाभायर गेल्लें. परत-परत तोंड उदकेतालें तिचें. पुरयां वासान काळजाक खातकुतल्यो जाताल्यो तिच्या. कोणाक उलो मारतली? आयज लाडकेंय फिरकू नाशिल्लें तिच्या म्हन्यांतल्यान. दोगूय पोर तिका लागी धरिनात खेर, पूण तेय तिका लागसाराक दिसले ना. कळटलें आसलें तरी घरांत किंतें शिजता-भाजता तें!

म्हातारे काकीच्या म्हन्यांत आतां पुरयो नाचूंक लागल्यो. कल्पनेतल्यो पुरयो त्यो! तांबशो-तांबशोच, मोव-मोव आनी फुलिल्ल्यो-फुलिल्ल्यो आसतल्यो, अशें तिचें मन तिका सांगतालें. रुपान सुवादीक पक्वान्ना रांदल्यांत आसतलीं. वेलच्यो-बिलच्यो घालून मसालेदार कचोन्यो तळ्यात आसतल्यो. एक पुरी मेळिल्ली जाल्यार, हातांत घेवन मातशी तो खेतलीं आशिल्लीं. वचून लोखण्याकडे बसचेंशे दिसता. पुरयो गाळून-गाळून काडटा त्यो पळोवन जीव धादोशेतलो आशिल्लो. फुलांचो वास आमच्यांनी घरांतूय घेवं येता. पूण पोरसांत वचून घेता त्या वासाची खोस वेगळीच आसता. अशें चिंतून म्हातारी काकी उकडयां बसली. जमनीक हात तेकयत सरकत-सरकत फुडें गेली आनी कायलीकडे वचून बसली. हांगा येतकच तिका इतलो धीर मेळळो, जितलो की भुकेल्ल्या सुण्याक जेवतल्या मनशाच्या सामकाराक बशिल्ल्यान मेळटा.

रुपा ते वेळार कामाच्या चेपणा खाला वावुरताली. केन्ना हे कुर्डीतल्यान ते कुर्डीत वताली. केन्ना कायली कडसून कोठयेकुर्डीत वताली. कोणेय येवन सांगलें, 'सायब सरबत मागता' तर सरबत दिवंक धांवली आनी कोणेय सांगलें, 'गायकाक किंतेय दिल्यार बरें' तर भाटा खात्रीर सिदो काढूंक लागली. तिसरो येवन म्हणूंक लागलो, 'जेवणाक कितलोसो कळाव आसा? टाळ पखवाज खंय आसात?

मातशो काढून दी.' एकली बायल खंय म्हूण पावतली? धांवपळ करून थकून वताली. पिंजळटाली, फुगार जाताली, पूण कोणाचेर रागार जायनासली. हे भंयान की शेजाच्यांनी तिका नांवां दवरचीं न्हय! तानेन तिचो ताळो सुकतालो, उकाड्यान घामाच्यो पावळ्यो गळटाल्यो, पूण उदक पिंवंक आनी आयणो हालोवंक वेळ खंय आशिल्लो तिका? ते भायर वावराड्यांचेर नदरय दवरची पडटाली. कोठये कुर्डींतलें सामान फारायलें जाल्यार? असले वेळार तिणे म्हातारेक कायलीकडेन पळ्यली. तिच्यान सोसूक जायना जालें. रागान तांबडी जाली. थंय शेजान्नी बसून आसात तें ती विसरली. त्यो मनांतले मनांत किंतें म्हणटल्यो, थंय बसून आशिल्ल्या दादल्यांचेर किंतें परिणाम जातलो, हें सगळें ती खिणांत विसरून गेली. जे तरेन बेबो गांयडोळाचेर झोपय घेता, तेच तरेन तिणे म्हातारेचेर झोपय घाली. तिणे दोनूय हातांनी म्हातारेक झटकून म्हणलें, 'उजो लागूं तुज्या त्या पोटाक! तुजें तें पोट की भटटी काय म्हणां हांव? मरताली तूं कुर्डींत बसून रावल्यार? अजून देवाक वाडी दाखोवपाची आसा, सोयच्यां जेवपाचीं आसात. आनी तुज्या पोटाक रोखडोच उजो पेटलो? मातय

धीर धरूक जालो ना तुज्यान? हइड्यार बसली तूं आमच्या. उजो लागूं गे तुजे जिबेक. दीसभर उपाशीं उरिल्ली जाल्यार कोणाल्या बुडकुल्यांत तोंड घालतली आशिल्ली देवाक खबर! गांवांत कळळ्यार लोक म्हणटले आशिल्ले, 'म्हातारी पोटाक वळवळटा. पोट-फाट एक जावन भोंवता बाबडी. केन्ना मरताली देवाक खबर कुरूड! नांव वगडावंक फुडें सरल्या आमचे. आमचे नाक कापले बगर रावची ना तूं. इतलें भरता तें खंय वता देवाक खबर! इल्ली तरी लज शिल्लक आसल्यार, वच आनी मर कुर्डींत. घरांतलीं मनशां जेवणांक बसतलीं तेना घालतां तुका गिब्कूक. तूं स्वताक हांगाची देवी बी समजता काय किंतें, हेरांच्या पोटांत उदका घोंट वचचे पयलीं तुजी पुजा करपाक.'

म्हातारेन तकले वयर काडली खरी, पूण तिणे जापूय केली ना आनी रडलीय ना. मोन्यांनी सरकत सरकत आपले कुर्डींत गेली. सरकणेचो आवाज इतलो कडक आशिल्लो, की काळीज आनी मैदवाची पुराय शक्त, पुराय विचार आनी पुराय नेट एकेच दिकेकडे केंद्रीत जाल्लो. न्हयचे देगेच्या उंचायेचो, मातयेचो एक भूखंड कोसळून न्हयच्या उदकांत पळून तें उदक फांकारचें, थंय खोलाय निर्माण जावची,

आनी ती खोलाय भरून काडपाक च वाटांनी उदक धावून येता, तसो भास जा आतां जेवण तयार जाल्लें. आंगणांत पत्राव मांडल्यो. सोयरे जेवणाक बसले. बायल जेवणावळींचीं कवनां म्हणूक सुरवात के सोयच्यां वांगडा नोकर-चाकरय मातशे कुश वेगळे पंगतीक बसले. पूण रितीप्रमाण स जेवले बगर कोणूच उदूं शकनासलो. सोयन एक-दोन शिकिल्लेय आशिल्ले, से सावकाश जेवतात तें पळोवन उबगले, त सगळ्यां वांगडा बसून रावपाची पदत मानव ना. तांकां तीं अनाडीपणां दिसलीं.

म्हातारी काकी पिकासांवान आपले कुवचून बसली. आपणे किंतें केलें आनी फघडलें, अशें शें जालें तिका! तिका रुपाचो आयलो ना. कारण गडबड तिणेच केली ती तिकाच भुजली. गजाल खरी आशिल जेवणाचे बाबर्तींत सोयच्यांचो मान प आनी घरच्यांचो मागीर. म्हज्यान मातशें र जालें ना. ताकाच लागून लोकां मुखार जाली म्हजी. जालें तें जालें. आतां आप बगर जाग्यावयली हालचीं ना.

मनांतल्या मनांत हो विचार करून, आतां आपोवण्याची वाट पळोवंक लाग

पूण तुपाचो वास तिची कठोर परिक्षा घेतालो. एकेक खीण तिका एक-एक यूग भासूक लागलो. आतां पत्रावळी मांडल्यात जातल्यो. सोयरे जेवणाचे तयारेक लागल्यात जातले. सेवक तांबये भरून दितात जातले. सोयरे हात-पांय धुतात जातले. अशें दिसता, लोक जेवंक लागले. जेवणा पंगती आतां श्लोक म्हणटल्यो अशें चिंतून, आपल्या मनाक थातारीत ती आडवी पडली. करतां-करतां ती आतां गीत गुणगुणूक लागली. येदो वेळ मेरेन लोक जेवतात काय? कोणाचोच आवाज आयकूक येना. लोक जेवन-खावन निश्चीत गेले आसतले. म्हजी कोणाकच याद जाली ना. रुपा म्हजेर तिडकल्या. घडये आपयनासतना रावत. तिच्या मनांत विचार आयल्यात आसतले, येतली आपूण जावन. आपोवपाक हांव किंते सोयरी? म्हातारी वचपाचे तयारेक लागली. एका मिनटांत पुरयो आनी मसालेदार तोंडाक मेळटलें अशें तिका दिसलें. दिसलें किंते, खात्री जाल्ली तिका. तिचीं सुवार्दिंद्रियां उत्तेजीत जालीं. तिचे खोशेक पालय फुटली. मनात तिणे कितर्लीशींच सपनां रंगयलीं - पयलीं तोंडाकांत बुडोवन पुरयो खातली, मागीर साखर-ध्यांत बुडोवन, रायत्यांत कचोच्यो बुडोवन खावंक कितली मजा येतली! कोणेय बरें म्हणू वा वायट, हांव मागून-मागून खातलीं. लोक म्हणटले - ही सामकी अदाशी बायल, म्हणू बाबडे! इतले दिसांनी पुरयो हाताक लागतात, फकत तोंड भश्टून वगी कित्याक रावपाचें?

ती उकडयां बसली. हातांच्या बळान घश्टत-घश्टत, सरकत-सरकत आंगणांत गेली. पूण हाय रे दुदैवा! अभिलाशेन आपलो मूळ सभाव सोडून नासलो. तिची कल्पना फट थारली. सोयरे अजून बसून आशिल्ले. कोण खावन बोटां चोखतालो, कोण तिरशा दोळ्यांनी अदमास घेतालो की बाकीच्या लोकांचे जेवन जालां काय ना. कोणाक

पत्रावळीवयल्या पुरयांची काळजी पडिल्ली. कोणायभशेन त्यो भितर व्हरून सुरक्षीत दवरच्यो, अशें दिसतालें तांकां. कोणाचे जिबेर अजून धंय दाटून आशिल्लें. दुसरो दोणो मागपाक फाटी-फुडें जाता म्हणसर म्हातारी सरकत-सरकत मदें आयली. कांय मनीस तिका पळोवन काचाबूल जावन सडसडीत उठले. ताणी बोवाळ घालो - 'आरे ही म्हातारी कोण? खंयच्यान आयली ही? आफडत बी ती कोणाकूय!' पंडित बुधिरामाची नदर म्हातारेचेर पडली मात, तो रागान तांबडो जालो. पुरयांची परात हातांत घेवन उबो आशिल्लो तो. ताणे परात जमनीर आपटिली आनी जे तरेन एक म्हाजन, आपल्या एकाद्रया पळपुट्या आनी बेमान रिणकान्याच्या गंवट्याक धरता, ते तरेन ताणे काकीचे दोनूय हात धरले आनी तिका घश्टीत व्हरून काळखाकुर्डीत धुकलून दिली. आशारूपी फुलबागेक हुलपाच्या एकाच झोतान करपोवन उडयली.

सोयच्यांचे जेवन जालें. घरांतल्यांचींय जेवणां जालीं. वाजंत्री, मडवळ, चामार बी सगळे जेवले. पूण म्हातारे काकीक कोणेंच विचारलें ना. बुधिराम आनी रुपान काकी कडल्यान घडिल्ल्या अपराधाची शिक्षा दिवपाचो नित्येव केल्लो. तिच्या व्याचो, अज्ञानाचो, बाबडेपणाचो कोणेंच विचार केलो ना. कोणाकूच दया आयली ना तिची. मात, एकट्या लाडक्याचे काळीज चुरचुरतालें तिचे खातीर.

लाडक्याक काकीचो खूब मोग आशिल्लो. सरळ आनी सादेसुदें भरगें तें. फकाणां आनी चांचाळतायेचो इल्लोय वांगोड नाशिल्लो ताचेकडेन. आवय-बापायन काकीक घश्टीत-ओडीत क्वेली तें पळोवन लाडक्याचे काळीज तुट्टालें. काकीक जाय तितल्यो पुरयो दिनांत तें पळोवन लाडक्याक आपल्या आवय-बापायचो खूब राग येतालो. इतल्यो सगळ्यो पुरयो सोयरेच खातले? आनी सोयच्यां

आदीं काकीन पुरयो खाल्ल्यो जाल्यार कोणाचें किंते बिगडपाचें आशिल्लें? लाडके काकी म्हन्यांत वचून तिका धीर दिवंक सोदतालें. पूण तें आवयच्या भंयान वचनासलें. ताणे आपल्या वाटच्याच्यो पुरयो खायनासतना, बावल्यांच्या पेटान्यांत तशश्यो बंद करून दवरिल्ल्यो. तें पुरयो घेवन काकी म्हन्यांत वचूक सोदतालें. काळजाक सुशेग जायनासलो ताच्या! ताका दिसलें, आपल्या आवाजान काकी झडझडीत उठटली. पुरयो पळोवन खोशेन भरतली ती. म्हजेर चड मोग आसा तिचो.

चार

आतां रातीचीं अकरा वरां जालीं. रुपान आंगणांत ताणून दिल्लें. लाडक्याक कशीच न्हीद लागनाशिल्ली. काकीक पुरयो खावोवपाची खोशी ताका न्हीद लागूक दिनाशिल्ली. ताणे बावल्यांचो पेटारो म्हन्यांतूच दवरिल्लो. आवय न्हिदिल्ल्याची ताका खात्री जाली. तें गुपचूप उठलें आनी विचार करून कलालें, आतां चलू कशें? सगळेकडे काळोख! फकत चुलिनीं उजो धुंवतालो. आनी चुलीक तेकून एक सुणो गोठेल्लो. लाडक्याची नदर सदृक रुपान दारांतल्या निंबिणीच्या झाडार पडली लाडक्याक दिसलें, झाडार हनुमान बसला. ताची शेपडी, गदा बी स्पृश्ट दिसूक लागली ताका. भंयान ताणे दोळे धांपले. इतल्यान सुणो अकस्मात उदून बसलो. लाडक्याक धीर आयलो. ताका दिसलें न्हिदून पडिल्ल्या आडबन्यां मनशां परस एकटो जागो, धांवतो सुणो खूब बरो. ताणे पेटारो उखल्लो आनी म्हातारे काकीचे कुर्डीत गेलें.

पांच

म्हातारे काकीक फकत इतली याद आशिल्ली की कोणे तरी तिका हाताक धरून

घश्टीत व्हेली. मागीर तिका अशें दिसलें की कोण तरी तिका ओडीत दोंगरार घेवन वता. तिचे पांये परत परत फातरांक आपटतात. मागीर कोणे तरी तिका दोंगरार आपटिली आनी ती बेसुदद जाली.

जेना ती सुदीर आयली, तेना कसलोच आवाज तिच्या कानार पडलो ना. तिका दिसलें, सगळे लोक खावन-जेवन न्हिदले. तांच्या वांगडा तिचें नशिबूय न्हिदलें. हाय राम! आतां रात कशी काडटलीं?

देवा म्हज्या! किते खावं आतां? पोटाक तर पेटला उजो! कोणाकूच पडिलें ना म्हजें. म्हाका उपाशीं दवरून हांची गिरेस्तकाय वाडटली? ह्या लोकांक म्हजी मातूय काकुळ्ट कशी दिसली ना काय म्हणटा हांव, हांव सुक्यो रोट्योच खातां काय आनी किंतें, हेंय पळोवप ना? कशे हाल जाल्यात पळयात म्हजे. थोटी आनी कुइडी कशी जाल्यां हांव. ना आयकूंक शकतां, ना समजूंक. हांव आंगणांत गेलीं जाल्यार बुधिरामाच्यान सांगू येतालें, 'काकी, लोक जेवतात न्हय? मागीर यो.' तर ना. म्हाका घश्टीत व्हेली आनी आपटिली. पुरयो ना त्यो नाच, रुपान म्हजी सगळ्यां मुखार तासमपटटी केली. गाळी घाल्यो म्हाका. पुरयां खातीर इतलें घडलें, तरी तांच्या फातरा काळजाक मातय पाझर फुटलो ना. सगळ्यांक खावयल्यो पुरयो, पूण म्हजी एका उतरान कोणे चवकशी केली ना. तेना दिलें ना तें दिलें ना आतां तरी दिवपाचें!

असो विचार करून काकी निर्शेली. तरी तेच स्थिरींत संतोश मानून ती थंयच लवंडली. गळो दाटून आयलो तिचो. रङ्कून येतालें, पूण सोयच्यांच्या भयान रडनासली.

इतल्यान तिच्या कानार आवाज पडलो - काकी, ऊठ! पुरयो हाडल्यात तुका हांवें. काकीन लाडक्याची भास वळखली. फटफटीत उटून बसली. दोनूय हातांनी लाडक्याक सांसपून घेतलें. मागीर तिणे ताका मांडयेर बसयलें. लाडक्यान पुरयो काईन काकीक दिल्यो.

काकीन हव्हून विचारलें, "ह्यो तुज्या अम्मान दिल्यात गो बाय?"

"ना. ह्यो म्हज्या वाट्याच्यो." लाडक्यान भियेत सांगलें. काकीन पुरयांचेर झोपय घाली. पांच मिनटांत तिणे पेटारो रिकामो केलो. लाडक्यान विचारलें, "काकी, पोट भरलें तुजें?"

जे तरेन थोडो-सो पावस थंडसाणे सुवातेर हुनसाण दिता, ते तरेन ह्या थोड्या पुरयांनी काकीची भूक आनीकय वाडयली. ती फुतफुतली, "ना गो बाय, अम्माकडल्यान आनी घेवन यो."

लाडक्यान म्हणलें, "अम्मा न्हिदल्या." जागयल्यार मारतली. काकीन पेटारो सांसपिलो. कांय खवळे पडिल्ले ते काईन खाल्ले. परत परत वोंठांचेर जीब फिरोवंक लागली. रूच काईन लागली.

काकीचें मन आतां थांच्यार नाशिल्ले. आनीक पुरयो कशो मेळटल्यो, हें चिंतें आशिल्ली ती! मनशाच्या मनांतले आशेक बांद घालूक जायना. ती चारूच्य वाटांनी नेटान व्हावूक लागता. मदांद मनशाक ताच्या मदांदकायेची याद करून दिल्यार तो आनीकूय मदांद जाता. मस्तेपणां करूक ताका चड चेव येता. काकीलें अधीर मन आतां इत्थांच्या

प्रबळ प्रवाहांत व्हावून गेलें. खन्या-खोट जाणविकाय उरली ना तिका. थोडो वेळ इत्शेचेर नियंत्रण दवरलें आनी सहज लाडक्याकडे उल्यली, "म्हाका हाताक सोयरे जेवल्यात थंय व्हर."

काकीच्या उलोवण्याचो अर्थ लाडकळ्ळो ना. ताणे काकीचो हात धरले उतिका उश्ट्र्या पत्रावळींकडे व्हरून बसय गरीब, भुकेल्ली आनी निर्बुध्द म्हापत्रावळीं वयले पुरयां कुडके वेंचून वेंचून भलागली. मनांत ती म्हणूक लागली वा! कितलें सुवादीक आशिल्लें, कचोयो कितदेखण्यो. काकी अगिन्यानी आसुनय फकळटालें, कीं तिणे केना करूक फावनी ती करता. हांव दुसऱ्यांच्यो उश्ट्र्यो पत्राव लहेवतां, कारण म्हातारापण हो तान-भुव अंतीम खीण आसता. असल्या वेळार सगळ्या इत्सा एका केंद्रबिंदूकडे धांवूक लागत म्हातारे काकीचें हें केंद्र तिगेलीं स्वार्दें आसलीं.

तेच वेळार रुपाचे दोळे उकतें जाले. तिकळ्ळें की लाडकें म्हज्या म्हन्यांत ना. काचाबूल जाली. खाटेवेल्यान हांगा-पळोवंक लागली. तिका दिसलें, लाडक्यान सकयल बी पडलां जायत. तें थंय नापळोवन, ती उठली. उठ जाल्यार विपळयतली? लाडकें उश्ट्र्या पत्रावळींव ओगी उबें आसा, आनी म्हातारी कपत्रावळींवेले पुरयां कुडके काईन-काखाता. रुपाक मारलो सणसणो. एखाद्रे गामानेर सुरी चलतना जी गत जाता, तशी रुपाची जाली. एक बामीण दुसऱ्यांची उपत्रावळ लहेवता हो प्रसंग असंभव आशिल्यातिका. पुरयांच्या इल्ल्या-इल्ल्या घासां खारुपाची बापोलमांय निकृश्ट आनी तिरस्कृत वकरताली. तो देखावोच असो आसलो पळयतल्याचें काळीज थरथरचें. अशें दिसत की धरतरीमांय निश्क्रिय जाली. मळब घुव

लागले. संवसारार विपत येवपाचे आसार दिसूक लागले. तरी रुपाक राग आयलो ना. शोका मुखार क्रोधाक सुवात आसतली? दयेन आनी भंयान तिचे दोळे भरून आयिल्ले. हांगा अधर्म घडला. ह्या अधर्माचें पाप आतां कोणा माथ्यार? कोण धनी ह्या पातकाचो? तिणे उकते काळजान गगन-मंडळा दिकेन हात जोडून म्हणले - “हे परमात्म्या, म्हज्या भुरग्यांचेर दया कर रे बाबा! सांबाळ तांकां. ह्या अधर्माचो दंड म्हाका नाका, सर्वनाश जातलो म्हजे घराब्याचो.”

रुपाक आपले सुवार्थ आनी म्हातारेचेर केल्लो अत्याचार प्रत्यक्ष रूपान दिसतालो. असलो प्रसंग हे आदीं केनाच अणभवू नासलो तिणे. आतां ती चितूक लागली - हाय! कितली दुश्ट हांव. जिचे संपत्तीचेर हजारांनी

रुपयांची येणावळ घेतां, तिची अशी गत? तीय बी म्हाका लागून? हे भगवंता! म्हजेकडल्यान व्हडली चूक घडली, क्षमा कर म्हाका. आयज म्हजे पुताचो साकरपुडो आशिल्लो. शेंकड्यांनी लोक जेवन गेले. हांव तांच्या तालार नाचलीं. नांव मेळोवपाक हजारांनी रुपये खर्चीले हांवें. पूण जिचे खुस्तार आमी हजारांनी रुपये कमायले, तिका ह्या सुवाळ्याक लेगीत पोटभर अन्न दिवंक शकलीना. फक्त हे खातीर की म्हातारेक कोणाचो आदार ना.

रूपान आतां दिवो पेट्यलो. रांदचे कुर्डींत गेली. पुराय पक्वानानी थाळी सजयली. थाळी घेवन म्हातारे म्हन्यांत गेली.

आतां अर्दी रात जावन गेल्ली. मळबांत नखेत्रांचे थाळे सजयल्ले दिसताले. पूण तांचेपासत कोणाचेंच काळीज खोशेन

भरनासले. काकीक मात परमानंद भोगतालो तो म्हन्यांतली थाळी पळोवन! रूपान दाटिल्या गळ्यांतल्या घरघन्या आवाजान म्हणले, काकी, उठ. जेवन घे. हांव चुकलीं. माफ कर म्हाका. देवा कडे माग, की ताणे म्हाका क्षमा करची.

निशपाप सभावाचीं भुरगीं जशीं फाटले सगळे विसरून म्हन्यांतले मिठायेर झोपय मारतात, तशी म्हातारी काकी म्हन्यांतल्या थाळ्येंतले पक्वान बका-बका खावंक लागली. तिच्या नसां-नसांतल्यान आशीर्वाद भायर पडटाले, आनी रुपा म्हन्यांत बसून तो परमानंद भोगपांत गुल्ल जाल्ली.

(मुन्शी प्रेमचंद हांचे मूळ हिन्दी कथेचो कोंकणी अणकार)

भाषिक संघर्षाचे समाजशास्त्र

बहुभाषाप्रेमी चिंतक, उत्तम मराठी व कोंकणी लेखक - भारतीय ज्ञानपीठ पुरस्काराने सन्मानित, पद्मभूषण श्री. रवीन्द्र केळेकर यांनी समाजभाषाविज्ञानाच्या आधारे गोव्यात मराठीच्या विरोधात लिहिलेल्या लेखांपैकी काही संपादित आणि भाषांतरित लेख, तसेच हिंदी-हिन्दुस्तानी संघर्ष, देशी भाषा व इंग्रजी संघर्ष यांच्या अंतःप्रवाहाचे विवेचन.

लेखक : पद्मभूषण श्री. रवीन्द्र केळेकर
अनुवाद व संपादन : डॉ. अरुणा दुभाषी

प्रकाशक : राजहंस वितरण

1, मीनाक्षी बिलिंडग, डॉ. क्लोल्फांगु द सिल्व मार्ग, पणजी, गोवा - 403 001

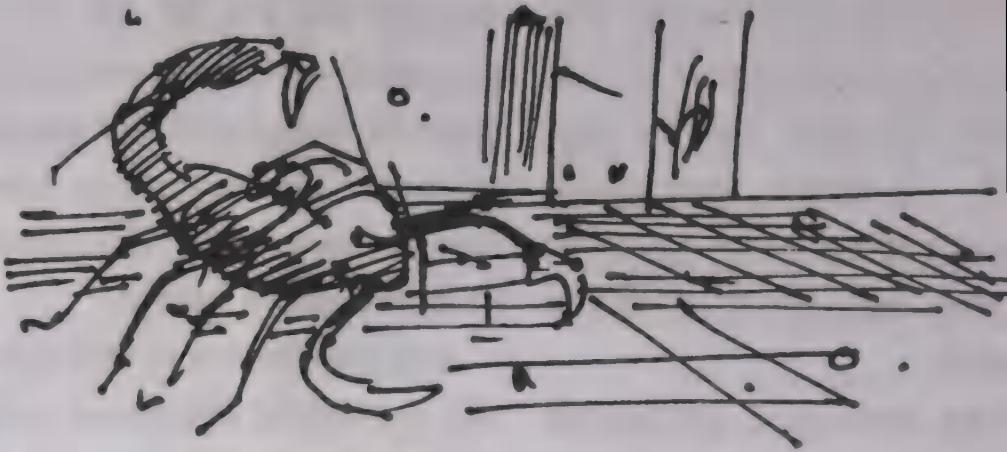
फोन : (0832) 2220320 / 2232177 E-mail : rajhaunsitaran@dataone.in

- सुधा खरंगणे

अ-४, कुडतरकार क्लासीक,
आर्क, मडगांव-गोंय.

आशीकृशीक वावुरपी जितापत

मुंयांचे आनी माळणाचे जोडयेक आनीकय ल्हान-व्हड जीव घरांत रिगताले, आमचे आशीकृशीन वावुरताले. सरभोवतणी वावुरपी त्या जिवांक पळोवन कोणाकच तांचे व्हडलेशें अप्रूप दिसनासलें.

न्हाणयेत न्हावंक गेल्यार केन्नाकेन्नाय फातरीपौदच्यान बोटायेदी रूंद अशी जोळोणी भायर सरप. मागीर भुरगीं बी न्हातना ओर्लीच न्हाणयेतल्यान भायर सरून.... 'जोळोणी....जोळोणी' करून नाचूंक लागतालीं. खरेपणीं ती पळोवंक कितली रेखीवशी दिसप. दोनयवटेन हारीन ते कितलेशेच पांय पळोवंक बी बरेंss दिसप. पूण ती चाबत म्हणून आमी तिका भिवप. मागीर बापूय नाजाल्यार भाव बी जाणटो कोणय येवन जोत्याव्हाणीन ती जोळोणी मारताले.

मर्दी मर्दी विंचूय बी मेळूंक येताले. तांच्योय दोन जाती. एक खडप विंचू आनी दुसरो बामण विंचू. खडप विंचू सामको काळो कुळकुळीत. तर बामण विंचू मात्सो हल्दुवसार रंगाचो. एक दीस कपडे उमळपाचे फातरीपौदच्यान आयिल्लो तो काळोकिट विंचू पळोवन म्हाका ताची अपुर्बाय दिसली. दोनय वटेन आपल्यो नांग्यो फुलोवन आनी फाटले आंग आर्क शें घुंडावन तो विंचू म्हाकाच पळोवंक लागलो. हांव पयलेच खेपो विंचू पळयतालें न्ही! व्हडले व्हडले टोळ बी तसले जीव हांव कांय न्ही करून

चिमटेक धरून भुरग्यांक आनी जाणट्यांक लेगीत. '..तुमच्या आंगार उडयां... तुमचे आंगार उडयां...' करून भिश्टावपी. हो लेगीत टोळाबशेन कोणय जातलो अशें समजून हांव ताका चिमटेन धरपाक फुडे सरलें मात,...फाटल्यान भयणीन बोवाळ घालो - 'आगो! आगो! तो विंचू!!... नांगी मारतलो... फार्टी सर.... खडप विंचू तो...'

हांव फार्टी सरलें. मागीर भावान व्हडली जोत्याव्हाण हाडून साग्रसंगीत... मोठ्या समारंभान ताका मारलो.

'खडप विंचू चावल्यार मोठें वायट हां! ताचें वीख चडटा... घुंवळ लेगीत येता... बामण विंचू चावल्यार तरी कांय चड जायना...' सगळ्यांनी म्हाका शिटकायलें.

हो बामण-विंचू चडसो कपड्यांचे राशीक वचून बसतालो. एक खेपो सुकिल्ल्या कपड्यांच्या ढीगांतल्यान भायर सरलो. दुसरे खेपो उमळपाचे ओलसार कपड्यांनी वचून बशिल्लो. सुंदरें बाबडें कपडे उमळूंक व्हरताले, ताच्या बोटाकच चाबलो. ह्या बामण विंचवाचें वीख चड खर न्ही म्हणून बरें.

खडपो विंचू काळो-किट पाषाण कसो तर बामण विंचू हल्दुवसार रंगाचो. आतां विंचवांभीतरय हैं बामणपण खंयच्यान पावले काय.???

विंचवा भशेन त्यो जोळोणी अगोठाणी... जांकां मागीर आमी 'सेंटी 'मिलीपेड' म्हूण स्कुलांनी शिकल्ल ल्हानपणांत त्यो खूब पळयल्यो. गोठाण बाबडी सामकीच सादी. विखारी न्ही. फे अशीड बडी तेकयल्यार सगळें आंग गुठल वाटकुळीच जावन पडून रावताली. माबद्येन तिका 'खोडलो बोरेंss' करून पशेवटून उडोवपाचो एक खेळच जावन पडून

पोरसांत तण पांचवेचार आसता तेताचेर पांचवेच टोळ येताले. उडक्यो मानाचताले. पूण पावस सॉपून तण सुकलें अंतें करड करड्या रंगाचें जालें तशे ते टोळयात्या करडाबशेन करड्याचर रंगाचे जातासैमाचो हो चमत्कार पळोवन तेनां व्हडत अजाप दिसनासलें. अशें जावपाचेच, पांच तणार पांचवेच टोळ आसपाचो अकरडाचेर करड्या रंगाचोच टोळ आसपाशें दिसप. सैमाचो हो येदो व्हडलो चमत्कार भुरगेपणांत आमी कांय न्ही करून अजकरनासतना पचयतालीं.

आश्विनाक नवरात्रांच्या दिसां मळबांतल्यान देविल्लेभशेन तोंडाक मावले जाळयाबशेन धागो धरून कुसां-किंदेवताल्यो. ह्यो आनी खंयच्यान येतात कम्हणून अजाप जावप. कोणे सांगले, 'म्हाव

म्हयनो न्ही हो?...मळबांतल्यान पितर देवतात ते सकल... पिंड व्हरपाक येतात....'

ही आनी काणी आयकून भुगेमनाक इतले अजाप जावप....!!! पितर आयल्यार येवंदी, पिंड व्हरपाक... पूण कुसांकिडीच्या रुपान कित्याक?....कारण आमी 'कुसांकिड' हें उतरच एक गाळ कशी वापरतालीं. कोणय दुसन्याच्या कानाक लागून खबरी-चाडयो करूक लागलो, तर त्या मनशाक 'कुसांकिड' म्हणप. 'कुसां पुरता पळ्य कसो म्हणप...'

ही कुसांकिड जर आंगाक म्हणून तेकत, जाल्यार तिणे आंगाभीतर आपलीं कुसां सोडलींच म्हून समजुपाचें! मागीर आंगाचो तितलोच कुडको खरजप - जळप - तांबडोच जावप...! ताचेर मागीर जाण्ट्यांचो एकच उपाय आसलो - कुसां भायर काढून उडोवपाक 'कांबळीचें फटें' घेवन त्या जाग्यार जोरान घांसप! हुकमी उपाय!! सगळीं कुसां भायर सरून वतालीं आनी जिवाक सुशेग मेळटालो.

पयल्या पावसाक तांबड्योच विलोदी आंगाच्यो इल्ल्योशो देवाल्यो गोगलगायो येताल्यो. मेरेवेल्यान येतना वतना त्यो पांयांपोंदा चिड्डत म्हणून भंय दिसतालो. इल्लोसो चण्यायेदो जीव तो! पूण कितलो सुंदर दिसतालो. तिचें तें तांबड्याच व्हेलव्हेटाचेंशें लुसलुशीत आंग मोव वतार बरेंद तिकतिकप... पूण खर वतान त्यो मरून पडटाल्यो. खंयच्यान येताल्यो - कित्याक म्हणून पावसा बरोबर येवन आपलें रूप दाखोवन मागीर मरून वताल्यो - देवाकच खबर! पूण त्यो दिसतकच जिवाक बरेंद दिसतालें. 'ही पळ्य गोगलगाय... ही पळ्य आनी एक गोगलगाय...' अशें म्हणून बारीक शिरशिरत्या पावसांत नाचत त्यो एकमेकांक दाखोवपाक आमकां भोवच खोस मेळटाली. त्यो पायांपोंदा पडून मरत आनी आमकां पातक लागत म्हून खूब जतनाय घेतालीं आमी...!!

पूण ती दुसरी गोगलगाय - फाटीर आपलें घर घेवन भोंवपी - तिचो मात सामको वीडृ येवप. चुकून तिका हात लागल्यार शेंबूड

लागिल्लेभशेन जीव वीटप. साबू लावन हात धुयसर थार नासतालो. ती गोगलगाय जे वाटेन वता तो जागो लेगीत शेंबूड सारायिल्लेभशेन धवसार सो जावन तिकतिकप. ते गोगलगायेक आमी सामकीं विटालीं.

गोठ्यार, जळवाचे खोपीर बी दुदणीच्यो वाली चडटाल्यो. श्रावण म्हयन्यांत हव्हदुव्याच फुलांनी त्यो पांचव्योचार वेली नटताल्यो सामक्यो..! दुदणीचे कळे तव्हून खावपाचो घोस्तच आगळो!! 'चलात गो, कळे काढून हाडात...' अशें आईन सांगल्यार पुरो, आमी ते कळे काढूक धावप. पूण... थंयय बी अचूक एक जीव सांपडप. जल्ल्याबशेनसो...दुदणीचे वेलीची वाट लायतालो तो! ताका 'पैंगीळ' म्हणटालीं. त्या पैंगीळाक हात लागल्यार हाताक कसलो घाण वास येवप? शीऽस! येवजिल्यार आज लेगीत पोटांक धवळटा. ते पैंगीळ आमी बडयांनी दुदणीवालीवेल्यान झटकवप आनी बडयेनच ते मातयेत पुरप.

घरांत जल्ले जाले तशे त्या जल्ल्यांक खावपाक पाली जाताल्योच! त्यो पाली वणटीचेर, वाशांचेर बी रावताल्यो. जल्ले, मावल्यो, जळारां, मूस अशे बारीक जीव बी खावन सुशेगाद आसताल्यो. पाली सावज धरतना पळोवंक खूब मजा येताली. ल्हवू...ल्हवू... सरकत, सरपटत ती आपल्या सावजा म्हन्यांक पावताली तीच पुट्ट करून जिबेन ताका खावन उडयताली. एके पालीन तर अर्दों जल्लो तोंडांत आनी अर्दों जल्लो भायर अशे अवतिकेन सगळो मायतो काडलो आनी शेवटाक त्या जल्ल्याक गिळूनच ती दुसरेकडेन गेली.

आनी एक खूब मोठीशी पाल आसली. तिका सगळीं 'रेडेपाल' म्हणटालीं. ती आनी साळांक वांशाचेर बस्सून आसताली. मोरुठी सुबेज..!! घरांतलीं मनशां बी बसून कितेय खबरी करूक लागलीं कीं आपूणय घरांतलो एक सदस्य जाल्लेभशेन त्या खबरांनी आपलें तोंड घालतालीच! तिगेलें तें 'चुक-चुक, चुक-चुक' करून मर्दीं तोंड घालप कोणाकच

आवडनासलें. बडी बी घेवन तिका धांवडावपाचो यत्न करप. पूण तितले वेळापुरती ती ना जाताली; आनी रोखडीच परती येवन आपलो जागो धरून बसताली.

घरा भोंवतणी रोयिल्ल्या झाडांचेर, वालींचेर तरेकवार रंगाच्यो - आकाराच्यो किडी येताल्यो. पूण निमाणे हे एके किडीविशीं सांगन दिसता.

करबेलाचें झाड रसरसून पांचवेचार पानांनी भरलें तशें ताचीं पानां खावपाक ह्यो किडी येताल्यो. पानार चडटना पयलीं इल्ल्योशो काळसार रंगाच्यो.... पूण पानां खावन करबेलाक बोडको करीत, ह्या पानांवेल्यान त्या पानार चडत-चडत मागीर येऽद्यो बोटायेद्यो जाताल्यो. आंगय सामकें पांचवेंचार... ताचेर मर्दींच काळशे आडवे पट्टे आनी दोन मोठेच काळेशार दोळे... पळोवन अजापाबरोबर भंयच दिसतालें. हात चुकून तेकल्यार गिळिगिळीतशें मोव आंग! बडयेन पानावेली उडोवंक केल्यार कशशीच पडनासली.... पानाक घट्ट वेंगावन बसताली. मागीर ती किड आसा थंयचे ल्हान ल्हान ताळेच तिचेबराबर कापून उडोवप.

आनी पयर दुसन्या माळ्यावेल्या ह्या फ्लॅटांत हांव झाडांच्या कुंड्यांक उदक घालतालें. कुंडेतलो करबेलाचो रोपो रसरसून सामको पांचवोचार जाल्लो. उदक घालतना मातसो हात लागल्यार आपल्या वासान भोंवतण परमळीत करून सोडली ताणें. पूण एका खांद्याचीं पानां नाच्च जावन फकत दांडे उरल्यात. बारीकसाणेन नदर मारल्यार तीच ती कीड - पांचवीच मोठी जावन पानांक वेंग मारून बशिल्ली... मोठे दोळे करून पळयताली.... पयलींची वळख दाखयिल्लेभशेन....

वळख-बिळख झक मारली, पयलीं करबेलाक वांचोवया म्हळें... कातर हाडून किडीसकट करबेलाची ती आंकरीच कापून उडयली.

- कुसूम अग्रवाल
शिवोले-गोंय
फोन : २२७२०२९

गोंय मुक्तीच्या अभूतपिक्याची यादी

ह्या वर्षा आमच्या गोंयांचे मुक्ततायेक पन्नास वर्षा जातात. आमच्या फुडान्यांनी खूब कश्टान मेळयल्ल्या ह्या स्वतंत्रतायेचीं फळां आमी चाखतात. तांचो त्याग, तांच्या शिरंतरांत भरिल्ले ते देशप्रेम, धाडसान पुर्तुगिजांक मुखार वचपाची आनी आपल्या जिवाचो फाटलो फुडलो विचार करिनासतना आपल्याक झोकून दिवपाची ती वृत्ती पळोवन आपशीच तकली बागवता. तोंडांतल्यान शब्द येतात, धन्य ते लोक.

म्हजो इश्ट, शिक्षक देविदास नायकान सुनापरान्तांत मुक्तीपुर्व घटनांच्यो ताणी अणभविल्यो यादी बरयल्यो आनी म्हज्या काळजांतल्या कोनशांतल्यो अमुरपिक्यो यादी ताज्यो जाल्यो. आमच्या गोंयांक मुक्ती मेळ्यांत तेन्ना हांव ८-९ वर्सांचे आसले. म्हजो भाव सर्गेस्त मोहन तुकाराम केसरकर सुटके झुंजारी अशिल्यान घरांत चालंत राजकारणाचे चर्चा जाताली. राजकारण समजपा इतलें हांव व्हड नाशिल्ले. पूण पुर्तुगेज सरकार वायट, ते गोंयकारांक त्रास दितात ही गजाल म्हज्या भावान म्हज्या मनाचेर कोरांथिल्ली. ताचो म्हाका अणभवूय आयिल्लो. फोंडचां शांतीनगरांत रावतले मावशेगेर हांव गेल्ले. मावसभयणी व्हड आशिल्यो. पाखले येतात म्हूण बेगीबेगीन मावशेन आमकां तांच्याच देवळांत बंद केलें आनी देवळाक चावी केली.

सुंदर चलयो दिसल्यो की धमकी दिवन तांकां घेवन वतात अशें मावशेन सांगिल्याची म्हाका याद जाता. तांच्या बद्दल आशिल्लो राग उक्तावपाक 'इंडियनालो बावटो, सालाझार ल्हेंवटो' अश्यो घोशणाय आमी तोंडपाठ केल्ल्यो.

त्या दिसांनी आमी मडगांवां कोंबांत केसरकाराचे चाळींत रावतालीं. सगल्याक भंयभीत वातावरण आशिल्ले. आमच्या चाळींतल्या भुरग्यांच्यो आवयो आमकां घराभायर वचपाक दिनासल्यो. पाकले लिपून रावन फारपेट करताले.

सकाळचो वेळ आसलो. म्हजी आई म्हजे केंस उगयताली. एक विणी घालून जाली. दुसरी विणी घालपाक तिणे हातांत केंस घेतले. इतल्यांत कानाचे पइडे फुटटा तसलो भिरांकूळ आवाज जालो. कसलो आवाज? किंते जालां? आमकां कांयच कळना जाले. हातांतले केंस सोडीनासतना आवयन म्हाका भरभरीत घराच्या भायर काडले. आमीच न्हय तर सबंद चाळींतलो लोक घराभायर आयिल्लो. मळबांत विमानांची गरगर

आयकुपाक आयलो. एकलो आइड पुर्तुगिजांचें विमान आयलां. जमनीर न्हिनी नाजाल्यार ते तुमचेर फारपेट करतले. असगल्यांनी जमनीर घालून घेतलें. विमान मुर्गे गेलें. इतल्यांत एक जीप आयत जिंपीतल्यान लोक व्हडल्यान सांगता भिवपाची गरज ना. तीं विमानां भारत आसात. आमची राखण करपा खातीर पंज नेहरून तीं धाडल्यांत. पुर्तुगिजांक अधांवडावन घातला. हीं उतरां कानार पडनां आमी आमकां येताल्यो त्यो घोशणां दिवप सुरु केल्यो. अचकीत एक बातमी आयत बोरयेचो पूल पुर्तुगिजांनी बांब घालून मोडले आनी ताचोच तो व्हडलो आवाज आसत.

आमी पुर्तुगिजांच्या जाचापासून मुर्गे जाली. जो तो घोळक्यांनी उबो रावन खाली करतालो. आमी भुरगीं एकठांय जाली अमहिला विद्यालयाकडे वचपाक भायर सरत तेच शाळींत हांव शिकताले. वाटेर तालकान पसन्यामुखार कोणे तरी भारताचो तिसऱ्या बावटो हाडून जमनींत लायलो आनी घोश दीत, नाचत आपली खोस व्यक्त करपा

लागलो. तांका धुकलीत एक पुरुगिज धार्जिणो गोंयकार बावट्यासरी आयलो आनी ताणे तो तिरंगी बावटो काढून जमनीर शेंवटिलो. चवताळिल्या लोकांती ताका रगत येयसर बडयलो आनी आशिल्लो तसो तो बावटो परत मातरेंत रोमलो. तालकाच्या पसन्याच्या कुशीक अशिल्ल्या लॅन्ड्रीकडे उर्बी रावन आमी हें पळयतालीं. ताका मारलो म्हूण आमीय ताळ्यो मारून खोस उक्तायली.

शाळेकडे वच जाल्यार थंय भुर्गी तर्शीच जाणटी एकठांय जालीं. सगलीं प्रभात फेरयेची तयारी करतालीं. आईन म्हाका रोखडेंच घरा आपयलें. पूण म्हजो म्हजेर ताबो नाशिल्लो. हांव्य तांचेबरोबर प्रभात फेरयेंत भरसलें. शाळेकडल्यान विठोबाच्या देवळाकडल्यान फेरी वताली. उजव्या हाताक वचून दामोदर सालाकडेन वचपाचो तो रस्तो. आतां तो रस्तो बंद केला. अद्या रस्त्याकडे आमी पाविलीं. व्हडल्यान घोशणां दीत आमी मुखार वतालीं. त्या घोशणांचो आवाज सगल्याक घुमतालो.

इतल्यांत फारपेटाचो आवाज आयलो. चवनाळिल्लो पुर्तुगेज अधिकारी रस्त्याचे कुशीक लिपून रावन फारपेट करतालो. आमी वेळ केलो ना, फाटल्या पांयांनी धावत घरा आयलीं. थंय मागीर किंते जालें तें पळोवपाचें धाडस आमचेकडें नासलें.

तो दीस आमकां परबेचो कसो दिसतालो. शाळेक सुटी आसली. नव्यो नव्यो बातम्यो कानार पडटाल्यो. पुलीस स्टेशनाकडे म्हळ्यार पोरण्या बसस्टॉपाकडे ट्रकाचे ट्रक भरून सैनीक आयल्यात ही बातमी

आयकून आमकां कशेंच रावपाक जायना जालें. आवय फारपेटाच्या धक्क्यान आजून सांवरूक नासली. तिणे म्हाका धमकायलें. पूण मन घरा रावपाक तयार नासलें. धांवत आमी थंय पावलीं. पळय जाल्यार कितलेशेच सैनीकांनी भरिल्ले पाचवे ट्रक. ते आपल्यो तकल्यो बागेवन लोकांक हात दिवन परबीं दिताले. गोंयकारूय आपलो हात दिवन कृतज्ञतायेचे भावनेन तांचे घडये उपकार मानताले. आमचे हात तांचे मेरेन कशेंच पवनासले. आमी उडयो मारून तांकां हात लावपाचो प्रयत्न करतालीं. पूण व्यर्थ. आमची धडपड पळोवन कोणे तरी आमकां उखलें आनी आमी आमचो हात तांच्या हातांत दिलो. आमी जिखिल्याची खोस तेना आमकां जालीं.

आज त्यो अमुरपिक्यो यादी जेन्ना शाळेतल्या भुरेयांक सांगतां तेना त्या दिसांची याद येवन म्हजें हइडे भरून येता. जशें व्हड जायत गेलें तशें स्वातंत्र्याचो खरो अर्थ कळळो. आज त्या मुक्ती दिसाचें म्हत्व आयची पिळगी समजून घेनांत. तांच्या त्यागाचो, धाडसाचो उगडास करिनांत. १५ ऑगस्ट, १९ डिसेंबरासारके दीस तांका सुट्येचे दीस दिसतात म्हूण मन खंती जाता. आयचे पिळगेन मुक्तीपूर्व झूज पळोवंक ना. तांका ताची जाण करून दिवपाक जाय. तांचो देशाभिमान जागोवपाक शिक्षक, पालक, समाज खंय तरी उणो पडटा काय? अशी मनांत शंकाय येता.

निंदक

निंदकाचें घर शेजरा आसचें अशें कोणे एका संतान म्हणलां. शेवटीं संतूच ते. तांकां तुस्त करपीय सारके आनी निंदकूय सारके. पूण ते सांगतात ते प्रमाण तुस्त करप्यांचेर विस्वास दवरचो न्हय. ते बन्या कारणाक जशे तुस्त करतात तशे चुकीक लेगीत ते चूक दाखोवन दिनासतना तुस्तूच करतात. पूण निंदक फकत चुकोच सोदीत आसतात आनी तेंच पालुपद घेवन निंदा करीत रावतात. हाका लागून चुको सुदारपाक गावतात आनी चुको जावच्यो न्हय म्हणपाची काळजी घेवप जाता.

पूण आमी सामान्य मनीस. आमकां टिका आवडना. आमकां टिका आयकतकच एक तर वायट दिसता ना तर तिडक मारता. एक एक वेळार, आमी ते टिके फाटले कारण सोटूक वचनात आनी चूक मुदारप जायना. आनी आनीक टिका नाका म्हणून तें कामूच सोटून दितात. नवे खंयचेंच काम हातात घेवंक धजनात. चूक सुदारून काम केल्यार मेळपी फायदो आमकां घेवंक गावना आनी नव्या कामाचो लावूय आमी घेनात. एक एक वेळार आमकां लुकसाणाक तोंड दिवचें पडता.

अशीच एक गजाल. कांय वर्सा फार्टी हाव कामाखातीर पुण्याक गेल्लो. ते वेचणुकांचे दीस आसले. वेचणुकांच्या दिसांनी फुडान्याचे कडले व्हडले कटआवट्स रस्त्याकडांनी आनी चौक्यांनी लावपाचे फेड हालीं दिसांनी गोंयांत आयला. गोंयांभायर असल्यो गजाली तेन्ना लेगीत पोरण्यो जाल्यो. हाव ज्या वाठागांत गवित्याक आशिल्लो थंय लागसारा एक कलाकार स्थानीक नेत्याचो कटआऊट आनी एक ऊंच पुतळो करपांत मग आसलो. कांय कटआऊट करून दवरिल्ले. पूण पुतळो ज्या जाग्यार करतालो, ताचे भोवतणी आडोस केल्लो.

नेत्यान त्या कलाकाराक शिटकावणी दिल्ली, 'पुतळो भव्य जाय. म्हजे परस बरो दिसूंक जाय. तातूंत कुस्कुटाची लेगीत उरुंक फावना.' हेच शिटकावणेक लागून ताणे आडोस केल्लो. करपी आनी निंदक दोगांकूय अशे तरेन पयस दवरिल्ले. काम कचित विचलीत जावंचे न्हय हो ताचो उद्देश. ते खातीर ताणे काघेतिल्ली. पुतळो पुराय जातकच ताचें उक्तावण त्या नेत्याच्या हक्क करचे थारायले. उक्तावणाक चार दीस आसतना ताणे लोट पळोवपाखातीर उक्तो करचे थारायले.

लोक येवन पळोवन आपापसांत कुजबुजत वताले. लोक उल्यतात तें आपल्याक कळचें आनी पुतळ्यांत कसलीच आसल्यार वेळारूच सुदारूक मेळची म्हूण ताणे एक चोपडी आएक पेन थंय दवरले. तितल्यान थंयच्यान एक मोचेकार वतालो. न पुतळो पळोवन तो थांबलो. पुतळो करपी कलाकार हव्यूच पुतळाफाटल्यान लिपून रावलो. लिपून ताणे मोचेकाराचेर नदर दवरली

त्या पुतळ्याचे बूट निरखून पळेत त्या मोचेकारान त्या कादेन किंते तरी बरयले आनी गेलो. फाटोफाट कलाकारान येवन ताणे बरयलां ताचेर नदर मारली, 'दावो बूट मात्सो वांकडो दिसता सारको केल्यार पुतळ्याक बरी सोब येतली अशें म्हाका दिसता.

कलाकारान निरखून पळयले आनी त्या मोचेकाराचें सत दिस बेगोबेग तो बूट सारको केलो. दुसरे दीस तो मोचेकार परत आय आपले केल्ले सुचवणेक पाळो दिला तें पळोवन ताका हुरूप आय ताणे परत बरयले, 'पुतळ्याचें कल्सांव कंबरेक घट जालां आनी तें देंठ सारखो दिसना.' हें वाचून त्या कलाकाराक तिडक मारली ताणे आपलो शेरो बरयलो,

'हे मोचेकारबाब, तुजी नदर मोच्यापुरतीच दवर. आलायकीभायर खंयूय मेतेर जाय नाका. फुकट त्रासांत पडटलो.'

हे खातीर, निंदक शेजरा आसचो अशें जरी संतान म्हणले तें 'शेजरा' म्हणजे 'घराच्या शेजरा' असो अर्थ आमी घेवंचो न्हय. फाजाय तेदेवेळार ताका 'शेजरा' म्हणल्यार 'लागीं करचो' आनी 'जातेंच' ताचें आयकुचें, आपल्याक उपेगी पडटा तितलैच मतीत ध्याय जाल्यार आपले कामांत सुदार घडोवन हाडचो आनी बान्याह्या कानान आयकून त्या कानांतल्यान सोटून दिवचें. ना जाल 'पेंजेक पावपा नात.'

■ ■ ■
- गुरुदास मधुसुदन शेणवी नावेलव
असोळणे, साश्टी -

आणवाढ्यो इतिहासीक किल्लो

इतिहास जाच्या प्रत्येक फातरार कोरांथला असो इतिहासीक किल्लो म्हणजे आणवाद. बार्देस म्हालांतल्या शिकेरी गांवच्या सोबीत पठाराच्या माथ्यार हो किल्लो मुकूट कसो सोबून दिसता. मिरामार, कांपालावेल्यान तर तो उठून दिसता.

पुर्तुगेज आनी डच म्हळ्यार हॉलन्ड वा नेदरलॅन्डचे हे एकमेकांचे व्यापारांत दुस्मान आशिल्ले. १५१०त पुर्तुगेजांनी गोंयचे तिसवाडी जुंवो घेतल्या उपरांत १५४३ वर्सा साश्ट आनी बारदेश म्हाल आदिलशाह कडल्यान पुर्तुगेजांनी बळकायले.

डच राजकारण्यांचो पुर्तुगेजांचेर दोळो आशिल्लो. ते गोंयचेर घुरी घालपाची वाट पळयताले. ताणी १६०४ ह्या वर्सा आपलें एक तारूं गोंयचे वाटेन धाडिल्ले. दर्यातल्यान गोंयचे वाटेन हें तारूं पाविल्लें तेन्ना पुर्तुगेज व्हायसरांय मात्सो सतर्क जालो. ताका कर्शीय करून गोंय डचांचे नदरेंतल्यान वाटावपाचें आशिल्लें. तिसवाडी जुंवो, काबो दोनापावलाचो किल्लो, गास्पार दी यश (मिरामारचो किल्लो), पोरणे गोंयचो किल्लो आनी तिसवाडी जुंव्याची जी तटबंदी आशिल्ली ती पोर्तुगेजांक आपल्या दुस्मानांपासून सुरक्षीत दवरताली.

पूण बार्देस म्हालांत फक्त तेन्ना रेइश मागूश वेरेंचो किल्लो आशिल्लो आनी एका सुरक्षीत अशा किल्ल्याची पुर्तुगेजांक सामकी गरज भासली. कारण डच खंयच्या वेळार पुर्तुगेजांक गोंयांतल्यान धांवडावपाक शकतात अशी भिरांत पुर्तुगेजांक दिसपाक लागली. म्हणून चारय

वाटांनी किल्ले आसप गरजेचें अशीं तांकां दिसूंक लागलें. हेच दुरदृश्यीन पुर्तुगेज व्हायसरॉय तावोरा आनी पुर्तुगालचो राजा दों. फिलीप दुसरो हाणीं १६०४ ह्या वर्सा शिकेरी गांवचें पठार जें

अरबी समुद्र, मांडवी आनी जुवारी नहंय हांच्या संगमाकडेन पळयता त्या पठाराचेर किल्लो बांदपाक घेतलो. कारण हांगा एक सैमीक झर आशिल्ली. १६०४ ते १६१२ ह्या आठ वर्सांच्या काळांत हांगा

एक प्रशस्त असो व्हड किल्ले पुर्तुगेजांनी खास क रू. न डचांकडल्यान गोंयची राखण करता खातीर बांदलो. हाचे बांदकाम चिन्यांनी जालें. आवा म्हळ्यार पुर्तुगेज भाशेंत उदक. हेनांव ताणीं ह्या किल्ल्याक थंय आशिल्ले झरीवेल्यान दिलां आसतलें. पूण ह्या किल्ल्याक फोर्ट आलिझा रिअल महणाटाले. मार्गीर आवादा म्हणूंक लागले. कारण ह्या किल्ल्यान व्हड अशी उदकाची टाकी बांदली. जी दर्यावर्दीक उदका पुरवण करताली. तें उदक झरींतल्यान व्हरताले. आवाद किल्लो सामको मजबूत आशिल्ल्यान ताचे सकले वाटेन एक बंदरव्रण १६२४ वर्सा बांदली.

ह्या किल्ल्याक बुरूज, तट, कट्टो

आनी भुंयारी कोठड्यो आसात. त्याच वांगडा बोगदे आसात. किल्ल्याचेर दोन दिपस्तंभ आसात. हातुंतलो पोरणी एक दिपस्तंभ १८६४ वर्सा गवनर्डोर तोरेस नोवास हाणे बांदलो.

हातुंतलो दुसरो धाकटो दिपस्तंभ १९७५ वर्सा आमच्या सरकारान बांदलो. पोरण दिपस्तंभ बियांचं ते ल घालून पे ट यताले. दिपस्तंभाचो प्रकाशजोत आयजमेरेन चोय दिकांनी घुंवता

तो पळोवंक मजा दिसता. हो प्रकाशजोत वांटकुळोच फिरत आसता. पुर्तुगेज सेन्य ह्या किल्ल्यांत रावतालें. तांचो कॅप्टन आसतालो.

आव्वादच्या किल्ल्यान मुक्ती संग्राम पळयला. डॉ. टी. बी. कुन्हा, नागेश करमली, नामदेव हरमलकार अशा कितल्यातरी सुटके झुंजायांक आव्वादचे बंदखणींत घाल्ले.

१९ डिसेंबर १९६९च्या दिसा ऑपरेशन विजय हो मिलिटरी फोर्स जो गोंयांक मुक्त करपाक आयिल्लो तेन्ना मेजर सिध्धू हांणीं गोंयच्या स्वातंत्र्या खातीर आपले प्राण बलिदान केले. मेजर सिध्धूक आमी विसरूक फावना. आव्वादच्या किल्ल्यावेल्यान सरभोंवतण्यो जो निसर्ग, सैम

दिसता तो उतरांनी सांगपाक कठीण. गोंयच्या सगळ्यांत सोबीत सर्ग.

एक गजाल सांगपाक विसरलो ती ही की १८०८ ह्या वर्सा नेपोलियन आनी टिपू सुल्तान च्या भयान ब्रिटीश जांचे

भारताचेर राज्य चलतालें ताणी आपलें सैन्य पोर्टुगेजांकडेन करार करून आवाद दवरिलें. मार्गीर १८१५त नापोलियन हरतगेर ब्रिटीश सैन्य आवादाक सोडून गेलो. कारण ताका भंय आशिल्लो नापोलियन आनी टिपू हे दोगूय ब्रिटीशांचे दुर्मान गोंयचां वापर तांका भारतांतल्यान धांवडावपाक करत म्हणून.

- प्रा. प्रजल माखरदांडे
एम-३, बी-३, पुर्वा अपार्टमेंट्स,
मगढ, करंडाळे - गोंय.
फोन : ७८६५२४००६९

- विनयी चाउडारी
'सोज कृपा', आर्लेम गाय,
सालसेत-गोंय
मो. 9822587498

एद्दे मृष्णल्याद अंदोदै
काका लंगदालो दोद
दिल्याडी भादल्याद त्यो
पुढो, अद्दां हांगाद
खंयदर्दी दोकर्दी धु
रहण. पूष दें अग्रहाक
देटलें अद्दी
अद्यकवालकवा गेलेंद.
अमकां तादो कलालोद
दुदाद कालालो. तादें
कुदेटाक गुप्तीद
कादल्याद दलदालें रहण
अमकां खंय एद्दद?
यंलह दें अद्यकल
दंदाद्या काजाडी
ददल्याद्या मोगाद
झोंदवा मृष्ण कामाद
जालें. अंदोदीदो एक
इड यंदव काम
कादलालो.

आदार

‘ह्या वर्साक आयकर वाचोवंक जाय जाल्यार खंयचेय नोंदणीकृत संस्थेक दान कर आनी थोड्या आयकरांतल्यान मुक्ती मेळ्य.’ आमच्या हिशोबनिसान दनपरां दिल्लो सल्लो कशे तरेन अस्तित्वांत हाडचो हाचेर हांव विचार करीत आशिल्लो. आमोरी जावन गेली. खंयचे संस्थेक दान करू? मुखेल मंत्री निधी खातीर दिल्यार चड बरें अशें चिंतलें. ना, ते परस खंयचेय बिगर सरकारी संस्थेक दिल्यार ताचो बरो उपेग जातलो. ह्या विचारांत आसतनाच गांवच्या कॉन्वैन्ट इश्कॉलांतले मुखेली माद्रिचो म्हाका फोन आयलो. हांव तिका वळखतालो.

‘आमच्या इश्कॉलांत एक चेडू आसा जाका पयशांची सक्त गरज आसा. जाता जाल्यार ताका मात्सो आदार करशी?’ तिणे नम्र आवाजान सांगले.

‘कित्याखातीर ताका पयशो जाय तर?’

‘ह्या वर्साच्यो परिक्षा जाले उपरांत दिल्लीक एक राष्ट्रीय स्पर्धा आसा. हेर

भुरग्यांबराबर आमी ताकाय धाडूक सोदतात. तिकेट बी आमी काडलीच, पूण हेर खर्चा खातीर थोडे पयसे जाय पडटात न्हय? ते पासून तांचे कडेन दिवंक जायनात. हेर भुरग्यांचे बडील आपल्या भुरग्यांक धाड म्हण विनयतात पूण हें भुरगे आमच्या इश्कॉलाक नांव हाडटलें हाची आमकां खात्री आसा.’’

‘तूं म्हणूक सोदता, हांवे ह्या भुरग्याक स्पॉन्सर करचे म्हण?’

‘ना, ना. सद्याक ताका थोडेशे पयशो जाय थंयच्या खर्चा खातीर. ते कोणे तरी ताका दिवंक जाय. तुज्यानय दिवंक जाता.’’

‘ताची थोडे भितर वळख दिवंशी?’’

‘ताचे नांव नताशा. सुमार बारा वर्सा ताची पिराय. सातवेक शिकता. तें शिकूक एकदब बरें आसा. पूण शाळेत कसल्याय कामाक पयशे भरूक पडटात वा नवीं पुस्तकां हाडूक पडटात जाल्यार ताका बरीच अडचण जाता. ताचो बापूय हालींच अंतरला. ताची आवय भायल्या देसांत नोकरी करता पूण ती ह्या चेडवाक आदार करिना. देखून आसूनय

नाशिल्ल्या सारकी. ताका जाण्टी शेमांय आसा. तिचे फुड्यांत तें रावता. तिचे कडेन ताचो आर्थिक भार उबारूक जायना. तिका सरकारी पेन्शन आनी पुतान बँकेत कितें दवरिल्लें आसा ताचो जूर मेळटा ताचेर ती दीस काडटात.”

“हांव ताका मेळून पळयतां.”

हांव आदार दिवंक तयार जालों आनी ताणी घेवंक नकार दिलो जाल्यार? हांवे ताचो पत्तो घेतलो. कॉन्वॅन्टाक दान केल्यार सूट मेळत काय म्हण मनांतच चिंतलें आनी दुसऱ्या दिसाक सांजेर कामावयल्यान सरळ ताका मेळूंक गेलों.

तें एकटेंच बसून अभ्यास करतालें. हांवे जाप केली आनी म्हजी वळख दिली. तें म्हाका आर्दीच वळखतालें. गांवच्या कार्यावळिनी ताणे म्हाका पळयल्लो.

“कशें आसा?” हांवे ताका विचारलें.

“हांव बरें आसां. यो अंकल बस.” म्हाका पळोवन तें अजाप जालें.

“तुजी शेमांय ना घरांत?”

“येतली. जळवाक कितेय मेळटा जाल्यार पळोवंक म्हण भायर सरल्या.”

“आनीक, अभ्यास कसो चलता?”

“बरो चलता. आनीक पंदरा दिसांनी परिक्षा येवपाच्यो आसात म्हण तयारी करतालें.”

“इश्कॉलांत शिकोवप कशें आसा?”

“इश्कॉलांत शिकयतात ताचेर हांव निंबून रावना. म्हाका एक माद्री टिचर सदांच सांगता घराकडेन शाळेचीं पुस्तकां वाच. इश्कॉलांत तातुंतलेंच शिकयतात. हें मनांत दवरून, इश्कॉलांत एक पाठ शिकयलो म्हण्टच हांव घरा कडेन येवन तो वाचतां. मागीर म्हाका प्रस्नांच्यो जापो सोदूंक एकदम सोंपै जाता.”

“गूड. एकदम बरी संबय आपणायल्या तुवें!”

“अंकल, हांव तुका च्या करून हाडटां.”

“तुका च्या करूंक कळटा?”

“म्हजी च्या म्हजे शेमांयक लेगीत बरी लागता.”

“तशें जाल्यार ती येतच तूं च्या करूंक वच. आतां म्हाका सांग तूं राष्ट्रीय स्पर्धेत भाग घेवंक दिल्लीक वचूंक सोदता म्हण तुमची माद्री सांगताली.”

“हय. तीच म्हाका धाडपाची तयारी

करतात.”

“तुका उमेद ना तर?”

“उमेद आसा. पूण थंय खर्च करूं आमचेकडेन पयशे खंय आसात?”

“हांवे तुका पयशे दिल्यार उपकारत?”

“पूण.... शेमांयक विचारूक जाय.”

तें उलयतासतनाच ताच्या घरांत नोबायल फोन वाजलो. “शेमांयक कित फावटी सांगलें हो फोन बंद उडय म्हण, कशी आयकना. तें रागान उटून फोना कडेन गेले

“हॅलो कोण?”

“हांव, रोजी.”

“म्हाका तुजेकडेन उलोवंक नाक शेमांयक कितें सांगपाचें आसल्यार सांग. जाल्यार फोन आँफ करतां.”

“म्हाका तुजेकडेनच उलोवंक जा आसलें.”

“ना. म्हाका उलोवंक नाका.” ताणे फोरेंच आँफ केलो.

“अशेंच करता. आपले आवयक डेउलोवंकच सोदिना.” जळवाचो ल्हानसे भक्तीन उडयत ताचे शेमांयन म्हणलें.

“फोनार उलयताली ती?” हांवे प्रश्न

केलो.

“ताची मम्मी.”

“तिची खबर पयलीं हांव अंकलांक सांगतां. जाणां अंकल एक दीस हांव हांगाच बसून आशिल्ले. सुमार सात-आठ म्हयन्यां फाटली गजाल. पप्पाचो एक इश्ट ताका मेळूंक आयलो. तो सांगूंक लागलो म्हजी मम्मी खंय भायर फॉल्गां मारता. मागीर म्हाका पप्पान भितर धाडलें. आनी ते किंतु उलयले तें म्हाका खबर ना. पूण दुसऱ्याच दिसा पप्पा दुयेंत पडलो आनी त्या दुयेंसांतल्यान भायर सरलोच ना. एक दीस मेलो. म्हजे मम्मीक लागूनच तो मेला न्हय? म्हजी मम्मी ताच्या मरणाक लेगीत आयली ना. जाल्यार सांग अंकल, तिचे कडेन हांवें आनीक उलोवपाचें उरलां?” उलयतना तें फुगार जातालें.

“बाय, तू म्हाका च्या करता म्हणाटालें न्हय?” हांवें ताचे शेमांयकडेन उलोवंक, नताशाचें लक्ष दुसरेकडेन व्हेलें.

“हय. हांव च्या करून रोकडेंच घेवन येतां.” तें भित्र गेलें.

“अशें किंतु केलें तिणें?” हांवें शेमांयकडेन विचारलें.

“तें कुवेट आसतालें आनी आजूनय थंयच आसा. म्हजो पूत आंतोन दिसवड्याचें काम करपी. एक दीस काम केल्यार दुसऱ्या दिसाक बेकार. मागीर बेकार मनशाचें तूं जाणां, तांकां रोकडेंच वेसन लागता. घरची परिस्थिती तशी बरी नासली. देखून तोच म्हणूंक लागलो, वता जाल्यार वच. हें नताशा पांच वसाचें आशिल्ले. ताच्याच एका सोयन्यान घरांत काम करूंक विझा धाडिल्ली. एक-दोन वियाजी बरे भशेन मारल्यो. खरें म्हणल्यार आंतोन ताका सांगतालो दोन वियाजी मारल्यात त्यो पुरो, आतां हांगाच खंयतरी नोकरी धर म्हण. पूण तें आग्रहाक पेटलें आनी आयकनासतना गेलेंच. आमकां ताचो कसलोच दुबाव नासलो. ताचें कुवेटाक

गुपीत कारस्थान चलतालें म्हण आमकां खंय खबर? थंयसर तें मायकल नांवाच्या काजारी दादल्याच्या मोगान भोंवता म्हण फामाद जाल्ले. आंतोनीचो एक इश्ट थंयच काम करतालो. ताणें ताका समजावपाचो यत्न केलो. तो मायकलाक लेगीत मेळ्लो. पूण ताणी आयकलें ना. तांच्यो पाड करण्यो इतल्यो मुखार पावल्यो कीं तें मायकलापासून गुरवार जालें. पूण ताणें भुरग्याक जल्माक हांडूंक ना ती वेगळी गजाल. आंतोनीचो इश्ट जेन्ना गोंयांत आयलो. तेन्ना ताणें ताका बायलेची गजाल सांगली. आंतोनीक एकदम शॉक जालो, आनी तो हांतरुणार पडलो तो उठलोच ना.”

“हांवें आयकलां तुमकां पयशांक लागून खूब त्रास जातात म्हण?”

“आंतोनीचें किंतु आसलें आनी म्हाका सरकारचे दोन पयशे मेळटात, ताचेर आमी दोगांय काडटात दीस.”

“ती तुमकां पयशे बी धाडिना?”

“पयशे खंयचे? खबर पासून सारकी घेना. हो आमचो इतलोसो भाटा कुडको आसा. ताका खबर आसा आतां आमचो कोण ना म्हण. तो आपल्याकच मेळटलो हे आशेन तें मर्दी-मर्दी फोन करता. हाकाच लागून ह्या चेडवान तो फोन एक दीस भायर मारिल्लो. पूण म्हज्या भावान केन्नाय आपणाक आमची खबर घेवंक जाय म्हण लायफ टायम कार्ड घालून दवरलां. तो काणकोण रावता. हांगा येता तेन्ना किंतेय घालता हातार.”

“पळ्य, म्हाका नताशाच्या इश्कॉलांतले माद्रीन हांगा धाडला. ताका ती हेर भुरग्यांबोर दिल्लीक धाडटात खंय आनी थंयच्या खर्चाचे पयशे हांव दिवंक तयार जालां. तुमची परिस्थिती पळोवन हांवें थारायलां हे मुखार ताचो शिकपाचो खर्च पासून हांव उबारूंक तयार आसां. जर तर तुजी कसलीच अडचण ना जाल्यार.”

“तुजे व्हड उपकार जायत. म्हज्या पुताची एकूच निशाणी ही. तें बरे भाशेन शिकून मुखार वचचें होच म्हजो आंवडो आसा. म्हजे कितले दीस उरल्यात ते म्हाका खबर नांत. तू जर ताका आदार दिवंक तयार आसा जाल्यार, देवानच तुका धाडला म्हणचो पडटलो.” तिच्या दोळ्यांतल्यान दुकां व्हावलीं. तेन्नाच नताशा च्या घेवन आयलें. हांवें ताचे तकले वयल्यान हात फिरयलो आनी च्या हातांत घेतली.

“नताशा, तुका कितलें पासून शिकन दिसता?”

“म्हाका एक वकील जावंक जाय आनी म्हजे मम्मीक शिक्षा दिवंक जाय.”

“ना, ना. ना. भुरग्यांनी अशें आक्रमक वागूंक जायना. तू जेरूल वकील जा, पूण तुजे मम्मीक शिक्षा दिवंक न्हय, बगर तुजे भाशेनच जायतीं जाणां ह्या संवसारांत अन्याय सोंसतात, एकसूरपण भोगतात. गरजेभायर खास्तीक सापडटात. विनाकारण बंदखणीत पडटात तांकां नीत मेळोवन दिवंक वकील जा. तुका शिकपाचो देवान बरो गूण दिला ताचो बन्या कामाखातीर वापर कर. आक्रमक जिवितांत कोण यशस्वी जायना. तूं जितलें शिकूंक सोदता तितलें शीक. हांव तुका सगळो आदार दितां. आनी तुज्यो निमाण्यो परिक्षा सोंपतच दिल्लीक वचंक तयार जा. वतलें न्हय?”

“खरेंच अंकल?”

“हय. तुज्यो परिक्षा बरे तरेन कर. आनी स्पर्धे खातीर दिल्लीक वचून बरें नांव जोड.”

म्हजीं उतरां आयकून तें खूब खुशाल जालें. आयकर वाचोवंक कितलें आनी कोणाक दान करचें हो हिशोब थंयच उरलो आनी नताशाक कशे भाशेन हांव आदार दिवंक शकतलों, ताचो नवो हिशोब करीत हांव घरा परतलों.

भाग्योदय - बीज

भाग्योदया-बीज आतां
गांवा गांवांत बीज

वाढ्या वाढ्यार शाळा
करा अक्षरांचे चीज

शेता भाटांत पाट आतां
उदक काटा वाट

सारीं आतां आयलिं दारीं
पिकां काडात दाट

खंडांत तुका सूट आतां
कमर बांदुन ऊठ

स्मा तुज्या, घामा तुज्या
येवंदि नवे पूट

आमच्या गोंयची माती पापया
सतम्याचे भांगर

शेतां मढां कसूक आतां
आमुड तुजे नांगर

सऱ्यार येवंदि फुला आनी
दोंगरांक नवे चंवर

पळौक सोब येवचे हांगा
आठय दिकां भोंवर

पेंडी, शिंपटि येवची मातून
आंब्या पणसां भार

घरोनघरीं पावसा भशेन
दुदान धरची धार

बळख

न्हयां पोयां बांदा तोंडां
काडा दर्या - खरड

भांग आसूं जोरगत आसूं
जावंदि नुस्त्या खातड

जेवात बे, खायात बे
कामाक जायात वाग

आवतां येवंदि वेग आनी
घरांत घुंवदि माग

जणेकल्याक मेळळ्या आतां
प्राक्तनाची वाट

छाती जावची रुंद आनी
मान आसची ताठ,

स्माफसल काढून जेना
जाता सांजचि घांट

करात रंग, हांवय येतां
तुमच्या फाटोफाट

तुका हांव कसो वळखतलों?
गांडीचो वास घेवन?
गरज ना
हांव जनावर न्हू

तूं कोण?
कोण जाणा!
हांव तुका वळखूक शकतां
म्हाका दोळे आसात
तुजें रूप हांव नदरेत साठोवंक शकतां
म्हाका नाक आसा
तुजो परमळ हांव कुशीत भरून घेवंक शक
म्हाका यादगार आसा
तरी तुजी वळख जायना
सामकार येयना तूं समग्र
हांव पिसाटल्यावरीं जातां
म्हजें जनावर जाता
आनिक तुवूय एक जनावर समजून
हांव तुजे गांडीचो वास घेतां

कितलीं अब्ज वर्सा गेलीं
वळख पटपाक!

- बाकीबाब बोरकार

- नरेंद्र बोड

लादेन

म्हजे कुर्डीत कुप्प भितर
लिपलो एक लादेन खोल
आनी एक बुध्द तथागत
आत्तदिपो.... अंतर्यामी

घनघोर तांचे युध्द चल्लां
सन सन सनातन म्हज्या
सासणाचे... रंधारंधांत

बुद ज्ञानी...
लादेन्यू गिन्यानी
पूण जोडिल्लें बुध्दान
चौन्यांशी लक्ष शाणेपण
बुध्द जावचे आदी
जळताप काढून जियेलो तो
आपणालीच जीण
कणकण खणून

मेळयलें गिन्यान
आनी साबार विज्ञान
लिपचोरांयां लादेनान
नागोवन - बिगोवन
पेल्यांक - हेरांक
भार साभारांक

ताचे लागी आसा
अलक्ष अंटमांची शक्त
पूण तो अशक्त
जाला शेणोवन
साभार शाणपण

आयचे आयज
हांगची हांगाच
पिपळा रोपी
म्हाका एक जाय

रोपी एक ज्ञानबोधी
म्हजी म्हाकाच
रोवची पडटली
अजान आनी
पटटली काडची
शिपोवन
म्हज्या रगतान
अहिंसक... ताज्या

मनिसकायेचे मोगाळ
घालून इरले लख्ख धव्या
फुडारा खातीर
मनशाच्या... जनावराच्या... पिरथुमेच्या..
कारण म्हाकां जाणा
लादेनाक ना मर्ण
जालेंच जाल्यार एकूच एक कीर्ण
'जीवजिणे अंतर्बाक्ष! पारदर्शक - अंतर्याद
करीत बुध्द!'

ताका लागून हांव
सोद सोद सोदतां
सोदतां एक अजन्मा
दिप्प दिव्य पिपळा रोपी

तुमचे म्हजे कुर्डीत
मनीस कुर्लीत
मोक्ष मुक्तिदात्री
तुमकां...म्हाका, लादेनाक
पेल्याक... पिरथुमेक... मातयेमायेक

- बाळकृष्णजी कानोळकार

अस्त्र

सोदताले काळीज हासूक
रावले तुजेच येवकाराक दसून
खोशयेचीं कारणां आसलीं भोंवतणी
तुकांच सोदी दोळे पुसून पुसून ॥

दीस उजवाडटालो तुजे यादीन
तिनसानचे कात्रे येताले दोळे धापून
रात परमळटाली तुजे गोपांत वचूंक
झिळमिळ्यार वेंगेत पावले सपनांत देवून ॥

एकसुरेपणाचो हुलोप सोंसलो
तरी काळीज रावलां परमळूक
सैमाचे बांगेत फुलप फुलांचे
तशें तें वावुरता परतून-परतून ॥

सदचेंच हें जालां बावप-फुलप
नवे बांदावलीन लागता काळीज वावरूंक
तूं येतलो हें सत मानू
काय रावूं केन्ना तरी बीं येतलें रुजून ॥

- महेश पारकार
शिरोडे - गोंय.

मो. : ९४२०७६८५१८

टिचर

टिंचूची टिचर
रावता भोमा
ती शिकयता भुगोल
गोल - गोल - गोल

पिंटूची टिचर
रावता पिरवळ
ती शिकयता प्रीटी
पिटी, पिटी, पिटी

गणूची टिचर
रावता गांवण्यां
ती शिकयता गणीत
इत, इत, इत

तिच्या हाशाची
मदूल शाशाय
शलगानंदा
गोल कशाय

म्हजे आईत
शगल्यो दिका
तिचे कल्ल्यान
ज्याय तें शिका

अशी म्हजी
आईच दिशा
आईच म्हजी
धूंद नशा
धूंद नशा

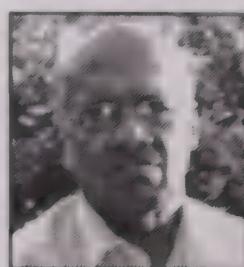
इंदूची टिचर
रावता इब्रामपूर
ती शिकयता इतिहास
हास, हास, हास

शोभनाक टिचर ना
तें शाळेक वचना
दोन वर्सा ताका
सारकें जेवीना खायना

- डॉ. भिकाजी घाणेकार

पणजी - गोंय.

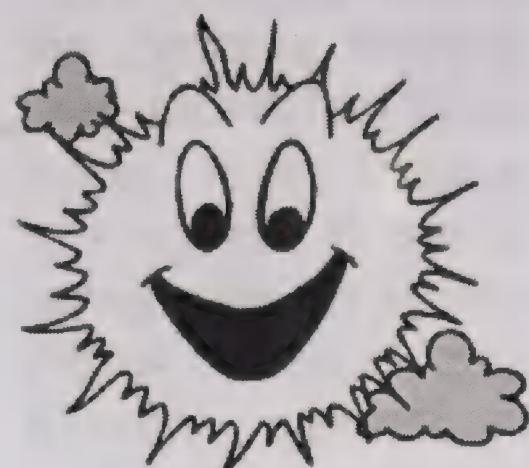
- रमेश भगवंत वेलुस्कार
पाळे, शिरदोन.

यो रे बाबू

यो रे बाबू, यो रे बाबू
आपालिपा खेळ खेळ्या
सायचो गोणो जिखून घे रे
आमी नाच नाचुया

न्हाणयेंत उदक तापत घातला
वासा साबण लावन न्हावया
घसघसून आंगावयल्यान
उदक खुब्ब ओतुया

आतां येतले दोळे धापून
दूद पियेवन निहुया
राणयेच्या कुंवराची
काणी तुका सांगूया

बाबू आमचो मस्तो
खावू खावंक रडटा
नाचती बावलीं दाखयतकच
हांसत तिका रावता

बाबू आमचो हुतहुतो
धांवन खळ्यांत रावता
मळबाकडेन बोट दाखयत
चानीमामाक हांसता

पुरो रे तुजे नाच आतां
धोपरां तुजीं फुटल्यांत
फुगार तूं बेश्टोच जातलो
तकली तुजी दुखल्यार

शाण्या म्हजें आयक माट्णें
काळी तिकली गालांक लायतां
दिश्ट तुका लागत कोणाची
काजळ कुंकूम हुंवाळटां

सूर्य

सकाळच्या पारार उंच मळबांत
आसलो भांगराचो गुळो
झगझगीत किरणां परजळीत
अभ्यास करूंक सांगतालो
आपल्याचेर दवरून विस्वास
खेळपाकय लायतालो
उजवाड आनी ऊब दीत
मयपास जागयतालो
आर्गा तुका ओंपतां देवा
दवरून तुजेर भरवंसो
(बालांकूर २०१० मवल्यान घेतला)

- अशोक शिलकार

- व्हेलेरीया कुयेले

केकाटी कथा

म्हण्या बालभित्रानो आनी मैत्रिणीनो, तुमी सगळीं तुमचो वाढदीस सामको दबाज्यान मनयतात. तुमी तुमच्या सगळ्या इश्ट-इश्टीणीक आपयतात. तांचे खातीर पार्टी करतात. कोण जादवाचे खेळ करून दाखोवपी जादुगाराक हाडटात तर कोण तुमच्या इश्टां-इश्टीणीं खातीर वेगवेगळ्या खेळांचे आयोजनाय करतात.

तुमच्या वाढदीसाक तुमचे पिरायेचेच सवंगडी येनात तर पप्पा-डॅडीचे फ्रेन्ड येतात. मम्मा-मम्मीच्यो इश्टीणीय येतात आनी तुमकां आशिर्वाद दीत, शुभेच्छा दीत पार्टी सोबयतात.

ह्या तुमच्या वाढदीसाक हे सगळे येतात. मजामजा करतात. पूण तांतले कांय जाण आयलेनांत जाल्यारूय तुमचें कांय अडना. तुमचो वाढदीस जाताच. पूण एक वस्त ना जाल्यार मात तुमचो वाढदीस पुराय जायच ना. ती खंयची वस्त सांगात पळोवया?

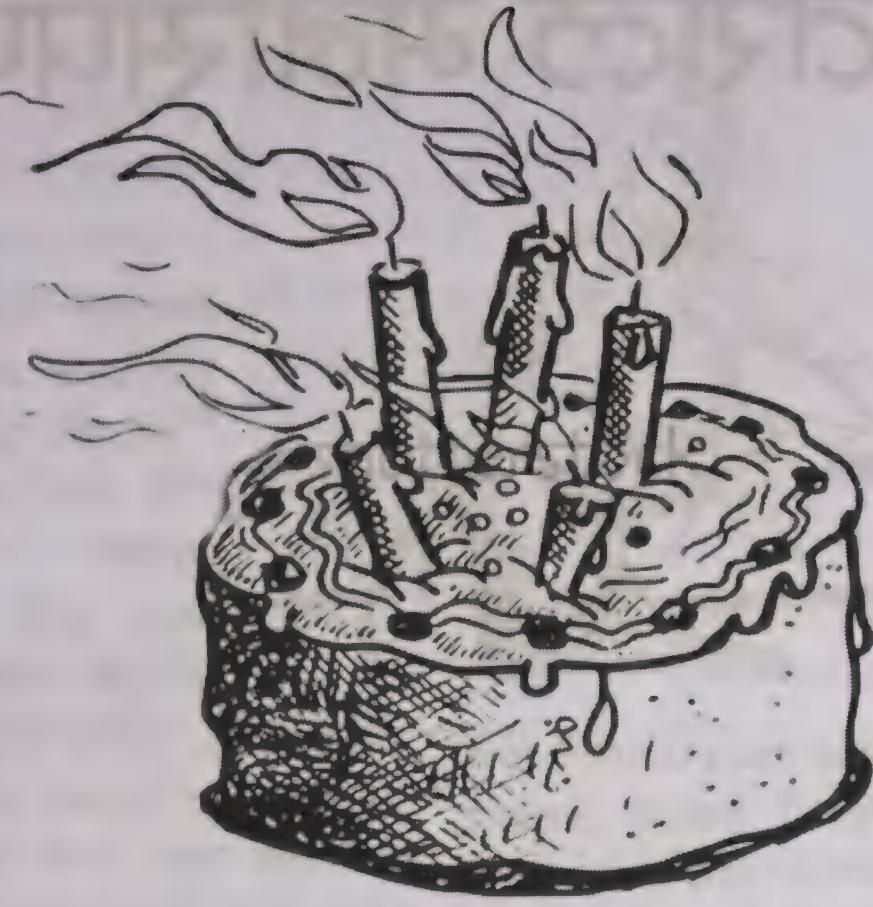

तकलेंत नाका जाल्ले प्रस्न हाडूं नाकात. हांवच सांगातां. ती वस्त म्हळ्यार केक. घरांत केक हाडलो ना. तो केक कापलोना जाल्यार तुमकां तुमचो वाढदीस जालो अशें दिसता? ना न्हय! तर दर एकाच्या वाढदीसाक मुखेल सोयरो आसता तो केक! पूण हो केक खंयच्यान आयलो हें तुमकां खबर आसा? खबर आशिल्लें जावये! आतां विसरल्यांत जाल्यार हांवच सांगातां तुमकां!

केकाचो जल्म युरोपांत आनी उत्तार अमेरिके क जालो. पूण आयज आमी जो केक पळयतात वो खातात तो केक आनी टेन्नाचो केक हातूंत खूबसो फरक आसा.

पर्यालींचो केक पावासारको आसतालो तातूंत कोण साख घालतालो तर कोण म्हों घालून तो गोड करताले केन्ना केज्जा त्या पांवांतां, केन्ना दूद तर केन्ना क्रीमय घालताले.

युरोपांत जे केक करताले त्या केका सारकेन खावपाचे प्रकार आसताले तांकां गेट्रो, टॉर्ट अशीं नांद आशिल्लीं. हीं के काच जुवळीं भावंडांच कर्शी म्हायेता. केक करपाखातीर जे मैदो, साखर, लोणी ह्या सारख्यो गजाली वापरतात तश्यो त्याय खाणां प्रकारांत वापरताले. पूण तातूंत तातयां, लोणीं, चॉकलेट सुको मेवो, हांचो वाप-

अदीक चड प्रमाणांत जालल्यान ताका केक म्हणचे परस आयज जी पेस्ट्री म्हणपाचो प्रकार मेळटा तसोच तो प्रकार जातालो.

केक भाजपाची कला सगळ्यांत पर्यंती कळली ती डिजिप्टच्या लोकांक. थंय म्होंव घालले पांव तयार जाताले. स्विंडल्डांतल्या दरेक गांवांत तापलेल्या गरम गरम फातरांचेर केक भाजताले.

नातलां, वाढवीस आनी हेर खास परबांच्या निमतान

केक तयार करपाची प्रथा सुरु जाली ती मात १४व्या शेकड्यांत.

१७व्या शेकड्यांत केक तयार करपाची खाशेली आयदनां तयार जाली. केकची फॉर्म ह्याच काळांत तयार जाली. उप्रांत केक सजोवपाची प्रथा सुरु जाली.

मागीर १९ट्या शेकड्यांत मात केक भाजपाचे पृष्ठदर्तीत खूब सुदारणा जाली. केक करतना तावूंत बायोकार्बोनेट सोडा पावडराचो वापर सुरु जालो.

बेकींग पावडराचो वापर केकीत करीत जाल्यार केक लहव जाता हीय गजाल कळून आयली. मागीर केक तयार करपाचे ओट्हन आयले.

आयज आमी तरातरांचे, तरांतरांच्या रंगाचे, आकाराचे, रुचीचे केक बाजारांत एके हारीन मांडलेले प्रक्षयतात. तातुंतलो जाय तो केक तुमच्यांनी निवड करून घरा ठरू येता. तो जर नाका आनी तुमकां जाय तसलो केक तयार करूनय दितात. ताचेर जाय जाल्यार तुमचें नांवूय घालून मेळता.

तुमी हो केक घरा हाडून ताचेर मेणवात लायतात. ती पूक मारून पालयतात. मागीर सुरी घेवन केक कापतात आनी खातात. तो खातां खातां कोण पदांय म्हणटात.

आयज म्हजो वाढवीस, गोड गोड दीस. हो दीस गोड जाता तो गोड केक खाल्ल्यानूच आं!

■ ■ ■

- श्वेता नायक

तोर्डा, बार्देश - गोंय.

मो. : ९५४५२४६४८४

शाणू मास्तराले मनीसपण

एका गांवांत शाणू मास्तर म्हणून एकलो रावतालो. ताचे पुराय नांव शांताराम नायक. पूण सगळे लोक ताका 'शाणू मास्तर' म्हण वळखताले. मास्तर नांवाप्रमाणेच शाणो आसलो. शाणू मास्तराक कितें कळना म्हण नाशिल्ले. गणित, भुगोल, चित्रकला, इतिहास वेगवेगळ्या भासांचे गिन्यान, तरेंच शिकोवपाचीय पृष्ठदत सामकी बरी आशिल्ली. शाणू मास्तरान शिक्याले की भुरंग्यांक कळपाकूच जाय. शाणू मास्तरा भितर आनी एक देख घेवपासारखी गजाल म्हळ्यार गरीब लोकांविशी तळमळ. जर कोणय गरीब दिसलो जाल्यार आपल्या पोटाक चिमटो काढून लेणीत दुसऱ्यांक आदार दिवप अशे शाणू मास्तर आसले.

जे शाळेंत शाणू मास्तर शिक्याताले ते शाळेंत तरी चडशीं मृद्यमवर्गीय आसलीं. तेच शाळेंत सतीश नांवांचो एक भुरगो येतालो. बापूय ल्हान

आसतना भायर प्रिल्लो तेन्ना सतीशाची सगळी जतनाय आवयकच घेवची पडताली. गरीब परिस्थिती, तातुंतल्या तातुंत तीन भुरगी. जोडय तितकी नाशिल्ली. म्हशीचे दूद विकून पोट भरताली. सतीश आवयक शेण भरपाक, दूद काडपाक मदत करतालो. सकाळीं गांवांतल्या पाच-स लोकांक व्हरुन दूद दितालो. आनी केन्ना-केन्ना उपाशीं शाळेंत येतालो. सदांच सकाळीं शाळेंत उसरां येता म्हण वर्गाच्या भायर आसतालो. शाणू मास्तरान हैं पळयाले की, हो भुरगो सदांच भायर कित्याक? शाणू मास्तर नवोच ते शाळेंत भरती जाल्लो. शाणू मास्तरान सतीशाक विचारले, तुं सदांच भायर

कित्याक आसद सतीशान म्हर 'म्हाका सगळे घरचे काम करू शाळेंत येद पडता. आनी ताव लागून म्हाव

उशीर जाता. म्हाका अभ्याकरपाक वेळ मेळना. म्हाव शिकपाची खूब आवड आर्वड जावन म्हाका बरो दोते जावपाची इत्सा आसा. पूआमची गरीब परिस्थिती म्हाव फुडे वचपाक आडयता."

सतीशाची उतरां आयकू शाणू मास्तराक खूब वाय दिसता. शाणू मास्तर सतीशाव सांगता, "तुजी शिकपाची उमेपळोवन म्हाका खूब ब दिसले. तुका शिकोवपाच सगळी जबाबदारी म्हजेर."

मास्तरान सतीशाक रात दीस आपल्या घरा व्हरुन शिक्यालो. धावेची फी भरली पुस्तकांच्य हाडून दिली सतीशाचो सगळो खर्च शाणू मास्तरान केलो. धावेच निकाल आयलो, सतीश

प्रयल्या वर्गात पास जालो. गांवांतले, शाळेतले, तरेंच घरचे सगळे लोक उमेदीन भरले. गांवच्या लोकांक सतीशाची अपुरबाय दिसताली, कित्याक ताच्या वांगडचे भुरगे जे सायकल घेवन, बँग घेवन वताले त्या वेळार सतीशाक घरची कामां करची पडताली. घरची कामां करून प्रयल्या वर्गात पास जालो म्हण गांवभर सगळ्या लोकांक खुशालकाय भोगली.

शाणू मास्तरान ताका बन्या कॉलेजींत घालो. अकरावेक आसतना शाणू मास्तराची बदली जाली. सतीशाक वायट दिसले. मास्तरापरस एक बापूय म्हण म्हाका आदार दिलो, तो सतीश केन्नाच विसरुंक शक्यो नासलो.

एका प्रयस गांवांत शाणू मास्तराची बदली जाली. शाणू मास्तराची बदली आयकून गांवच्या लोकांक लेगीत खूब वायट दिसले. कारण मास्तराचे शिकोवपय बरें आसलें आनी भुरव्यांक बरे संस्कारय शाणू मास्तरान दिल्ले.

काय वर्सनी शाणू मास्तर रिटायर जाले. जाणटे पण जाल्यान दुयेसांय तितलींच वाडलीं. मास्तराक काळजाचे दुयेंस जाले. हॉस्पिटलांत

ठेण्यार दोतोरान सांगले, 'ऑपरेशन करचे पडठले.' शाणू मास्तरान म्हळे, 'कितले प्रयशे लागतले?' दोतोराची उतरां आयकून शाणू मास्तरान म्हळे, 'हे ऑपरेशन परवडपा सारके ना. हांव घरा गेल्लो बरो.' दोतोरान ताका दोन दीस हॉस्पिटलांत रावपाक सांगले.

दुसऱ्या दिसा ऑपरेशन करपाखातीर 'स्पेशलिस्ट' येवपाचो आसलो. दोतोरान ऑपरेशन करपाच्या लोकांची नांवां पळयलीं. पूण शांताराम नायक नांवाचो मनीस तपासपाक आयलो ना म्हण दोतोर अजाप जालो. तेन्ना दुसऱ्या दोतोराकडल्यान कळळे की प्रयशांचे अडचणीखातीर तो ऑपरेशन करपाक तयार ना.

दोतोर दुसऱ्या दिसा शांताराम नायकाच्या घरा

गेलो. मास्तर खाटीर आड प्रडिल्लो. दोतोरान मास्तराच्या पांयांक हात लावन आशीर्वाद घेतलो आनी म्हळे, "मास्तर, फाल्यां तुमचे ऑपरेशन जातले आनी सगळो खर्च हांव करतलो." मास्तराक किंतू उलोवचे तेंच कळना जाले. दोतोरान म्हळे, "म्हाका तुमी वळखले ना अशें दिसता. आज हांव दोतोर जालां तो फकत तुमचेखातीर. हांव सतीश. जे तुमी म्हजेर उपकार केले ते उपकार परत करपाची संद म्हाका मेळक्या."

सतीशाक मास्तराचे ऑपरेशन करून जलमाचे सार्थक जाल्याचे समाधान जाले.

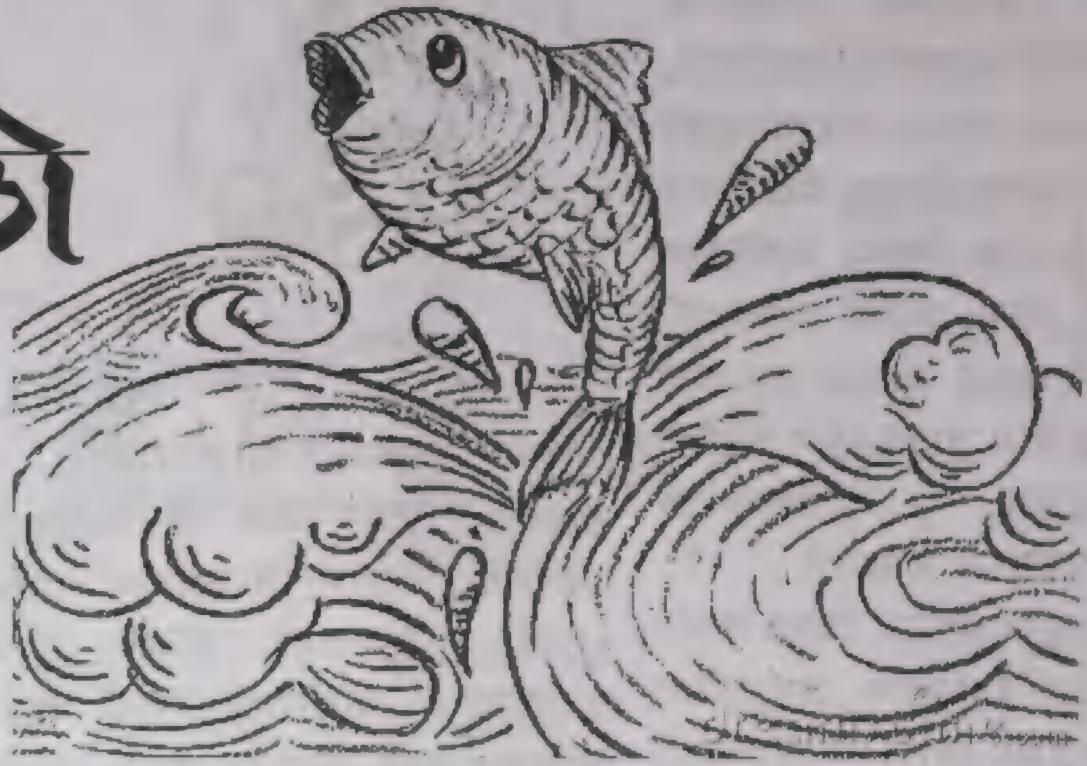
- लक्ष्मी संतोष शेट्ये

(बालांकूर २०१० मवल्यान घेतला)

रावंसा

पावळो

दुखथा

(फाटल्या अंकांत आमी पळयलें, सुळूक म्हळ्यार रावंसाचो माणकुलो पिलो, उदका वयर तकली दवरून कशें प्रेवप आनी दुस्मान लागी पावलो म्हणटकीच सुळूक करून उदका भितर कशें वचप हें सांगटा कडल्यान शिकता. ताका तें जमता आनी सुळूक निर्भयपणान उदका वयर येवन दुस्मानालो संवसार नियाळटा. आतां पुडें...)

सांगटमामा कडल्यान तकली वयर काडपाची द्रीक शिकून सुळूक आतां उदका वयर तकली काडून भोवंक लागलो. ताका आपल्या दुस्मानालो सगळो संवसार दोळ्यांक दिश्टी पडटालो. ताका तें एक सामकें अप्रूपच दिसतालें.

पूण सुळूकाक एक गजाल अजून कळनाशिल्ली ती म्हळ्यार ह्या आमच्या उदका भायर रावतात तेच आपले दुस्मान कशे? ते आमचे वांगडा उदकराज्यांत रावनांत म्हणून?

आमच्या उदकराज्यांत रावपी, आमच्य समाजाचे, आमचेवरींच दिसपी कितले तरी आव जात बांधव आसात ते तर आमचे सगळ्या व्हडले दुस्मान!

उदका भायल्या संवसारांत रावपी दुस्म हांयस गरयेक लावन आमचे मदल्या एकल्याक तरी अचळ्य व्हरतात. बुळूका व्हेलो तसो. केन्ना केन्ना जाळ मारून आमच बन्याचशा सोय-या धाय-यांक हे दुस्म अचळ्य उखलतात. पूण झाप्प असो आव जालो म्हणटकच हें दुस्मानाचें जाळ म्हणप कळून येता आनी शादूर जावं येता. त्या जात प्रासून पर्यस धांव मारू येता. आपलो जीव वाचे येता. आनी जाळाक सापडले थोडे आमचे बांध जाल्यार ताका उपायूच ना म्हणा! आमचो जल्म तर दुस्मानाची भूक भागोवंक जाला. पू आमचेच मदलीं व्हडले समाजांतलीं गुस-

आमकां खावन उड्यतात म्हळ्यार किंतू? सुळ्याकाक हेंच वायट दिसवाले!

उदका भायर रावपी आमचे दुस्मान, दुस्मान तरी मानू येतात. ना ते आमच्या धमचि ना आमच्या कमचि. तांचे काम आमकां धरून मटक करपाचे. परकी जमाती दुसरे जमातीक फस्त करूंकच जल्माक आयल्यात. पूण आमचेच जमातीन आमकां फस्त करप म्हळ्यार किंतू? सुळ्याकाक हें कळनाशिल्ले!

सुळ्याकाचे आवयन सुळ्याकाक एकदां ह्या व्हडल्या जातीच्या सोयन्या दुस्मानाची गजाल सांगिल्ली.

सुळ्याकाची आवय एकदां हेर आवयांचे लगाडीक पडून नंहंय सोडून दयचि भोंवडेक गेल्ली. थंय तांच्याच समाजांतले व्हडले व्हडले नुस्तेंबाब, नुस्तेंमाम रावतात म्हणपाचे तिंणे आयकल्ले. एकमेकाच्या तेंक्यान चौंब्या चौंब्यान त्यो सगळ्यो आवयो नंहंय सोडून म्हाल दर्यात भितर मात सरल्यात, मुखार घे म्हूण तांचे सोयरे! आपले परस थोडे व्हडले अशें म्हूण तरी आसात! आपले नंहंयगांवांत येतात त्या बार्जी नांवाच्या घुसघुसू परस व्हडले. घुसघुसू तरी आवाज करून मुखार वतात. पूण हे आकांताळे सोयरे केन्ना लागी प्रावतात तेंच सुळ्याकाचे आवयक कळनाशिल्ले. तरी आपले सोयरे येदे व्हडले आसात ते पळोवन तिका बरेंड दिसले. तांचे कडल्यान आपल्याक तांचे कॉलर्नीत आयल्यां म्हूण किंतू खावंक मेळूं नाका, फक्त ताणी आपल्याचेर नदर मारून हटकिल्यार पुरो, आपल्या आंगार मासोभर मांस चडल्ले अशें तिका दिसले. ती मोळ्या अभिमानान आनी तोखणायेन आपल्या अगडबंब सोयन्यांकडेन पळयत रावली. तांका पळयतां पळयतां दयचि भोंवडेक गेल्ल्यो

सगळ्यो रावंशीणी देहभान विसरून गेल्यो. खाण जमोवपूय विसरल्यो. आपल्या सोयन्यांक पळोवनच सगळीं तान भूक विसरल्यो. एकमेकांच्या कल्ल्यांक तेंकून आनी शेपडेन शेपडेचो आदार घेवन चौंब्यानी रावन तीं सगळीं हो अप्रूप संवसार तोखेतालीं. इतल्यांत एक शार्क म्हणोवपी तांचो सोयरो लागीं येवंक लागलो. रावंशीण पंगडाक दिसलो तो तांका मोगान वेंगेंत घेवंक येता. पूण येतनाच ताणे इतल्या नेटान आनी रस्तीन येवन तोंड उगडले की एका कोनशाक रावून तांका पळोवपी नंहंयगांवचो हो रावंशीणीचो आरटखो चौंबोच ताच्या तोंडांत गेलो. शार्कमाम आतां तोंड बंद करपाचोच आसा, सुळ्याकाचे आवयन आनीक आनी वेळ लायलो ना, जीव आसल्यार भीक मागून खायन, असले सोयरे म्हणटात ते जल्मांत नाका असो विचार करून नंहंयगांवचो रस्तो धरलो.

बन्याच वेळान तिंणे फार्टी वळून पळयले. तिचे वांगडच्यो हेर आवयो म्हळ्यार सांगातान गेल्लो चौंबो तिका खंयच दिसलोना. त्या चौंब्यांतल्यो तिचे वांगडा गेल्ल्यो एकदोन इश्टीणीच जिवाच्या आकांतान तिचे फाटल्यान येतात इतलेंच तिंणे पळयले. म्हणचे सोयन्यांनी आरटखो चौंबो मटक केलो तर! तांचे खातीर रडपाक लेगीत सुळ्याकाचे आवयक वेळ नाशिल्लो. आपलो नंहंयगांव जुवारी जेन्ना तिंणे लागीं केलो तेन्नाच तिचे धडधडपी काळीज मातशें थिरावल्ले.

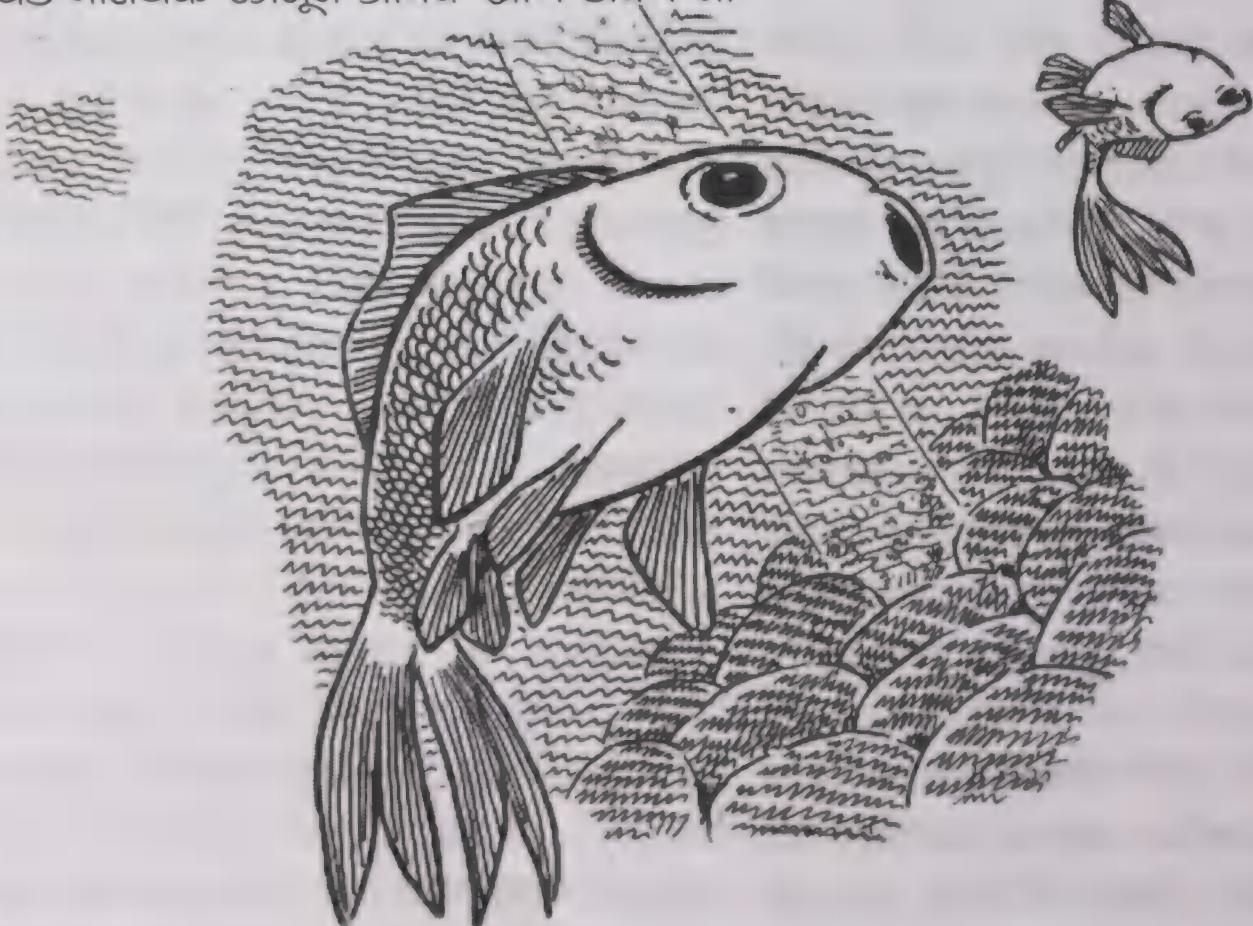
आवयन सांगिल्ली गजाल आयकून सोयन्या दुस्माना परस परकी दुस्मान बरे, निदान वळखूक तरी येतात म्हणपाचे सुळ्याकाक जाणवले. असले सोयरे कितलेय व्हडले कॉलर्नीत रावूं आनी तांचे व्हडपण केंद्रेय आसूं,

तांचेर नदर घालूक पासून वचप ना. आपली ही नंहंय बरी आनी आपलो माणकुलो संवसार बरो अशें सुळूकान थारायले.

सांगटमामान दिल्ले ट्रेनींगे प्रमाण सुळूक आपली तकली उदका भायर काडून जुवारी नंहंयच्या त्या वाठारांत हे तडीक सावन ते तडीक भोंवतालो. ताका आतां दिसप्रदृच्यो खूबश्यो गजाली दिश्टी पडटाल्यो. ल्हान घड घुसूघुसू ताचे संवकळीच्यो जाल्यो. बार्जी म्हणाटात त्यो घुसू ताका त्रास करिनाशिल्ल्यो पूण त्यो येतना वतना ताच्या घरांत माती आनी तेल सोडटाले. माती पडले बराबर ताचे घर सामके तांबडे जाताले आनी मार्गीर कांय वेळान ती माती सामकी तळाक वचून बसताली. हे मातयेन ताच्या घराच्या तळाक तांबडोच थर केल्लो. त्या थराक लागून ताच्या घराच्या तळाची मूळ माती इबाडून गेल्ली. ते मातयेंतले खूबशे जीव मरुन गेल्ले. सुळूकाची आवय सांगताली, हे तांबडे मातयेक लागून आमचे खाण जेवण ना

नपयत जावन गेलां. थंय किंतें खावंक मेळव हें मात सुळूकाक कळनाशिल्ले.

घुसूघुसू बार्जीतल्यान तेल गळटा ते उदकाचेर सगळ्याक पसरताले. घुसूघुसू व उदकाक सदचे परस व्हडलीं ल्हारां येतातीं ल्हारां हें तेल हाडून सुळूकाच्या तों मारतालीं. ते सगळे तेल सुळूकाच्या नाक तोंडांत वताले. दोळ्यांदूय वताले. देहांपतलो म्हळ्यार ताच्या दोळ्यांक पापण्यानाशिल्ल्यो. हेर प्राण्यांक दिल्यात तसव पापण्यो आमकां किंत्याक दिवंकना काय देव असो प्रस्न सुळूकाक पडटालो. तो मात उदकांतल्यान हांगा थंय पळटालो आनी देव साफ करतालो. पूण ताची सामकी पंचाव जाताली ती कल्ल्यांत उदक भितर घेतना उदक तशें भितर घेना जाल्यार ताका प्राणव मेळचोना आशिल्लो. तेलाचे उदक आसुनट भितर घेतल्या बगर ताका पर्याय नाशिल्ले.

ताणे आपले हैं दुरद्दख आवयक सांगले. आवयन म्हळे, “पुता, तूंतर हालीच हैं भोगता. आमी ते तेल अंगांत घेवनूच ल्हानाची व्हड जाली. आतां आमकांय सवंय जाल्या ताची.”

“पूण ते आमच्या जिवाक माल न्हय गे आवो?” सुव्लूकान चवकस उतरांनी आवयक विचारले.

“माल पडून सांगतली कोणाक पुता? सांगल्यार केवाक.” रावंशीणीन म्हळे.

“मागीर तो देव तांका ख्यास्त करतालो?” सुव्लूकाचो नवो प्रस्न तयार जालो.

“देव कोणाक ख्यास्त करिना पुता. आमीच तांका ख्यास्त दितली.” आवयन म्हळे.

आतां मात सुव्लूकाक अजाप जाले! आमी ते केदेशो जीव! आमचे ते सोयरे, कॉलनींत रावपी शार्कमामा बी तांका ख्यास्त दितले अशें म्हणिले जाल्यार समजूं येताले. पूण ही पिशी आवय आमी तांका ख्यास्त दितली म्हणटा ती कशी काय? सुव्लूकाची ह्या प्रस्नान तकली खाली. ताणी आपले आवयचो जीव खायत त्या प्रस्नाची जाप सोदून काडलीच.

हे सगळे दुस्मान दर्यात म्हळ्यार आमच्या घरांत दिसरात घुसूघुसू घेवन भौंवतात. त्या घुसूघुसूंतले तेल दर्यात पडता. ते आमच्या पोटांत वता. आमच्यो कुडी त्या तेलाक लागून रोगी जातात. आमकां मारून हे आमचे दुस्मान आमकां खातात. आमचे कुर्डीतले रोग, दुयेसां तांच्या पोटांत वतात. तांकां तीं दुयेसां जातात आनी ते एक दीस मरतात. सुव्लूकाक आवयन हैं सगळे समजावन सांगले आनी ते आयकून सुव्लूक जाम खोशी जालो.

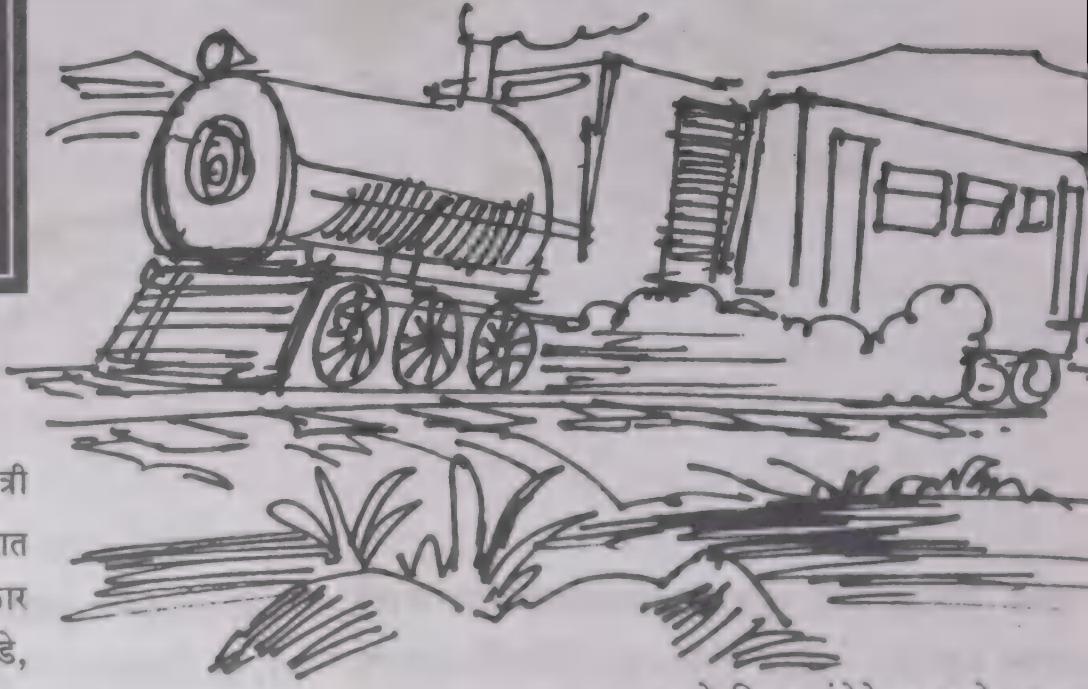
तरी लेगीत हे दुस्मान ही हळशीक आपल्या घरांत करतात ते सुकळूकाक आवडले ना. किंते तरी करून हैं तेल आमच्या घरांत पडना जावंक उपाय काढूंक जाय अशें ताणे चितले. पूण करप किंते? तरी ताणे ताचेर विचार करपाचे थारायले. विचार करतां करतां ताका एक आयडिया आयली. ती जर प्रत्यक्षात साकार जाली जाल्यार ताचे घर म्हळ्यार, नंयतले उदक स्वच्छ दवरुंक तो शकतालो.

चलता...

— अरपणा शाहडा

झूक झूक गाडी

हालीच अखिल भारतीय कवयित्री संमेलनाक बडोद्याक वचून आयलें. गुजरात राज्यांत जावपी ह्या संमेलनांत वांटेकार जावपाक गोंयच्यान हांव, नूतन साखरदांडे, माया खरंगटे, नयना आडारकार, वीणा सुर्लकार, दीपा खोलकार, सुशिला हल्लर्णकार, श्रीनीशा नायक, सुजाता घाडी, सिद्धी केरकार, आनी सीमा नानोस्कार अशीं इकरा जाणा गेल्लीं. संमेलन १,२ आनी ३ जानेवारी २०११ हे तारकेक आशिल्ले. पूण आमकां रिझर्वेशन २९ डिसेंबर २०१० चे मेळळे. प्रवास रेल्वेचो. म्हजे आवडिचो. अणभवांचो आनी मनरिजवणीचो घसघसो. आयज मेरेन केल्ल्या रेल्वे प्रवासांत बरेबरे अणभव मेळिल्ले, इट मेळिल्ले, महत्वाचे महळ्यार धव्यार काळे (निळे) करपाक विंगड विंगड विशय आनी पात्रांय मेळिल्लीं.

ह्या प्रवासांत मात येतना आनी वतना जे अणभव आयले ते विसरप शक्य ना. आमच्या प्रवासाचो श्रीगणेशा २९ डिसेंबराक मडगांव रेल्वे स्थानकाचेर रातच्या दोनांक जालो. आमी इकरा वरांचेरूच थंय पाविल्लीं कर्वीचे तकलींत केन्ना किंते येत सांगपाक जायना. मायान म्हळे आमी कोंकणीचे प्रतिनिधीत्व करपाक वतात तेन्ना सगल्यांनी शुद्ध कोंकणीतल्यान उत्तोचप. एकूण उत्तर इंग्लीश

वापरप ना. भासाभास रंगली. रातच्या दोन वरांचेर त्या सुनसान रेल्वे स्टेशनार आमी इकरा जाणां जागोर करतालीं. मायान म्हळे, “ती पळयात आगगाडी येता.” ताणे आगगाडी म्हणनाफुडे सगलीं हांसलीं. हांवे म्हळे, “गाडी येता पूण ‘आग’ (उजो) खंयच दिसना. कोळसोय ना आनी धुंवरय ना तिका आगगाडी म्हणप ना.”

“मागीर किंते म्हणप तर?” नयनान विचारले.

‘लायटी गाडी, विंगेगाडी, चुंबकीय गाडी, डिड्गळ गाडी’ अशीं जायतीं नांवां एकेकल्याचे तकलींतल्यान भायर सरपाक लागलीं. कोणेतरी अणकार करीत सांगले, ‘उज्यागाडी’ म्हणात. उजोच ना म्हणटकच उज्यागाडी भायर पडली. उतराक न्याय दिवपाक घाणेकाराक फौन केलो. ताणे सांगले, “जो मेरेन कोंकणीत योग्य उतर मेळना तो मेरेन तिका ट्रेनूच आमुंदी.” ताचें उतर मानून आमी ट्रेन स्विकारली. हे ट्रेनीन फुडे आमका ज्यो आजनेरी केल्यो ताचीच ही काणी.

दुसरे दिसा सांजेवेळार बडोदा पावण सपन घेवन रातच्या दोन वरांचेर ट्रेन चडिल्लीं आमी सकाळीं धा वरांचेरूच सात पोटली घेवन पनवेल स्टेशनार देवलीं. खेळ मेळिल्ली ‘गुर्जर’ आंदोलनाक लागून ट्रेन डायव्हर्ट केल्यात. त्यो बडोदाच्यान वचनांत. आमचेर आकांत. हांवे आनी नूतन स्टेशन मास्तराकडेन वचून आमच्या आरक्ष तिकेटीचेरूच आमकां दुसरे ट्रेनींतल्या बडोदामेरेनचो प्रवास करपाक मेळचो उबरोवन घेतलें. आरक्षण आसूनय जिणेंत पफावट सामान्य डब्यांतल्यान (जनरल क्लास) बडोदामेरेनचो प्रवास केलो. हांगा आयिं अणभव विसरप शक्य ना. चडश्यो ट्रेन डायव्हर्ट जाल्यान प्रवाशांचीं रेत कर्मचाऱ्यांकडेन चलिल्ली झगडीं-झुंग पळोवन मन विटले. नव्या वर्सन्चे पूर्व संधार सगल्याच ट्रेनींनी इतली गर्दी आशिल्ली दुसरी तिकेट काढून लेगीत आमकां जे मेळचो नाशिल्लो. आमी बशिल्ली खरीं कोणाचे तोंड कोणाक दिसनाशिल्ले. आम वांगडा आयिल्ल्यो चार विद्यार्थीनी पयले

फावट रेल्वे प्रवास करताल्यो. तांका भंय दिसचो न्हय म्हूण तोंडां दिसनांत तरी आमी व्हडल्या व्हडल्यान उलयतालीं. फकत आमी खुबूजाणां आसात हें लोकांक कळचें म्हणून! इतल्यान कोणेतरी 'आवय गे...' म्हळें. पळयत जाल्यार एक दादलो आमच्या एका कवयित्रीच्या खांदार पांय दिवन वयल्या बर्थर चढून बसलो. ती दुखीन वळवळी. गोंयांत पावसर तिचें भूज दुखतालें.

बडोदया लागसार केळणपूर हांगा दादा भवानजीच्या सोबीत, सुंदर, भव्य आनी शांत अशा आश्रमात अखिल भारतीय कवयित्री संमेलनाचो हो अविस्मरणीय सुवाळो संपन्न जालो. बडोद्यांतले आमचे ४-५ दीस खोशयेत आनी आनंदान गेले.

आता आमकां परतुपाच्या प्रवासाची चिंता सतावपाक लागली. नूतन, हांव आनी माया मेळटा थंयच्यान रेलगाड्यांचे वेळापत्रक सोदून म्हायती मेळ्यतालीं. आमची गोंयां येवपाची गाडी गुर्जर खलनायकांक लागून धा वरां लेट आशिल्ली.

येवपाच्या दिसा आमी तिगांय सकाळफुडे रिक्षा करून बडोदा रेल्वे स्थानकाचेर पावलीं. म्हाकां रेल्वे प्रवासाची संवय आशिल्यान व्हडलोसो भंय दिसनाशिल्लो. सगल्यांक वेवस्तीत येवपाक मेळचें म्हूण नूतनाची चलिल्ली धडपड, मायाक आशिल्ली जापसालदारकेची जाणीव, आनी म्हजी निर्णयक्षमता हे सगले गूण हांगा कसाक लागले. गुजरात-मुंबय-गोंय-केरला ह्या मार्गार चलपी वडू बत्तीस गाड्यांची म्हायती आमी काडली. सगल्योच गाड्यो फूल! इतलो लोक वता तरी खंय? हो प्रस्न म्हाका सदांच सतायता. निमाणे कडेन निर्णय घेतलो की स्टेशन मास्तराकडेन वचून मार्ग काडप. बडोदा रेल्वे स्टेशनाच्या स्टेशनमास्तराकडेन आमी गेलीं. ताणे हांसत आमकां येवकार दिलो. आमी आमची परिस्थिती ताका कथन केली आनी आमच्या 'आरक्षित' तिकेटींचेरुच

आमी गोंयामेरेन पावता अशें किंतें तरी कर म्हूण ताका विनंती केली. ताणे आमकां उतर दिवन सांगलें की तुमी कांयच भियेवं नाकात. हांव तुमची सगली वेवस्ता करतां.

गुर्जर आंदोलनाक लागून १०-१२ ट्रेनी डायव्हर्ट जाल्यो. इतल्या ट्रेनींतलो रिजर्वेशनाचो लोक वतलो खंय? स्टेशन मास्तराकडेन लायन लागिल्ली. कोण झागडटालो, कोण वाद घालतालो, कोण विनयतालो पूण तो शांतपणान आपलें काम करतालो. ताच्या चेच्यावेलें स्मितहास्य हाललें ना. दर एकल्याक तो समजायतालो. मजत करपाक तत्पर आशिल्लो. पयले फावट हांवें स्वताच्या कामाचेर मनापासून प्रेम करपी आनी कोणाचेरुच रागार जाय नासतना संयमान उलोवपी सरकारी अधिकारी पळयलो. ताची तोखणाय दिसली. "आप डरीए मत, एक बजे आ जाइए। मै आपकी पूरी सहाय्यता करूळगा।" ताणे आमकां सांगलें, ताचें नांव आशिल्लें राजिंदर सिंग. आमी सगलीं एक

वराचेर बडोदा रेल्वे स्टेशनार पावलीं. राजिंदर सिंगान उतर दिल्याप्रमाण पनवेल वचपी ट्रेनींत आमची वेवस्ता केली. आपलो मोबायल नंबर आमकां दिलो. आमचोय घेतलो आनी वाटेक कसलीय अडचण आयल्यार फोन करपाक सांगलें. पनवेल पावसर हांव चिंतालें. ह्या राजिंदर सिंगाक हांवें खंय तरी पळयला. ताका हांव वळखतां. तकलेक बरोच ताण दितकच याद जाली, सेंट्रल लायब्ररीचो ग्रंथपाल कार्लसबाब फर्नांडीसाक हांव वळखतां. हो राजिंदर सिंग ताचेच भशेन दिसता. तेंच रूप, तोच आवाज, तीच उलोवपाची पद्धत आनी दुसऱ्याक मजत करपाचो तोच स्वभाव. संवसारांत एका रूपाचीं सात मनशां आसतात खंय! पोरुं ह्याच संमेलनाखातीर पुण्यांत गेल्लें. थंय एके चलयेकडेन वळख जाली. तेन्नाय आमी सगल्यांनी तकली फुटसर विचार केलो की हाका खंय पळयलां? हाका आमी खंय तरी मेळळ्यांत. ह्य, तेच दोळे, तोच रंग, तेंच रूप, तीच उलोवपाची पद्धत आनी हुशारी. दोन दीस ताचे वांगडा रावल्या उपरांत तिसरे दिसा जेवणावेलार म्हाका साक्षात्कार जालो. ही चली म्हळ्यार दामोदरबाब घाणेकाराची डुप्लीकेट. फकत तें एक कॅथलीक चली. सोमतोच ते चलयेचो मोबायलार फोटो काडलो आनी घाणेकाराक फोन केलो.

राजिंदर सिंगाचो फोटू काडपाचे मनस्थिरींत आमी नाशिल्लीं. इकराय जाणांक वेवस्तीत, सुखरूप गोंयांत हाडपाची चिंता आशिल्ली.

रातच्या इकरांक आमी पनवेल स्टेशनार पावलीं. पनवेलाक म्हजी आत्या रावता. आमी सगलीं बायलांच आसात आनी फांतोड मेरेन स्टेशनार रावतलीं हें तिका पटलें ना. कारण पनवेल स्टेशनार जायत्यो आजनेरी जातात अशें आयकल्लें. ते कुलकुल्याचे थंडेंत म्हजो आतेभाव आमकां घरा व्हरपाक आयिल्लो. पूण आमी गेलीं नांत. कारण

आमचें रिजर्वेशन आशिल्ली ट्रेन फांतोडेर न्हय तर दुसरे दिसा सांजवेळा पनवेल पावतली म्हणपाचें आमकां थंय कळळें. रातीं दोनाक पनवेलच्यान सावंतवाडी वचपी ट्रेनीतल्यान आमी सावंतवाडी आयलीं. थंयच्यान मोटारीन घरा पावलीं. तेच दिसा सांजवेळां राजिंदर सिंगाचो फोन 'मँडम आप लोग ठिक से गोवा पहुँचे या नही? तकलीफ तो नही हुयी?' हांवें म्हळें, "आपकी कृपा से तो ठीकसे पहुँच गये। बहुत बहुत धन्यवाद।" "मँडम मैने तो सिर्फ अपना फर्ज निभाया है। सबको नमस्ते कहना।" ताणे फोन दवरलो. म्हाका ताचें अजाप दिसले. आयच्या काळांत अनवळखी मनशांची अशी आत्मियतेन खबर कोण घेता? स्वतःच्या कर्तव्याक शांतपणान पाळो दितना मनीसपणाचे धागे विणपी राजिंदर सिंगाक हांवें मनांतल्या मनांत सलाम मारलो. कोणतरी स्वतःच्या हक्काखातीर आंदोलन करता. सरकाराक धारेर धरपाचे सोडून असंख्य निरापराध मनशांचेर अन्याय करता. झगडीं, झुंजां, खून, मारामारी, बलात्कर, आतंकवाद, दहशतवाद हें आयचें दिसपडै चित्र. ताचे परिणाम भोगतात सामान्य निरपराध मनशां.

शांतताय, मनीसपण, समजिकाय, आत्मियता, नितीमूल्यां हीं सगळीं उतरां इतिहासजमा जावंक लागल्यांत अशें दिसपाक लागता तेन्ना म्हाका याद जाता ती पुष्पा भारती हाणी केल्या भाशणाची. कोकणी अकादेमीच्या पुरस्कार वितरण सुवाळ्याक हिंदीचे नामनेचे साहित्यकार धर्मवीर भारती हांची घरकान साहित्यिक पुष्पा भारती आयिल्ली. धर्मवीर भारती हांच्या महाभारताचेर आधारीत 'अंधायुग' नाटकाचेर खूबवेळ ती उलयली. तिचे पुराय भाशण म्हळ्यार ज्ञानसागरांतल्यो शिंपयो. दोक विचार म्हळ्यार शिंपियातलो मोलादीक मोती.

भाशण सोपंतयतना तिणे म्हणिलें, "आजकल हमलोग अंधेयुग में ही जी रहे हैं। 'राधा' शब्द का अर्थ है प्रेम, माया, ममता, शांति और अपनापन. (राधा शब्दाचो इतलो सुंदर अर्थ पयले फावट हांवें आयकलो) गांधारी का शाप स्विकारते हुए कृष्णने कहा था, 'जब जब राधा मरेगी तब तब महाभारत होगा, और जब जब महाभारत होगा तब तब हर जीव की मृत्यू में मैं ही मरूंगा।'

आयज राधा सौपल्या. म्हळ्यारूच ह्या देशांतली शांती, माया, एकचार, प्रेम सौपला. दहशत, आतंक वादाचें महाभारत सुरु जालां. गांधारीच्या स्वापाप्रमाण देवाचें अस्तित्वच सौपोवपाक आमी फुडें सरल्यात. मानवाच्या मनांत दानवी वृत्तीचो जाल्लो संचार हेंच आयचें महाभारत. विचारांचे गाडयेक थांबो ना. जिणेचे रेलगाडयेत तरतरांचीं मनशां चडटात, तांचो थांबो आयलो काय देंवतात. अणभवांचे आनी विचारांचे धन गाठीक बांदून जिणेची ट्रेन चलत रावता. झुक...झुक....झुक....झुक....

कौंकणी पाँप

झनक धीन

फुललीं बनां, तनां मनां

जालीं पिशीं पायजणां

फुलचीं कशीं, मुक्तांगणां, चिरंतनी वेदना

झनक झनक धीन भुल्ला वारो

मोगी म्हणटा दी एक थारो

झनक झनक धीन खुबला वारो

जोगी सोदता आलशिरो

मंदावल्या दोळ्यांतली

सपनेलीं राजांगणां

फुललीं बनां... ||

मळबाच्या देगेची लांबाय केदी

काळखाच्या वेंगेची खोलाय जेदी

काळखाच्या वेंगेची खोलाय केदी

मळबाच्या देगेची लांबाय जेदी

जिणेची आस, मोनेळी भास

अनवळखी शुन्याचो साद

फुललीं बनां... ||

मोगाच्या खिणांची सासाय नवी

वळखिच्या दोळ्यांची नसाय नवी

मोगाच्या खिणांची सासाय नवी

वळखिच्या दोळ्यांची नसाय नवी

उतरांचे स्वास, अर्थाची रास

अनवळखी मोगाची साथ

फुलली बना... ||

गीतकार : श्रीधर कामत

गावधी : हरिहरन

आल्बम : ९ मेलोडीयस इन कॉकणी

मंगीत : अशोक पतकी

- रुपा कोसंबे
शिंदोळी, सांकवाळ,
कुरुठाळी-गोंद.
फोन- २४५२१५०

हालीच एका भक्तान तिरुपतीच्या बालाजीक आपले नांव गुप्त दवरपाचे अटीचेर एक कोटी चाळीस लाखांचो भांगराचो आनी वज्राचो मुकूट दान केलो म्हण दिसाळ्याचेर वाचिलें. दान खंय सत्पात्री आसचे अशें म्हणटात आनी दुसरी गजाल म्हळ्यार एका हातान दिता तें दान दुसऱ्या हाताक पासून कळचें नह्य इतलें खंय गुप्त आसचें. तो दानी पयल्या कसोटीक उतरलो काय ना हाचेर उलोवप वा बरोवप म्हळ्यार सर्वसामान्यांची त्या जगनियंत्याचेर जी श्रद्धा आसता ताका वेर वतली, ती वेगळीच. पूण खूब जाणांच्यो भावनाय दुखोवपाचो संभव आडनदर करूंक जावचोना. पूण गुप्ततायेच्या बाबतींतले कसोटीक मात तो महादानी उतरला अशें खात्रेन म्हणूं येता कारण इतलें दान म्हूण दिवनय ताचो गाजोवाजो करिनासतना तो आयच्या युगांत अवतरिल्लो कर्ण, प्रसिद्धीपासून पयस रावलो. ही इतली गुप्तताय पाळपा फाटलीं कारणां. कितें तीं ताचीं तो जाणां. पूण देवाचो मात थंय घुस्मटमार जाल्ले बगर रावचोना. कारण दिवप्यान आपणे इतलो धनसंचय करपा फाटलीं काळीं कर्तृबां लीपय म्हण देवाक साकडे घालां वो आपल्या बेहिशोबी मालमत्तेकडेन इनकम टँक्स अधिकान्यांचें

लक्ष वचचें नह्य वो आनी कसल्या कारणाखातीर आपणे केल्ले दान गुप्त दवरलां तें बाबडे तो सर्वज्ञानी देव जाणां आनी दिवपी जाणां.

देवाकय म्हण बरेच चिटमिटे पडटात आसतले! एकेवटेन ताचीं थोडीं लेकरां भुकेक विडविडटात, वखद- विसर्दाखातीर पयशे नाशिल्यान मरणाच्या दारांत पावतात, कोण भीक मागतात. परिस्थिरींत गंजून वीख घेवन मरतात आनी हे अप्रबुद्ध दानी कितें काय म्हळ्यार ताच्या पांयांकडेन हाडून धनाच्यो राशी ओततात. ताका पांयांसाकून तकलेमेरेन भांगराशिंगरांनी नट्यातात, देवळाक भांगराचो कळस घालतात. उत्सवाक भांगराची पालखी वापरतात. तो पूण करतलो कितें? तोंड सोडून उलयतलो म्हळ्यार ह्या कलीयुगांत तेंय उपकारना. मागीर तोय भायलें सुतक भायर ह्या नात्यान थोड्यांच्या मनांत वचून तांकां आपल्याचेरच दरोडे घालपाची बुध्द दिता. आपले

मालमत्तेची अफरातफर करून घेता. असल्या प्रकरणांनी व्हडाव्हडांक गुंतयता. म्हणटगीर तपासकामाकय आडमेळें येवपाक बरें पडटा. कांय काळ प्रकरणां धुंवतात. मागीर तेरी भी चूप, मेरी भी चूप.

हाताचीं जशीं पांचय बोटां सारखीं नासतात ते प्रमाणे दर एकल्याचो सभावय विंगड विंगड. थोडे आपलेकडेन आशिल्ली संपत्ती स्विस बँकेत सुगूर दवरपाच्या यत्नांत आसतात, थोडे ताचें प्रदर्शन मांडटात. थोडे पयसो पयसो करून जीवाक मारून आपल्या धनाचो डोलारो उबो करतात तर थोडे 'हाडली पड, खाली पड, सकाळ उटून धांवपळ' म्हण ओर्दा रावतात. थोड्यांक पयसो सांबाळचो कसो म्हणून न्हीद पडना तर थोड्यांक बॉल्सांत दमडी नाशिल्यान फालचो दीस कसो सारचो म्हण न्हीद पडना. थोडे जन्मासावन मरसर दरिद्री नारायण तर थोडे जन्मताच नवकोट नारायण.

आतां विदर्भातीली परिस्थिती घेतल्यार

हंसवा ती जगवा...

नुस्त्या बोवाळ!

टोपणशेट सदचे वरीच आपली लुगाटाची पोती घेवन नुस्त्या खाता मार्केटांत गेलो. आखबो बाजार भोवून भोवून तो ज्याकीन नुस्तेकानीक आयलो. ज्याकीनाल्या पाटल्यांतल्या नुस्त्याचे नदर मारीत ता ज्याकीनाक प्रस्न केलोच, “ज्याकीन, नुस्ते ताजे आसा मुगो? का पोवशेलां गो?”

ज्याकीनान टोपणशेटीचेर खीणभर नदर मारली आनी मार्ग पाटल्यांतल्या नुस्त्याचेर तापली, “तुमकां मात लेगीत ओगे पोडों जायना? कोण फडफडाटा, कोण उण्णा मारता, कोण कोलर्ली हालयत कोण पोटां फुलयता! कोण बोबाळ घालताय! तुमच्या बोबावा मुख म्हाका आयकोंकू येयना गिरायक किंते इचात्ता तें.” अशें म्हण ज्याकीनान नदर व्यर काढून टोपणशेटीक विचारले, “भाटकारा, किं म्हणटालो? किंतल्या घालू नुस्ते?”

शाँ चो ओपननेस

जॉर्ज बर्नाड शाँ हे आपल्या फकाणेर सभावाखातीर प्रसिद्ध आशिल्ले मिश्किल उलोवप तें शॉन अशें त्या काळार थारिल्लेच आशिल्ले. एकदी ते बाथरूमांत टबांत पऱ्डून न्हाणाची मजा घेताले, ते वेळार ते संपूर्ण उग आशिल्ले. तेनाच कांय पत्रकार तांका मेळळूक आनी तांची मुलाखत घेवं आयले. पत्रकार म्हणटकच तांकां ताटकळत दवरप कोणाक परवडन तांचो गोखडोच अवमान जाता. पत्रकार आयल्यात अशें नोकरा सांगतकच जॉर्ज बर्नाड शाँ आसात तेच अवस्थेत न्हाण अदूर्यार उडोव सालांत आयले आनी म्हणूक लागले, “म्हाका तुमचे पासून कांय लिपोवपाचे ना. विचारात तुमकां किंते विचारपाचे आसा तें!”

आईक मात खम ना

मेघना आपल्या नव्या घरांत रावपाक गेले. नवे घर म्हळ्यार मेघना एक अप्रूपच आशिल्ले. तें घर म्हळ्यार चार-पांच कुटीचे प्रशस्त आशिल्ले. सरभोवतणी खेळपाक मेकळी सुवात, गार्डन बी आशिल्ले. एक दीस शाळेंतले बाईन मेघनाक विचारले, “आगो मेघ, तू नव्या घरां रावपाक गेलां खंय? तुवे कांय सांगूक ना मगो नव्या घराविशी? आवड मगो तुका घर?”

मेघनान मोठ्या उत्साहान बाईकडेन पळयत म्हळे, “हय बाई, घरबू व्हडलें आसा. पांच कुटी आसात. म्हाका एक कूड, दावाक आन भाईक एक एक कूड आनी दीदीक एक कूड. सगळ्यांक वेगवेगळ पूण...”

इतलो वेळ उमंदीन उलोवपी मेघना अकरमात निर्शल्लेवरी थांबले “पूण किंते गो?” बाईन विचारले “पूण बाई, मम्माक मात वेगळी कूड ना. ती अजूनय पण्याचेच कुटी निहिता.”

गेलीं पांच वर्सा थंयचे शेतकरी आत्महत्या करतात. शेतकरी जे बाकिच्यांचे पोट भरतात, जांकां लागून मदले दलाल गब्बर जातात. पूण तांकां स्वतःक मात पोटाक चिमटे काढचे पडटात. भांगरासारके धान्य पिकोवन पासून तांचेर दळदीर आनी रिण खातीर सावकाराकडल्यान लागिल्ले तकादीक लागून कंटाल्लून आत्महत्या करपाची पाळी येता. अंदूय वातावरण दुश्काळी आशिल्ल्यान व्हडलीशी आस ना. आत्महत्यांचे प्रमाण वाडत आसा. आनी ह्या विदर्भाचो नेतो, राजकीय फुडारी आपल्या चल्याच्या लग्नाचेर कोट्यांनी रूपयांची उधळपट्टी करता. चार दीस चलपी सुवाळ्याक जाता तितले आपले संपत्तीचे प्रदर्शन करतात. राजेशाही थाटाचो शामियानो, विजेची रोशणाई हाचेर प्रचंड खर्च करून देड-दोन लाख लोकांखातीर जेवणावळी घालतात. आनी लग्न सुवाळ्यांतले आमंत्रित कोण तर देशांतले व्हड व्हड उद्योगपती, बॉलिवूड स्टार्स, राजकारणी. हांतले कांय जाण स्वतःच्या विमानान भोंवपी. मागीर पार्किंगाचो प्रस्न, तांचे सुरक्षेचो प्रस्न, आमदार, खासदार हांच्याखातीर वेगळो दीस, आनी पक्षाच्या कार्यकर्त्याखातीर वेगळो दीस. पूण ह्या चार दीस चलपी सुवाळ्याक आम आदमीक कांय वालोर ना, जर तो पक्षाचो कार्यकर्तो नासत जाल्यार. राष्ट्रीय स्तरावयल्या नेत्यांनी जर अशी वागणूक दवरली जाल्यार फुडली पिळगी कशी बरी निपजतली? ती कोणाचो आदर्श दोळ्यांमुखार दवरून देशाचो आधारस्तंभ जातली! काय लोकशाय लोकशाय म्हळ्यार फकत थोड्याच लोकांनी, थोड्याच लोकांखातीर चलयिल्ले थोड्याच लोकांचे राम राज्य?

हाचे पयलींय जायत्या जाणांनी होच धडो चिरला ताचेर प्रसिद्धी माध्यमानी उजवाड घालोना अशें नहय. पूण किंतलीय टिका, चर्चा जाली तरीक्य हे फुडारी तेला आंगावयले उदक करपाक बरे फिशाल जाल्यात. आम आदमीय आतां ही तांची वर्तणूक गृहीत धरूनच चलतात. ‘मानग्या मानग्या तुजी फाट मोव’ म्हणून परिस्थितीकडेन तडजोड करीत आयिल्लो दीस धुकलतात. केन्ना ना जाल्यार केन्ना ‘भोग सरल, सुख येईल’ म्हण आस लावन बसल्यात. आम जनतेक मार्गदर्शन करपी, देशाक प्रगतीपथाचेर व्हरपी, आमच्या ह्या फुडाच्यांक बरी बुद्धी दी, तशेच आमकांय निवळ निवळ पारदर्शी उमेदवार निवऱ्डून हाडून देशाचें येंवे थिरायेर दवरपाची बरी बुद्ध दी अशें त्या देवाकडेन मागणे.

— ब्रॅण्डा मिनेझीस
कुसमण — केपे, गोंय.

मजतीची हात!

“म्हज्या आंज्याक व्हरुं नाकात....
हजें बाय तें.... म्हजी धाकटुली बावली
ी... म्हजी धूव म्हाका जाय. तुमच्या पांयां
डां. सोडात ताका. कित्याक, काश्यांवांत
हेदयलां म्हज्या कुकूल्याक? खाटीर दवरात
का. सांगात तें आयकात पापयांनो. मातूय
या ना तुमकां?” जासींतोच्या हुयेल्यांनी
मलेल्यांचे दोळे व्हावले. तीन म्हयन्यांची
आची एकटीच, अपुर्बायेची धूव तांचे
त्येंतली देवान काडून व्हेल्ली.

जासींतो आनी लोरेसीनाच्या एकवटाचे
वूब काळ मेरेन, देवान आशिर्वाद घालूंक
शिल्लो. देव-दोतोर करून, शेवटी तांच्या
राब्यांत उजवाड परजळ्यो. लोरेसीनान एक,
गोरे, सुंदर चलयेक जल्म दिलो. पूण ताच्या
काळजाक बुराक आसलो आनी तें चड काळ
चांचचें ना, अशें दोतोरान कल्यत केल्लो. तांचेर
उत्तून दुखाची सावळी पडली आनी तीन
म्हयने सरता म्हणसर त्या ल्हान जिवान तांका
सासणाक फाट केली.

फादर येवन मडें भायर काडपाची तयारी
केली. तांच्या वाड्यांतल्या चार ल्हान
मुरग्यांनी तो काशांव उबारलो आनी
दारांतल्यान भायर सरलीं. जासींतो आइडत
तांचे फाटल्यान धांवक लागलो. ताच्या
इस्टांनी ताका आडावन धरलो. लोरेसीन, एक

मडें कशें जावन, सुक्या दोळ्यांनी हें सगलें
पळयतालें. जासींतोन बोब मारली, “बाय,
म्हज्या बाय, म्हाका सोडून व्चूं नाका. तूं
म्हाका जाय... म्हज्या बेबी.... म्हज्या बेबी..
तूं म्हाका जाय...” आनी हीं उतरां सोंपतां
सोंपतां, तो जमनीर शेवटून पडलो आनी
आपले धुवेक सांगात दिवंक हो संवसार
सोडलो.

बाळंत जाल्ल्या लोरेसीनाच्यान ही येदी
व्हडली दूख सोंसूंक जाली ना. मानसीक
पिंडेक तें सांपडलें. ल्हान तशीं व्हड ताका
'लोरेसीन मान' म्हणून उलो करतालीं. त्या
दिसाच्यान तें मोरें जालें. कोणाच कडेन
उलयना जालें. भायर सरना जालें. ताचो
सभावूय विचित्र जालो. सुरवातेक शेजारीं
ताका समजून घेतालीं. पूण सदां-संदा कोण
सोंसतलो? सवका-सवका ताची वाट
लोकांनी सोडून दिली. आपलें पेन्शन घेंवंक
तें म्हयन्याक एक फावट भायर सरतालें आनी
केनात मनांत आयल्यार मिसाक वतालें. पूण
एक अनवळखी करें.

म्हयने, वर्सी धांवलीं आनी लोरेसीन मान

जाणें जायत गेलें. बल्कावांत बसून तें आपलो
वेळ पासार करतालें. आतां ताचे भलायकेंतूय
बदल जाल्लो. थोडे दीस लोरेसीन मान
बल्कावांत बशिल्लें कोणाकूच दिसूंक ना.
म्हणून ताच्या शेजान्यान लागीच रावपी
रोजालिनान ताच्या हुंबन्यार पांय दवरलो. तें
खाटीर न्हिदिल्लें आसलें. रोजालिनाक
पळोवन उठलें आनी ताच्या तोंडाक पासून
पळयनासतना पांय झरयत कुजनांत गेलें.

रोजालिन आयिल्लें ताका आवडूंक ना.
तशें कळून सुददां ताची खबर घेत तें ताच्या
फाटोफाट कुजनांत भितर सरलें. चुलीर किंतें
शिजतालें. सगलीं आयदनां तशींच पडून
आसलीं. ताची पर्वा करिनासतना रोजालिनान
आयदनां धुंवक हात घातलो मात लोरेसीनान
ताका कुशीळक काडलें आनी बडबडूंक लागले.
बाबडें रोजालिन परत्या पांयांनी घरा आयलें.
हेरां शेजान्यांक ताणें लोरेसीनाचें कर्तूब
सांगलें. सगल्यांक वायट दिसलें आनी ताणीं
ताची वासपूस करपाची सोडून दिली.

सगल्यांनी लोरेसीनाक सोडलें, तरुय,
रोजालिनाची बारावेक शिकपी धूव मिलेना,

तिची गत पळोवन, तिची सेवा करूक तयार जालें. दुसऱ्या दिसा, कॉलेजींतल्यान येवन तें जेवलें आनी लोरेसीन मानागेर गेलें. ताचीं सगलीं आयदना धुर्ली. घराक सारन मारली. जमीन पुसली. मान्यात, ताचे म्हेळे कपडे पढून आसले, ते फुगत घातले. मिलेना आपल्यागेर येत हाचो लोरेसीन मानाक मातूय दुबाव नासलो. तें ताका मना करूक लागलें. मिलेना ताची दखल घेनासतना आपलें काम करीत रावलें. ताचो ट्यूशनाक वचपाचो वेळ जालो आनी तें थंयर्चे भायर सरून गेलें.

त्या उपरान्त नेमान तें लोरेसीन मानागेर वचून, ताची सेवा करूक लागलें. लोरेसीन मानूय, मात-मात सुदरत वतालें. ह्या भुग्यान ताची जीण बदलिल्ली. मिलेनाची ताका संवंय जाली. ताका कळाव जालो जाल्यार, तें ताका हुस्केतालें. “तू आयलें?” “तू वता?” इतरींच चार उतरां तें ताचे कडेन उलयतालें. मिलेनाय तितलें पुरतेंच ताचे कडेन उलयतालें.

मिलेना कडल्यानूच तें बारावी शिकता आनी ताच्यो परिक्षा लार्गी पावल्यात हैं लोरेसीन मानाक कळिल्लें. त्या भुग्याच्या शिकपाचेर, आपल्याक लागून वायट परिणाम जांवचो नह्य, अशें ताका मनांतल्यान दिसूक लागलें.

एका दिसा, मिलेना काम सौंपोवन घरा

वचूक लागलें तेना, लोरेसीन मानान ताका उलो केलो, “मिलेना....!” ताचो तो मवाळ उलो आयकून मिलेना सुखावलें.

“किंते जालें लोरेसीन माना? तुका किंते जाय?” मिलेनान सगलो मोग आपल्या विचारांत ओतलो? “फाल्यां तुजे मम्मीक हांवें आपयल्या म्हूण सांग. म्हाका तिचेकडेन उलोंवंक जाय.” ताणे म्हळे. दुसरे सकाळीं रोजालीन ताका मेळूक आयलें. “कशें आसा तू लोरेसीन माना? कित्याक आपयला म्हाका तुंवे?” रोजालीनान आदलें विसरून ताची वासपूस केली. खाटीर बशिल्ल्या लोरेसीनान रोजालीनाक आपले कुशीक बसयलें आनी ताचो हात आपल्या हातांत घेत, पयलीं ताची माफी मागली, “म्हाका भोगस रोजालीन! खूब सोंसलें तुमी म्हाजें. पूण हांव म्हणून किंते करू? म्हजेर कोसळिल्ल्या दुखान म्हजी अशी दशा करून सोडली. त्याच दिसा, म्हाकाय कित्याक तांचे बरोबर देवान व्हरूक ना?” तें हुंडकेवंक लागलें.

रोजालीनान ताचे तकलेवयल्यान हात भोंवडायत म्हळे, “आमी तुजें दुख आनी पिडा समजलीं. तुजो आमकां बिल्कूल राग येंवंक ना. पूण तुजेंय मन आमकां दुखोवंक नाका आसलें. म्हणून तुका आमी तशेंच सोडलें. आमची गरज तुका भासतली, तेना

तू आमकां उलो मारतलें हाची आमका आसली. रडूं नाका. सांग म्हाका उलोंवंक जाय म्हजे कडेन?”

लोरेसीन सुस्कारलें, “तुजे मिलेनान, म्हजीच धूव जावन, म्हजी केली आनी म्हजी जिणूच बदलली. म्हजी आयज आसलें जाल्यार येदेंच आस मिलेनाच्या रूपान म्हजी धूव म्हाका मेळ सदांच येवन तें आपलो वेळ म्हजेर खांव जाणां ताच्यो बारावेच्यो परिक्षा पायल्यात. म्हाका जाय तें बरे शिकिल्ले. हांव हांगा पढून रावल्यार, तें येयत रावतलें, आनी ताचो अभ्यास संजांचो ना. आनी दुसरें म्हळ्यार, म्हजी खूब जाल्ली आसा. म्हजी भलाय इबाडल्या. हांव हांतूरणार पडल्यार कोण करतलो? कशें जातलें म्हजें? रोजाम्हजेर एक उपकार कर भयणी, खंयच्याय ‘आझीलांत’ म्हाका व्हरून पावय. हात चलता असतनाच हांगाचें हांव गेल्यार अशें म्हाका दिसता. तू किंते म्हणटाय?

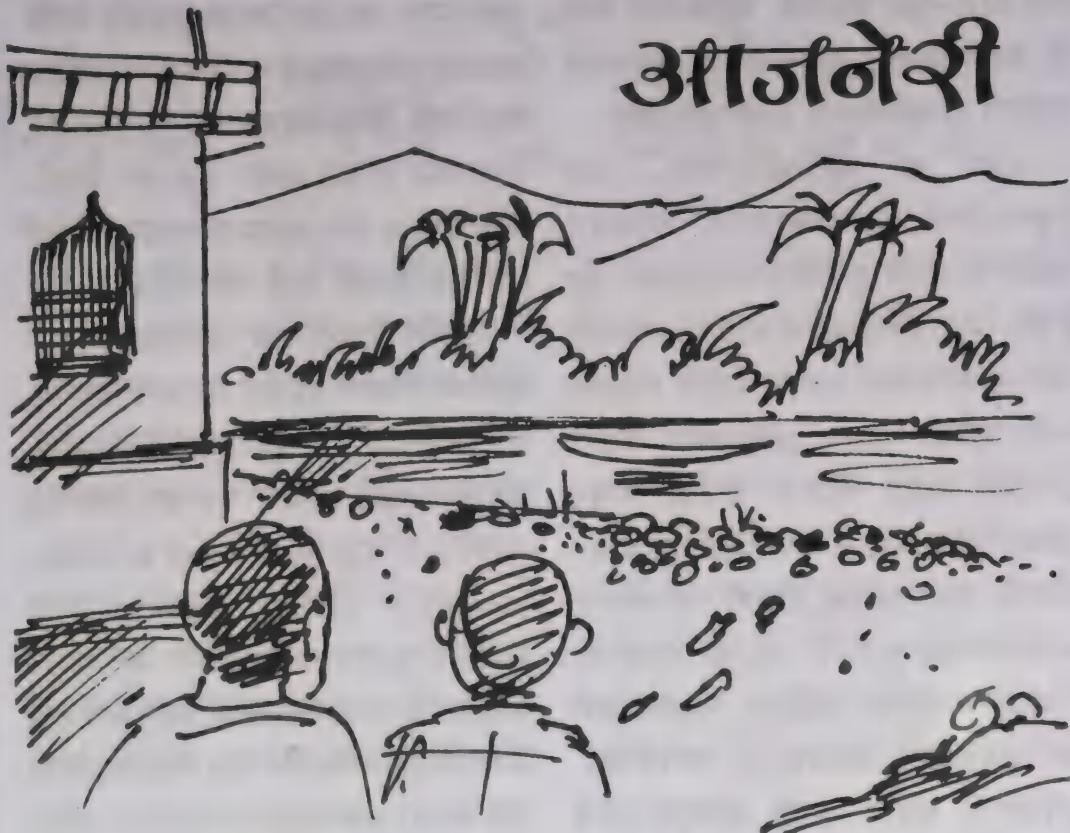
लोरेसीनाच्या उलोवपांत तथ्य अरोजालीनान ताका ताची इत्सा पूरी कृत उतर दिलें. गांवच्या पाद्रविगाराच्या आदलागीच आशिल्ल्या आझीलांत दवर वेवस्था केली. घर सोडपाचो दीस उजवाळ ताका मायेन निरोप दिवंक वाड्याव ताच्या घरा भायर जमलीं. भायर सर मिलेनान, लोरेसीन मानाक घट्ट वेंग मार ताणे ताचे तकलेर हात दवरून ताची आशिर्वाद दिलो.

“देवान तुका बरें आयूश्य दिवं आनी बरें जावं बाय.” लोरेसीन मानाक आनी उलोंवंचे दिसतालें. पूण ताची जीब सुटल मिलेनाच्या कपालाचो ताणे उमाव घेत आनी आपल्या मोगाळ शेजान्यांक हालोवन ‘आदेवस’ केलो आनी आझील वचूक रिक्षांत बसलें.

आजनीवी

काश्मिरी स. पावसकार
एवरशायन अपार्टमेंट,
शिवोली-गोंय.

एक दीस हांव शिकोवपाच्या सामके मुडार माशिलें. तितल्यान दोग भुरो आपसांत केंते तरी उलोवंक लागले. शिकपांत तांचेनक्ष ना तें पळोवन हांवें तांची तापय काढीत हळें, “अरे आयकुपाचें सोडून कसल्यो खबरो चलल्यात?” तशी एकल्यान जाप देली, ‘मिस, काल प्रतिकाल्या वाड्यार खंय क्वडली आजनेर घडली.’ तशें हांवें तांकां मजायत मळें, “तुमी सारके शिकना नाल्यार फाल्यां बोडाचे परिक्षेक ताचेपरस हड आनी एक आजनेर मात शेत घडटली. ना आजनेरीच्यो खबरो आनी केन्नाय करूया.” अशें म्हून विशयांतर केलें.

ही खबर घडून दोन दीस जाता म्हणल्यार वर्गात मेजावयलो डस्टर आनी चॉक दोनूय यायब! वासपूस काढूंक तोंड उगडल्यार वेनयान व्हडान जाप दीत मळें, “मिस, काल वर्गात आजनेर जाली दिसता.” जाप आयकून राग न्हिवलो आनी म्हज्या भुरेपणांतल्यो कितल्योशोच आजनेरी तकलेंत फुगडी वालपाक लागल्यो. तांतल्यो कांय घट उगडासान उरिल्यो आजनेरी दोळ्यां सामकार एक एक करून उब्यो रावपाक लागल्यो. ह्यो चडशो सगल्यो आजनेच्यो हांवें कोणाना कोणा लागच्यान आयकल्ल्यो आसल्यो तरी त्यो तितक्योच खन्यो आसताल्यो. अशीच एक आजनेर म्हजे काकीचे बाबतींत घडिल्ली.

एकदां ती आपल्या घरच्यांसयत नागेशी देवळा फाटल्यान न्हयच्या पाणट्यार गेल्ली. थंयचे गुळगुळीत फातर पळोवन तिगेलो जीव भुल्लूसलो. लोणच्या बुयावांत घालूंक बच्याक पडटले अशें चितून तिंगे ते गुंडे आपले होटयेंत पुंजावंक सुरवात केली. एक दोन गुंडे उबारता थंय आसा ती कोणाकूच दिश्टी पडना जाली. वांगड्यांनी उलो घालो, सोदली पूण खंयच ना. आपूण हेरांच्या फुड्यांत आसून दिश्टी पडना म्हणून तिगेली भिवन सामकी गुळी जाली. तितल्यान तिच्या बापायन तिका मळें, “अगो, प्रमिल हांगचें तुवें कितेंय काडलां बी जाल्यार बेगीन उडय गो बाय.” आनी खन्यांनीच फातर उडयतकूच ती सगल्यांक फुड्यांतल्या फुड्यांत दिश्टी पडली. देवाच्या अमक्याच एका जाग्यार अशो आजनेच्यो घडटात म्हणपाचें तांकां कोणेतरी मागीर सांगलें.

अशीच आनी एक आजनेर म्हजे एके इश्टीणीगेर दर पुनवे रातीक घडटाली. तेन्ना ती कोणागेर तरी भाड्याच्या घरांत रावताली. ते रातीक रांदचे कुर्डीतल्यो मिरसांगो, हळदी पिठो घरभर रक्यल्लो आसतालो. केन्ना

तांच्या घराचेर फातरांचो शिंवर पडटालो. मर्दींच कपड्यांक उजो पटटालो. बाराय पुनवेंक बारा तरेच्यो आजनेच्यो थारिल्लो आसताल्यो. दिवचले आमच्या वाड्यार दोन तिस्कां काढून तिसच्या तिस्कार सिनेमा थेटर चलता. केन्ना चुकून रातच्या धांक सिनेमाक वचूंक आमी भायर सरतालीं. आवयन मर्दींच शिटकावंक म्हणचे, “रातीर खंय भायर सरप ना. वाटेर तिस्कांनी आजनेरी घडटात.”

आवर्चीं उतरां आयकून आमची गुठली जाताली. आजनेरीच्या भंयान आमकां मागीर सिनेमाचेर उदक सोडाचें पडटालें. आयज लेगीत रातीर तिस्कांचेर ओगीच काळीज घडधडटा.

शिगमो जावन शिमेवयल्याची, राखणदाराची राखण मेळोवपाक आदल्या तेंपार वाड्यार ‘कलाट’ करपाची चाल आसताली. कलाट आसता ते रातीर गांवकार वाजप करीत गांवभर शिताचो शिंवर घालताले. त्यावेळार कोणेंच भायर सरप ना. खंय भोंवप ना. मुकाट्यांनी दिवे पालोवन न्हिदपाचें. पूण आमकां न्हीद पडटा थोडीच! जनेलांतल्यान भायर किंते घडटा तें पळोवपाक

जीव फार्टी-फुडें जातालो. धाडस मात केलेना. कारण कलाट जावचे पयलीं काळजांत जातालो तो कलकलाट सोसपाचो न्हय!

अशो ह्यो भुतांखेतांच्यो, देवादेवचारांच्यो, जाग्याकारांच्यो तरेकवार आजनेच्यो आमी भुरोपणांत आयकुच्यो. पूणते दीस आतां इतिहासजमा जावंक लागल्यात अशें म्हाका दिसता. आयचे घडयेक मनशांनी मनशां खातीर घडोवन हाडिल्योच चडशो आजनेरी कानार पडटात. एकाद्रो बापूय आपले धुवेक आजनेर करूक शकता, भाव-भावाक, इश्ट-इश्टाक, शेजारी -शेजाऱ्याक अशो जायत्यो आजनेरी. बरें, ह्यो आजनेच्यो सामान्य मनशाच्या जिवीतांत घडटात अशें ना. राजकारणी, वेवसायीक, साहित्यिक, फौजेतले जवान आदी कोणूच तांचे तावर्डीतल्यान सुट्ना. वर्तमानपत्रांतलीं पानां तर असल्या बातम्यांनी कचकचीत भरलेलीं आसतात. काल पयरची बातमी, काय इश्टांनी

आपल्याच एका वांगड्याक आजनेर केली. कसल्या तरी दुबावान तांणी आपल्या इश्टाक खंय तरी पयस व्हरून बरोच झोडलो. वयल्यान ताका वाटेर उडोवन दिवन, फोनावेल्यान ताचे आवयलागच्यान दुडवांची मागणीय केल्ली. किंते म्हणटलें आतां?

अशीच दुसरी एक भयांकृत आजनेर फाटल्या दिसांनी शाळेचे वाटेरुच घडल्या. शाळेचे दोन मिनिटांचे वाटेर एक तिस्क लागता. थंय सकाळफुडे चल्यांचो एक जमो ल्हवपीक आवाजान "Do you want to make trendsip" हीं उतरां येतल्या वतल्या चलयांक फुसलावंक म्हणटाले. खरें सांगारें म्हळ्यार ह्या उतरांनी आजनेर घडत अशें हांवें केन्ना चितूक नाशिल्लें. काय तेंपान शाळेच्यो दोन चलयो थंयच्यान नाच्च जाल्यो. सोदून दोन दिसांनी सापडल्योय बी! ना जाल्यार किंते जावपाचें? ह्यो असल्यो आजनेच्यो म्हज्या आंगार शिरशिरो हाडटात. वाट चुकिल्याक

आडचा कडेन, घरामेरेन सुरक्षीत सोडपाच्यो आदल्यो आजनेच्यो आतां पडल्यात. आयज रातीचे दीस जालागल्यात. वयल्यान ह्यो राती शारीकरण आनी उद्देशीकरणाच्या जाळ्यांत घुस्तला ना न्हय आदल्यो आजनेरी घडटाय अपूण त्यो आमकां कळूक नाका? किंतेय आयजूय आमी तितक्याच भावार्थन देव जाग्याकाराचेर, देवचारांचेर वायटावेळार विश्वास दवरतात.

केन्ना कोण कोणाचो घात घेत, काजनेर करीत हाचो नेम नाशिल्ल असुरक्षीत जीण आमच्या वाळ्याक येता परस 'आपूण जगा, दुसऱ्यांकूय जगूक दिहो मंत्र चालीक लायल्यार आमची सगल्ल जीण सोबीत सुंदर जावंक पावतली हुबाव ना!

बिझ्ब प्रकाशनाची नवीं पुस्तकां

तॉलस्तॉय

बाकी विशेश

जाय काय जूय? (दुसरी आवृत्ती)

आत्मभान (काढबरी)

वीकार (कथा संग्रह)

काणी एका सुण्याची (बाल साहित्य)

बोरकारी

Shreyarthee

मेथ्ये पावला (कविता)

कुळागरांतलो सर्गानंद (ललित)

एक आकवार डायरी (काढवरी)

: रवीन्द्र केळेकार

: दिलीप बोरकार

: दत्ता दामोदर नायक

: सुजाता सिंगबाळ

: सुजाता सिंगबाळ

: सुधा खरंगटे

: दिलीप बोरकार

: Dilip Borkar

: दिलीप बोरकार

: नं. ध. बोरकार

: दिलीप बोरकार

मोल : १२० रुपया

मोल : १०० रुपया

मोल : १०० रुपया

मोल : २०० रुपया

मोल : १२० रुपया

मोल : १०० रुपया

मोल : २०० रुपया

Rs. 200

मोल : १०० रुपया

मोल : १२० रुपया

मोल : १०० रुपया

पुस्तकां खानी संपर्क करात : फोन : २४३८३७५
ऑफर नौट कैल्यार आमी पुस्तकां घरपोच पावयतात
१५% सवलती सयत.

पुस्तकाचे खरें मोठ!

केनाकेनाय खीणभर म्हाका प्रस्न पडटा, हांव जसो वागतां तें ह्या समाजांत योग्य आसा व्हय? म्हज्या वागपांत आनी सामाजीक विचारसरणें खूबशी तफावत आसता आनी हेरांचे नदरेन हांव पिसो थारतां. तोंडार म्हणना जायत, पूण तांच्या हासपावेल्यान म्हाका सदांचे तें जाणवलां.

हालींचीच गजाल घेयात. जानेवारी म्हयनो सौंपतां सौंपतां हांवें म्हज्या एका पुस्तकाचे प्रकाशन दवरलें. गोंय मुक्तीच्या भांगरा उत्सवी वर्सा दर म्हयन्याक म्हजें एक पुस्तक उजवाडावंचे आनी तें भांगरा उत्सवी वर्साक भेटोवंचे असो तकलेंत विचार आयलो. तकलेंत विचार आयलो म्हणटकच हांव तो रोखडोच चालीक लायतां. विचार करूंक, सेकंड ओपिनियन बी घेवपाचे भानगार्डीत पडना आनी संकल्प एकदां केलो काय तो मागीर पडत मरत तडीक व्हरतां.

जानेवारी म्हयन्यांत 'एक आंकवार डायरी' ही नवलिका उजवाडाक हाडपाचे थारायिलें. पूण दर दिसा कोणार्ची ना कोणार्ची फंक्शनां. तांकां करूं तीं, म्हजें हांव करतलें अशें तरी म्हणूं येता? ह्या सगळ्या कार्यक्रमाक हजेरी लावपी मनीस तेच. ताणीं म्हज्या कार्यक्रमाक येवंक जाय जाल्यार हांवें म्हजी सोय पळोवंक उपकारना तर तांची पळोवंक जाय. आयज फाल्यां करतां करतां जानेवारी उलगपाक पावलो. शेवटाक म्हळें, चल ३० जानेराक करूंया. जावं तो मागीर गांधीहत्येचो दीस. आयोजनाक लागलों तर कोणे तरी म्हळें, त्या दिसा नूतन साखरदांडेच्या पुस्तकाचे प्रकाशन आसा! म्हळें, करूं दी तांका. म्हजे खातीर गांधीहत्येचो दीस बरो नासुये! तातूत हांवें

अरूण साखरदांडेचो सत्कारूय दवरिल्लो. १६ वर्सानी आपले बायलेचो कविता संग्रह उजवाडाक येता तेना तो सुवाळो सोडून खंयचोच घोव आपलो सत्कार आसा म्हणत दुसरेकडेन कूस मारचोना आशिल्लो. अरूण मारीतूय आशिल्लो, सांगू नज! शेवटाक निमाणो दीस उरलो तो ३१ जानेवारी.

'हे ३१ जानेवारीक नाका, तें रस्त्याचें नांव. पुर्तुगेजांनी दिल्लें. ते तारखेक केल्यार तुका पुर्तुगेज धार्जिणो म्हणटले' असोय तकलेंत विचार आयलो. मागीर करप केना प्रकाशन? जानेवारी मासांत तर आनी दीस ना. हो एक आसा तो चुकल्यार म्हजो म्हयन्याचो संकल्प चुकतलो! (चुकल्यार कोण फासार चडोवंचो नाशिल्लो म्हणा. हांगा खूब जाणांचे मासिक कार्यक्रम चुकतात) तेना म्हळें करूंयाच.

प्रकाशनाची सगळी तयारी जाली. सोयरे थारायले, च्या बटाटवडे सांगले, लोकांकूय कळयलें. लोकूय बन्या पयकी आयले शॉर्ट नोटीस दिवनूय! तांकां पळोवन हांव उचंबळीत जालों आनी तांच्या येवकाराचें भाशण करूंक उबो रावलों तर म्हजी अवतिकाय कुरुक्षेत्रार युधाक उबो राविल्ल्या अर्जुना सारकी जाली. मुखार बशिल्ल्यां पयकी चडशे लोक हे सदचेच. तेच संजीवाच्या प्रकाशनाक वतात आनी चंद्रिकाच्याय वतात. कालूच नूतन साखरदांडेच्या पुस्तक प्रकाशनाक हेच लोक आशिल्ले. तोंड दाखोवन गेल्यात तरी! कार्यविळ सोपल्या उप्रांतय पुस्तक घेवपाखातीर लायनीत राविल्ले.

अर्जुनाक मुखार आपले काका, मामा, सोयरे धायरे दिसताले. ह्या लोकां आड हांव झुजूं? तांचेर हांव शस्त्र चलोवं? तांची हांव

गोमटी उडोवं? म्हाका पाप लागचें ना? तांच्यो विधवा बायलो आनी अनाथ भुर्गीं म्हाका शिराप सोडचेनांत? अश्या प्रश्नानी ताची तकली चक्रावली तशीच गत म्हजी जाली,.

हे सगळे लोक मुखार येवन बसल्यात ते म्हज्या प्रेमान आयल्यात. तशे ते प्रत्येककडेन प्रत्येकाच्या प्रेमानूच वतात. प्रकाशन सुवाळो सदचेवरी उसरांच सौंपता आनी मागीर घरा परतुपाक रासवल येरादारी नासता देखून जण एकलो आप आपली गाडी घेवन वता. हाका लागून तांची गैरसोय जायना ती जालीच वेल्यान दुस्मानाचे दोळेय फुटूंक मजत जाता. काल पयर जिका भास मानपाक कोण तयार नाशिल्लो, ते कोंकणीतल्यान दर दिसा भाराभार पुस्तकां भायर सरतात आनी तांच्या प्रकाशन सुवाळ्याक, एका काळार झोळी घेवन भोंवपी प्रत्येक जाण गाडयो घेवन येतात म्हणचे किंतो!' हो विचारूच सोसना तसलो आशिल्लो. तांका जळोवपाखातीरुच थोडेजाण गाडयो भायर काडटाले!

पूण हांव मराठीवादी न्हय. मराठीतल्यान बरयतां म्हूण मातसो सो म्हूण येता! हांव सामको कोंकणीवादी. देखून म्हाका काळीज आसा. हालींच बायपास करपाच्या निमतान तें आसा म्हणपाची खात्री करून घेतल्या. काळीज आसा देखूनूच मुखार बशिल्ल्यांविशीं हांव विचार करूंक लागलों -

हे सगळे लोक वेळांत वेळ काढून प्रकाशनाक येतात. एक प्रकाशन म्हळ्यार निदान तीन वरां उलगताच. जण एकलो आपली गाडी घेवन येता म्हणटकच पेत्रोलाची वाडिल्ली दर मर्तीत घेवन हिशेब केल्यार शंबर-देडशें रूपयांचो फटको पडटाच. कार्यक्रमांत च्या, बटाटवडो, बिस्किट पासून

दिली तरी तितल्यान तें भागना. वेल्यान पुस्तक विकतें हें घेवंचे पडटाच. प्रकाशकान प्रकाशन सुवाळ्या निमतान कितलीय सूट जाहीर केली तरीय एक सादारण पुस्तक शंबरांक पडटाच आनी पुस्तक घेवंकूच जाय अशी सक्ती ना अशें कितलेंय प्रकाशकान वो लेखकान म्हणलें तरी वतना प्रत्येकान एक तरी पुस्तक व्हरचे अशें दिसता. पुस्तक आयिल्ले खातीर जमिल्ले लोक गराडो घालून अभिनंदन जरी करता आसले तरी लेखक, प्रकाशक त्याय बोवाळांत भायर वतल्याच्या हातार नदर दवरूनच आसतात. आपल्याचे नदर आसा हें खबर आशिल्यानूच दरएकलो वतना पुस्तक विकतें घेवनूच वता. परवडना आसलें तरीय!

म्हजेवेल्यान हांवें हें अशें गणीत केल्लें. हांव म्हजी लायब्री सांबाळां. दर म्हयन्याक म्हजें वृतपत्रां, पुस्तकां हाचे खातीर दोन हजारांचे बजेट आसता. ज्या म्हयन्याक बरीशीं पुस्तकां घेवंक मेळनांत तेना हांव खंयच्याय पुस्तक प्रदर्शनाक पावलें जाल्यार चड पुस्तकां घेतां. जाचेकडेन स्वताची लायब्री आसा ताका बरें ५ पुस्तक दिसल्यार घेवप चुकना. कोंकणी कार्यकर्तीं म्हूण ज्या प्रकाशनाक वतां थंय पुस्तक खरेदी करून घरा हाडटां. तरी लेगीत म्हजीय एक अपेक्षा आसताच!

हांव नवें पुस्तक आयलें म्हणटकच ताची म्हायती बिम्बात 'शब्दफूल' ह्या सदरांत दितां. कार्यवर्णीचो फोटोय छापतां. इतलें जेना हांव करतां तेना पुस्तक फुकट मेळचें अशी अपेक्षा बाळगप चूक न्हयच. त्या भायर सद्याच्या व्यापा मुखार देड-दोन वरां कार्यक्रमाक दिवप परवडना. पुराय आदेसूच वता म्हळ्यार जाता. तातूं सगळीच पुस्तकां विकर्तीं घेवपा सारकीं आसताच अशें ना. पूण व्यक्तीगत संबंदाक लागून वचचे पडटा. इतलेंय करून पुस्तक विकतें घेवप हें तशें विकतें स्नाधदच न्हय?

तेना हांव म्हजेवरीच दुसरेय समजतां. तेच

पासत म्हज्या प्रकाशनाक जे कोण येतात तांका हांवें पुस्तक फुकट दिवपाचो निर्णय घेतलो. जे कोण पुस्तक घेवंचे पडटा म्हूण येना आसतना रावतात ते तरी येतले ह्या उद्देशान. तातूं आयज कोंकणी पुस्तकां खपतात. केल्ली गुंतवणूक भरून येता. म्हणटकच प्रकाशन सुवाळ्याक आयिल्ल्यांक पन्नास पुस्तकां वाटलीं म्हूण कितें जाता? हे दीस तशे हळदी कुकमाचे. जीं कोण हळदी कुकूम करतात तांचे घोव तांकां बोल्साक खार घालून कितें ना कितें हाडटात. हांवेंय हो एक हळदीकुकूम करूं येतालो. वक्ते इतली तोखणाय करतात तें आयकून कितें बरयलां तें तरी पळोवया म्हूण वाचून तरी पळयतले!

हांवें पुस्तकां फुकट दिवपाचे थारायलां तें पळोवन म्हजो एक इश्ट तिडकलो. म्हणूक लागलो, तूं वायट प्रथा घालता. पयलींच कोण पुस्तकां घेनांत. जे कोण घेवपी आसात तांकांय तूं आडायता.

पूण गजाल तशी न्हय. घेवपी आसात ते मशणात लेगीत वचून पुस्तकां घेतात. असल्या सुवाळ्याक जे कोण पुस्तकां घेतात तांतले भोवतेक मुर्वतीक पदून घेतात. खेरे घेतात ते जांचेकडेन स्वताची लायब्री आसा ते. म्हणटकच जे कोण आपलेपणान येतात तांका भुर्दं कित्याक?

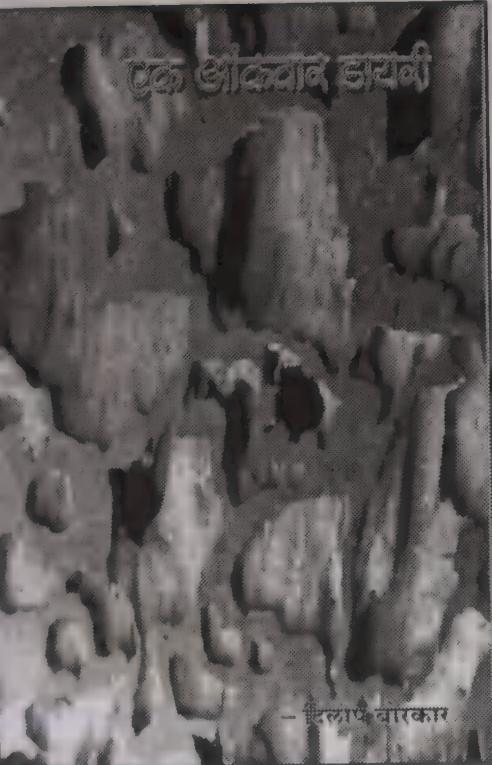
पयलीं लग्नाक वचपी व्हंकल-न्हवन्याक केळवण दिताले. चडकरून कॅश आसताली ती! प्रत्येकाच्या हातांत 'कव्हर' आसतालें. मागीर समाज सुदारलो आनी भेटवस्तू घेवन वचूक लागले. व्हडल्या बॉक्सांत कितें आसा तें कळना आशिल्लें. प्रेजेन्ट पेपरांत रेवडायल्यान भपको व्हडलो दिसतालो. एक काळ असो आशिल्लो जेना दूद तापोवंक आल्युमिनेमाचे नवेच कुकर आयिल्ले. सिटी वाजोवपी. आठ-धा रूपयांक मेळटाले. न्हवरो व्हंकलेच्या संवसाराक उपयुक्त म्हूण लग्नाक वचपी धा रूपया भितर भागोवंक येतलें!

लागले. शेवटाक न्हवन्यागेर डझनभर व जावंक लागले. ते दवरूपाकूच बाबड्याव जागो नासतालो.

त्या काळार लग्नाक पयशे दिव प्रॅक्टीकल आसतालें. तातुंतल्यान खन आदार जातालो. एक प्रकारची सहकार ती. रीण काडिनासतना लग्न जावन पडटा मागीर सगळे सुदारले. 'कृपया अहे अन्य'ची प्रथा सुरु जाली. लग्नाक रिणां मेळ लागलीं. बापायन लग्नाक काडिल्ले ताच्या पुतानी फारीक केल्याचीं उदार कांय कडेन आयकूक मेळळ्यांत.

पुस्तकांचीय तीच गत. र. वि. पंडित आपलो दोंगर विकून एक काळार पांच पुस्तकांचा पालीं. हेरांक तें शक्य नाशिल्लें. उदार वा रीण काढून पुस्तक काडलें आनी प्रकार वेळार कांय प्रती गेल्यो जाल्यार र भागतालो. सहकार पध्दतूच ती एक. आयज ती परिस्थिती ना. पुस्तक छापूक अनुदान मेळटा. थळावो आमदार राजकारणी सहज त्या पुस्तकाचो खर्च दिला. छापिलें पुस्तक चार संस्था विकत्यो घेता वाचनालय संस्कृताय वाडीक लागल्या. उसास आसतना आपले चार मीत्र प्रकाशन आयल्यात तांचेकडल्यान दुदू ते विघ्य घेवपाचे? पुस्तक विकतें घेवंचे पडना मुळ फुडल्या प्रकाशनाक चड लोक येतात व ना तें तरी पळोवंक मेळटलें आनी जांका फुल पुस्तक व्हरप पुटवना तांचे खातीर म्हज्या एक फंडपेटी दवरू येता. पुस्तक उखला बोल्सांत हात घालात आनी दिवचे दिसत तितले पयशे ते फंड पेट्येंत घालात. म्हण घाकाय म्हज्या पुस्तकांचे खरें मोल कर येतलें!

— दिलीप बोरक
आगशी - गों
मो.: ९८२२१३६८८

— दिलाप वारकर

एक आंकवार डायरी ही नवलिका जानेवारी म्हणून्याच्या ३९ ताबवेक उजवाडाक आयली. कोंकणींतली एक आगळे वेगळे डौलिंतली ही कांदंबी अंको म्हणपाक हक्कत ना.

मनक्काच्या जिवितांत वेगवेगळे पिबायेचेब वेगवेगळीं क्षित्यांतबां येत आमतात. हे पिबायेंत पंद्वा तो पंचवीझ ह्या काळाक श्वृक भूत्व आमता. हे पिबायेवेल्या व्यक्तीक आपले क्षेत्र मापडगा. तातूत हो काळ म्हळ्याब प्रेमात उपाट बुद्धून वचपाचो काळ. ह्या काळान भुक्को कोणाचें आयकना. आपूण कवता तेंच ग्रेट अंको दिसून तो एके धुंदींत जियेत आमता. होच क्वीण धर्कन लेशवकान तबगाट्याची मनोवृत्ती आनी विचाबम्बणी हे नवलिंकेत काव्यात्मक डौलीन गुंथल्या. प्रत्येक तबगाट्यान वाचपा मावकी ही नवलिका जावन आमा.

बिघ प्रकाशनाचें हे ७९वें प्रकाशन. पानां १०० मोल १०० कृपया आनी पुक्तकाक मुक्कचित्र दिलीप बोकार हांचेंच आमा.

कोंकणींतली एक मिश्याकृत, मंवेदनकील कवयित्री गूतन माववदांडे (आदलींची मुक्कचित्रकाव) हाचो पामवडे हो नवो आनी दुक्काबो काव्यमंग्रह. ह्या काव्यमंग्रहाविक्रीं भाड्य कवतगा कन्नड कवी जयंत कायकीणी म्हणाटात - गूतनाची कविता आमकां म्पर्श्वीन वता ती ते कवितेंतल्यो माघो प्रतिमा हाका लागून. गूतनाच्यो मंवेदनकील कविता ह्यो द्वएक

मंवेदनकील मनक्काच्या काळजाक जागयता. आपल्या कवितांचेब उलयतगा गूतनय म्हणाटा, आपली कविता म्हळ्याब द्वएक मनक्काचे अणभव. औम आनी मनीझ म्हाका आवडटा. तीच म्हाका बो प्रोत्माहीत कवता.

गूतन प्रकाशनाचें हे पांचवें पुक्तक. ह्या पुक्तकाक श्रीधर बांबोळकार हांचें मुक्कचित्र लाबलां. १०२ पानांच्या ह्या पुक्तकांत ६४ कविता आमता. मोल जावन आमा १२० कृपया.

मवाठींतले नामनेचे गोंयकार कवी नरेंद्र बोडके हांचो अगार्य हो पयलोच कोंकणी काव्यमंग्रह हालींच उजवाडाक आयला. मृत्युकाट्ये चेब पद्धन आयुक्याकडेन झुंजत आक्षिल्या कवी बोडकेन बवयिल्यो ह्यो कविता म्हळ्याब ताच्या आम्याचो हुंकार.

कोंकणी अणकादेसीन आपल्या वेंचीक पुक्तकां प्रकाशन हे येवजणे बवाला हैं पुक्तक उजवाडाक हाडलां. ह्या काव्यमंग्रहाक ४९ दर्जेदार कविता आमात आनी केबाव झाडे हांची प्रदीर्घ प्रक्तावना आमा. तांचेविक्रीं बवयतगा ते म्हणाटात कवीन कवितेंत वापविल्यो प्रतिमा आनी बाब्दकळा हांची वैक्षीकृत्य पुर्णता तक्केंच ताणें मांडिल्लो आब्राय, ह्या तिनांकूय लागून ताची पृथगामता कळून येता.

६८ पानांच्या ह्या पुक्तकाक बळी कैवेह हांचें मुक्कचित्र आनी बाबद नवेब्रा हांचीं बेक्वाचित्रां लाबल्यांत. मोल जावन आमा ५० कृपया.

बिन्बचे संपादक आनी साहित्यकार दिलीप बोरकार हांच्या 'एक आंकवार डायरी' हे नवलिकेचें विमोचन करत २०१० वर्षाच्या साहित्य अकादेमी पुरस्काराचे मानकरी प्राचार्य असूण साखरदांडे, खास अतिथी अॅड. सतीश सोनक, कॉंकणींतले ज्येश्ठ कादंबरीकार नं. ध. बोरकार, प्रकाशिका कामिनी किणी आनी लेखक दिलीप बोरका

गोंयचे ज्येश्ठ जातुगार डि. सतीश हांकां जातुच्या मळार पन्नास वसी जाल्ले खातीर तांच्या मित्र परिवारान तांच्या भोवमान केलो. ह्या वेळार तांकां भेट वस्तू भेटयतना गोंयचे मुख्येलमंत्री श्री. दिगंबर कामत, महाराष्ट्राचे आद्य मंत्री चंद्रशेखर प्रभू, गोंय विधान सभेचे उपसभापती श्री. माँवीन गुदीन्हो, मांगिरीश पै रायकार आनी श्री. सिरसाट.

नुतन साखरदांडे हुंच्या पासवर्ड ह्या काव्यसंग्रहाचे विमोचन करतना नामनेवे साहित्यिक आनी साहित्य अकादेमीचे कौंकणी प्रतिनीधी श्री. पुंडलीक नायक, प्राचार्य माधव कामत, प्रा. हनुमंत चोपडेकार, प्राचार्य अस्कण साखरदांडे, गोंय राज्य वस्तुसंग्रहालयाच्यो संचालिका आनी कवयित्री राधा भावे आनी नुतन साखरदांडे.

कोलकाता हुंगा जाल्या सुवाळ्यांत भारतीय भाषा परिषदेचो राष्ट्रीय युवा साहित्य पुरस्कार कौंकणी कवी आनी नाटकार श्री. राज्य पवार हुंका भेटयतना हिन्दी कवी डॉ. केदारनाथ सिंह.

थंडी

थंडी जावप महळ्यार नाक व्हावंक लागप. हें संवसारांतलें सगल्यांत चड प्रमाणांत जावपी दुयेंस अशें महळ्यार अतिताय जावंची ना. जिवितांत एकदां तरी हें दुयेंस जावंक ना असो एकूय मनीस मेळचो ना. हें दुयेंस मनशाक जितलें सतायता तितलें दुसरें खंयचेंच दुयेंस सतायना हेवूय तितलेंच खरें.

हें दुयेंस एका वायरस जातीच्या रोगजंतूपासून जाता. तांकां 'रिनोवायरस' (ग्रीक भाशेंत नाकाचो वायरस) अशें म्हणाटात. हे रोगजंतू नाक आनी वाच्यानलिका वा ट्राकेया ह्या स्वासोस्वासाच्या वयल्या भागार आसतात. हे वायरस १०० परस चड जारीचे आसता. हे ल्हान रोगजंतू बॅक्टेरिया परस ल्हान, महळ्यार एका इंचाच्या दशलक्षीय भागायेदे आसतात.

'रिनोवायरस' हो एकूच वायरस थंडी जावपाक कारण अशें न्हय. पूण थंडी चड प्रमाणांत ह्याच वायरसाक लागून जाता. दुसरो वायरस महळ्यार 'कोरोना वायरस'. तो मायक्रोस्कोपांतल्यान मुकुटाभाशेन दिसता. कोरोना महळ्यार मुकूट. हाचेपासून थंडी जाता. 'आदेनो वायरस' हो सगल्यांत पयलीं 'आदेनोयड' हे ग्रंथीत ऑपरेशन करतना मेळिल्लो. हाचेपासून भुरग्यांक थंडी चड प्रमाणांत जाता; जाणटचांक चड करून जायना.

दुसऱ्या खंयच्याय वशाच्या रोगभाशेन थंडी जाल्या मनशापासून दुसऱ्याक थंडी जाता. थंडी जाल्लो मनीस जेना शिंकता तेना थंडेचे हजारांनी रोगजंतू ताचे शिंकेतल्यान भायर पडटात. तांची गती सुमार वराक ५० मैल आसता. हे थेंब्याचे कण रोखडेचे जमनीर पडनात. ते हवेंत मदल्या भागार डॅमोकल्साची तलवार कशी हुमकळिल्ले भाशेन रावतात. रोखड्या रोखडे दुसऱ्या मनशाच्या स्वासाबरोबर ताच्या नाकांत वतात. नाकांत वचून बसतकूच तांची करणी सुरु जाता. थंयच तांची वाड जाता. कायं वरांनी पेशी आनी हे वायरस हांचेमदी झूज सुरु जाता.

सगले वायरस भायर पडटात. दर एक वायरस एके बरे पेशीचे तुदून पडटा. अशे तरेन हें चक्र चालूच उरता. ४८ ते ९६ वरांनी नाकाच्या पेशीक बादा जाता. त्यो कुर्डीतल्यान भायर पडटात. ज्यो पेशी थंय आसतात तांची लाळ कशी भायर पडटा. अशे तरेन त्यो मेल्ल्यो पेशी थंय आसतात तांकां भायर सरपाक मदत करतात. हेचखातीर थंडी जातकच नाक व्हावंक लागता. वायरस ताळ्याच्या कायं पेशीक बादा करता, ताची वाट लायता. हाकाच लागून ताळो कुचकुचिल्ले भाशेन जाता. उपरांत खोंकली येवंक लागता. तांतले तातूंत एक बरी गजाल महळ्यार, ह्या पेशीपासून नव्यो पेशी रोखड्योच तयार जातात. हाका लागून कायमची अशी बादा केन्नाच जायना. नाकाच्या आनी ताळ्याच्या पेशीक बादा करपाक वायरसांक ४८ ते ९६ वरां लागतात. हाका लागून हो काळ जातकच थंडेचीं लक्षणां दिसूंक लागतात. हाकाच 'लागणेचो काळ' म्हणाटात. रोगजंतू भितर सरतकच रोगाचीं लक्षणां दिसूंक लागतात तो हो काळ. हो बॅक्टेरिया आनी वायरस रोगांक लागू आसता. खंयचीच बॅक्टेरिया वा वायरस रोगजंतूचो शिरकाव जातकच रोखडीच दुयेसाचीं लक्षणा दिसूंक लागनात. तांची मनशाचे कुर्डीत वाड जावंक लागून जाय. तांचो जाय तितलो आंकडो जातकच ताचे उपरांत तीं पेशीक बादा करूंक लागतात.

सर्वसादारण कुर्डीची भलायकी बरी आसत जाल्यार थंडी जावंक पावना. हाकाच लागून व्यायाम, उगडी हवा, ताजें जेवणखाण घेवपाक फर्मायतात. एका मनशाच्यो सदांच्यो भलायकेच्यो संवयो थंडी जावप वा ती चड प्रमाणांत जावप हें थारायतात. सिगार, विडी ओडप्यांक थंडी चड प्रमाणांत आनी चड तेंप जाता, तांकां खोंकली चड मारता हो समज सामको खरो.

विसाव्या शेंकड्यांत घरगुती वखदां उणी जाल्यांत आनी ताच्या वांटच्याचीं थंडेचीं वखदां दोतोराक दाखयनासतना फार्मासीनी वचून घेतात. हांतलीं खंयचीच वखदां थंडेचेर सारकीं लागू पडनात, फक्त लक्षणां उणी करतात. देखीक आस्पीरीन आनी

आसेतामिनोफेन हीं दूख उणी करपी अजेर उणो करपी वखदां. 'आंतिहिस्तामीन' वखदां नाकाचें चोंदप उणे करतात, तुम्हारा सुकपाक मदत करतात. 'कोडेयन फॉस्ट' हें वखद खोंकली, भोव करून रातची येणी सुकी खोंकली उणी करता. बाजारांत असेव वखदां खूब मेळटात. तीं म्हारग आसत जाल्यार आस्पीरीन आनी 'आवील' सांतीहिस्तामीन वखदाचो बरो परिणाम जाहेभायर नाक चोंदलां तें उणे करपाक उदकाची वाफ नाकांत घेतात.

नाक चोंदिल्ले आसल्यार तें फोर्सनि फॉन्ये. कानाचो भितल्लो भाग आनी तहांचेमदीं एक ल्हान बारीक टूब आस चोंदिल्ले नाक मोट्यान पिळ्ले जाल्यार रोगजंतू कानांत वचून कानाचें इन्फेक्शन जावंक शकता. अशे तरेचें इन्फेक्शन सांतीहिस्तामीन वखदाचो बरो परिणाम जावपाक खूब त्रास पडटात.

तशेंच लक्षांत दवरूंक जाय, हीं वरफक्त लक्षणां उणीं करतात. तीं थंडी करिनात वा उणी करिनात. 'बेगीन बरो' अशें महळ्यार थंडी बरी जायना. बरो दोतोराक दाखोवन बरीं वखदां घेत जाल्यारुय हेंच घडटा.

स्वताचे जाणवायेन वखदां घेवधोकेदायक थारुं येता. तुम्हारा बरोवन दिल्ल्या वखदाविश (रशेद) जर कितेय चवकश करपाची आसत जाल्यार आमच्या फार्मासिस्टाकडेन उलयात.

हिन्दू फार्मसी

पणजी

प्रोनेन : २२२३१९१०३

वायंगी

वायंगे हें फळ काय भाजी? टोमाट हें फळ काय भाजी? असलो विचार रांदतना करप ना. आमी ह्यो सगळ्यो भाज्यो म्हणूनच रांदतना वापरप चड सोयिस्कर जातलें.

वायंगे ही गोंयकारांची एक आवडटी भाजी. ह्या दिसांनी गोंयच्या शेतांनी जी मोठी मोठी वायंगी जाल्लीं दिसतात तीच आमकां गोंयकारांक चड पसंतीचीं. गोंयां भायर्लीं बेळगांव आनी हेर कडच्यान बारीक बारीक वायंगीं येतात ती आमचे पासत वायंगीं न्हय. ती हॉटेलांनी बी भाजी करपाक उपकारता आसत. पूण आमकां भरीत करतलो जाल्यार आमच्या गोंयच्या शेतांनी जाल्लीं रसरसीत वायंगीच जाय. पूण आतां कोण रोयता गोंयांत वायंगीं? एका तेंपार रोयतालीं ती पुराणांतली गजाल थारल्या. देखून हीं पुराणांतलीं वायंगीं भाजयेक शिरी पडनांत. म्हणटकच जीं खंयचीं वायंगीं मेळटात ताचे आमी कांय जिन्स कशे करपाचे तें पळोवया.

वायंगाचे भरीत

साहित्य : एक मोठे वायंगे. ७-८ हरव्यो मिरसांगो, एक वाटी सोय, आमटाण वो धंय, कांदो.

कृती : एक मोठेशें वायंगे घेवन ताका गोडें तेल सगळे कडेन सारावंचें. मागीर तें रसरसीत कोळशांचेर बरें भाजून घेवपाचें. आतां गॅस घराघरांनी जाल्ल्यान रांदनी, कोळशे बी काळा भायर जाल्यात. तेना गॅसाचेर वायंगे भाजून घेवंचें. तें धापून दवरचें. (कोळशांचेर भाजिल्ल्या वायंग्याची रुच आगळीच आसता. ती गॅसार हुलपावन येना). वायंगे न्हिवतकच सोलचें आनी किसमून घेवंचें. ७-८ हरव्यो मिरसांगो तुपांत भाजून, कांदो आनी सोय हांचे वांगडा वाटचें. वायंगे आनी हो मसालो एकजीव करचो. बोरायेदी आमटाण वो थोडें धंय घालचें.

हें भरीत सुक्या मिरसांगांचेय करू येता. हरव्या मिरसांगा बदला सुक्यो मिरसांगो वाटच्यो. कांदो बारीक चिरून घालचो.

वायंगाची भाजी

साहित्य : अर्द कील वायंगे, स मसगाच्यो सांगो, तूप वो खोबरेल, सासवां, मीठ, गोड, वाटीभर सोय, पाव कुलेर हळद. पांच-स सुक्यो मिरसांगो, बोटायेदी आमटाण, देड कुलेर कोथंबीर, अर्द कुलेर उडदा डाळ, पाव चमचो मेथी.

कृती : सुमाराचें वायंगे घेवन ताचे देड इंच लांब आनी पाऊण इंच फोडी करून त्यो उदकांत घालच्यो. मसगां शांगो घेवन ताचे देड इंच लांबायेचे कुडके करचे. मागीर आयदनांत अर्द कुलेर तूप वो खोबरेल घालून सासवांची फोडणी दिवप आनी तातूत शांगो आनी वायंग्या फोडी घालच्यो. मातशें उदक फाफळून गरजे पुरतें मीठ, गोड घालून मातशें शिजोवंचें. मागीर मसालो घालून, आनीक थोडें उदक घालून शिजोवंचें. मसालो करतना सोय, हळद, मिरसांगो, कोथंबीर, उडदां डाळ, मेथी बी एक करून तेलांत मातशें भाजचें आनी बारीक वाटचें.

भरिल्लें वायंगे

साहित्य : सादारण वायंगीं, सोय मूठभर, कांदो, हिंग, हळद, मसाल्याची पूड, तेल.

कृती : वायंगे धुवन ताका आडव्यो उव्यो खांची घालच्यो. तातूत मसालो भरून, गोडे तेलांत हिंग, कुलेरभर हळद घालून फोडणी दिवंची. तातूत वायंगे घालून मातशें हालोवंचें आनी वयर धापण्याचेर उदक घालून मंद उज्यार शिजोवंचें.

वायंग्याची कापां

साहित्य : मोठेशें तनें वायंगे, मीठ-मिरसांग, रवो, तेल.

कृती : वायंगे धुवन ताचीं बोटभर जाडीचीं वाटकुळींच कापां करचीं. तांका मीठ-मिरसांग लावन पंदरा मिनां दवरचीं. मागीर तांदळांच्या मोठसार रव्यांत सारोवन गोड्या तेलान तांबसार जायसर तळून घेवंचीं.

- कामिनी किणी बागा, कलंगूट - गोंय.

१. सांगणे, तोंडांतल्यान काडिल्लीं उतरां **आडवे**

२. केस्तावां करपी

३. वंश, घराणे

४. निदांत पळ्यल्ल्यो घडणुको, ड्रीम

५. तेंकप, फाट लावन बसप

६. घटसाण, जाडाय

७. भेद, अंतर

८. कमी, उणे (हिन्दी)

९. मदांद, मस्ते

१०. अंतस्कर्ण

११. पातळ सालीचे आनी मांसाळ

१२. शिजयल्ल्या बारीक तांदळांत तूप, साकर, लवंग, बदाम बी घालून केल्ली गोड पोळी.

१३. आंग आंवळून भितर सरप

१४. आठवण, उगडास

१५. मावणेचो घोव

१६. चाळप, घासप, भकप

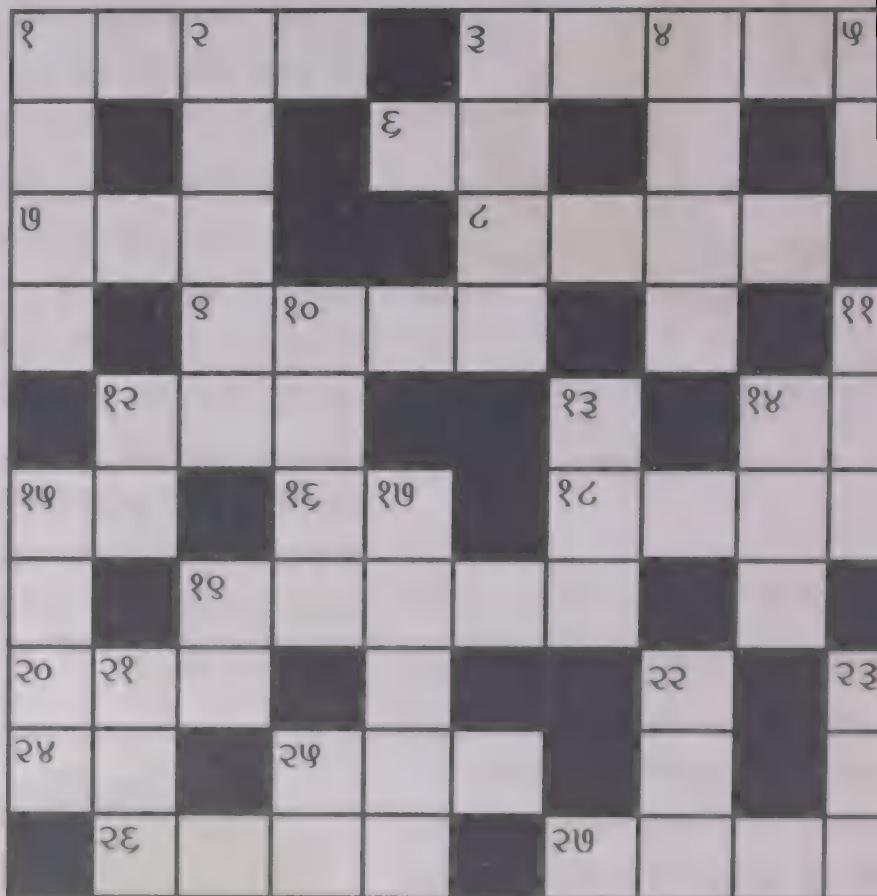
१७. फातराचो वा तळपाचो कडेकडलो कुडको

- संतोष शिवराम हळंदकर

बांदिवडे-

फोंडा-गोवा ४०३१०५

उ
बे

१. भक्ती, ध्यान

२. भाराचे, खूब जड, महत्व आशिल्ले

३. लम्ना-मुजीक बी धाडिल्ली भेट

४. वोलतेराचो, करेलाचो बी तेंकचेलो भाग

५. सूय

६. एकेचकडेन पळोवपाची तरा (मराठी)

७. उमळिल्ले, धुल्ले

८. नश्ट, काबार

९. आमचो देश, हिंदुस्थान

१०. आरमार

११. जळारांक लागून येता तो कुलकुल्याचो जोर

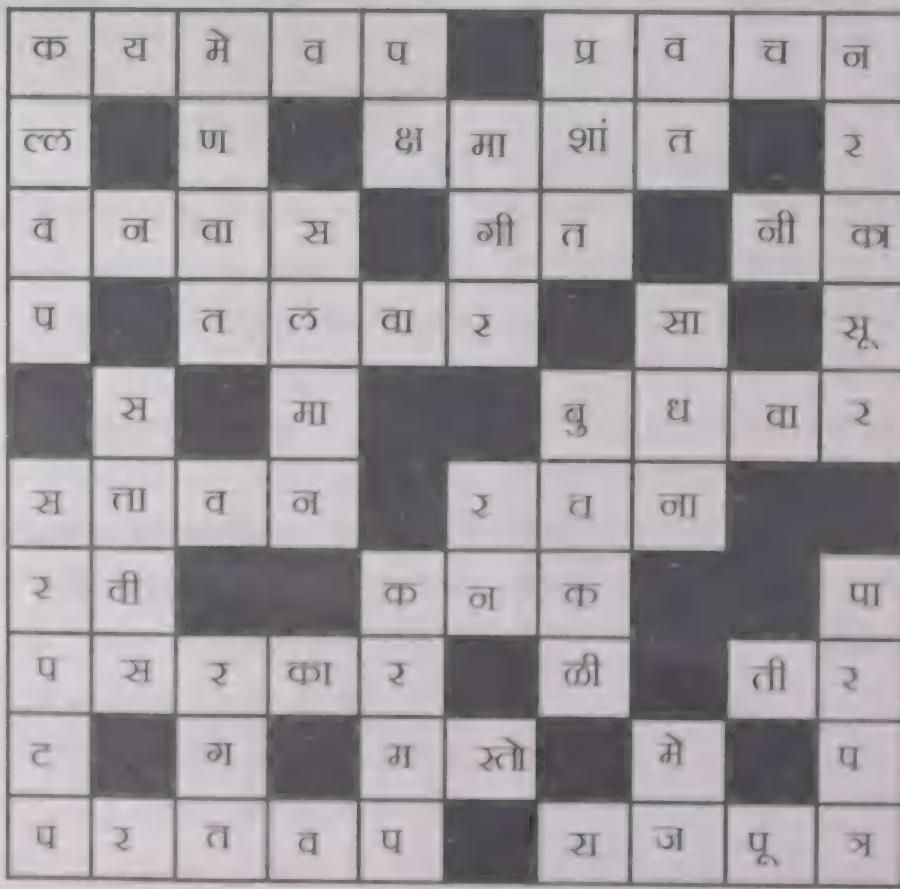
१२. थंडावप, शांत करप, समजावप

१३. सोरोप (मराठी)

१४. सनी देवोल आनी अमिषा पटेलाचो एक फामाद सिनेमा

१५. आचरप, घडावप, कालवांचे कट्टे

१६. प्रस्न (हिन्दी) २५. नाल्लाचे झाड

संपादकीय
प्रतिबिम्ब
शीर्शकथा - नेत्रावली-म्हादय अभ्यारण्य
वाद / सुशांत कुंकल्येकार
सात दर्याचिर जीण, तरी आमी गोंयचे
गोंयकार! / चंद्रकांत केणी
संवाद - म्हजी शैली, म्हजो शब्द संग्रह
वेगळो / गोकुळदास प्रभू
चिकणमाती - शिवा काशिद / दत्ता नायक
भौंवडी - लंडनच्या शाराक एक भेट / फ्रेडी
जे दा कोरत
ललित - पोको / नं. ध. बोरकार
कथा - चंपा / राजश्री बांदोडकार
कारापुरकार
मांडवीचे देगेवयल्यान - आमच्या मनाचो
मनुवेग / रमेश भगवंत वेळुरकार
भुरग्यांचे आंगण / प्रशांती तळपणकार,
युगांक नायक, शृती भारऱ्यकर नायक,
चिंतामणी हेमंत आमोणकार, नूतन
साखरदांडे, अश्विनी कामत
मनसंवेदना / हर्षा शेट्ये, अश्विनी कामत,
अरुण साखरदांडे, महेश पारकार
तुमका खबर आसा? / राजश्री बांदोडकार
कारापुरकार
परिसर / निरजा वैद्य-यादव
खळांतली आंबली - शशांकान माशें
राष्ट्रीय पावंड्यार व्हेलें / संदेश प्रभुदेसाय
अर्थकारण - सहकार चळवळीची बुनयाद
हालोवपी कायदो / दिनेश मणेरकार
भलायकी - इमरजन्सी कॉन्ट्रासेप्टीव /
डॉ. वंदना धुमे
आंबटीख - शीलाचो रिसीपी बूक /
शीला कोळंबकार
काळचक्र / ज्योतिषाचार्य राजबापू बर्वे
रजत पान / आशिकी राजाध्यक्ष
उतरकुवाडे / मुकेश थळी
अंतरमनाचे अंतरंग / दिलीप बोरकार
व्यक्तित्व / गोकुळदास प्रभू

संपादकीय - मराठी भास हें शरन्त जावंचे
न्हय!
प्रतिबिम्ब / प्रसाद गांवकार
शीर्शकथा - कोंकणी परिशदेचो फुडार
किंते? / दिलीप बोरकार
संवाद - संस्कृताय राखपाक एकूच
उपाय म्हळ्यार संगीत / तोमाझिनो
कार्दोज
भोवडी - लंडनच्या शाराक एक भेट /
फ्रेडी जे दा कोरत
ललित - पोको / नं. ध. बोरकार
कथा - नातालांचो तुवालो / फेलीरन्यु
कार्दोज
भुरग्यांचे आंगण / राजश्री बांदोडकार
कारापुरकार, शशिकांत हि. आर्लेकार,
सदानंद तेंडुलकार, अलका सिनाय
आसोळडेकार
कलासीक - मर्चट ऑफ व्हेनिस / विल्यम
शेक्सपिअर/शैलेंद्र मेहता
चिकणमाती - ताता / दत्ता दामोदर
नायक
फक्त दादल्यां पासत - देवा सायबा
पाव! मनोहर सरदेसाय
परिसर / युगांक नायक
भलायकी - दोळ्यांचो सांबाळ / डॉ.
वंदना धुमे
आंबटीख - शीलाचो रिसीपी बूक /
शीला कोळंबकार
कोंकणी पॉप - झिला आनी लिला / एम.
बॉयर आनी सोफिया
मनसंवेदना / हर्षा शेट्ये, भालचंद्र
गांवकार, तोमाझिनो कार्दोज, महेश
पारकार
उतरकुवाडे / मुकेश थळी
काळचक्र / ज्योतिषाचार्य राजबापू बर्वे
हरयाळी / महेश दिवेकार
अंतरमनाचे अंतरंग / दिलीप बोरकार
व्यक्तित्व / तोमाझिनो कार्दोज

संपादकीय - अपघात विरोधी
अभियानाची गरज आसा
प्रतिबिम्ब
शीर्शकथा - घोवा - बायल हांच्यांमदलो
वितंडवाद / प्रशांती तळपणकार
संवाद - हिन्दुस्थानी शैलीतले कोंकणी
गीत किरिस्तांव रामाजमेरेन वचना /
शकुंतला भरणे
भोवडी - सोबीत सुंदर सिंगापूर / फ्रेडी
जे दा कोरत
ललित - पोको / नं. ध. बोरकार
प्रासंगिक - आंकू... तूं भुरग्यांक सदांच
मेळूं / डॉ. जयवंतराव सरदेसाय
परमळ - अस्तूरे अशेंय तुजें एक रूप... -
रत्नमाला दिवकार
भुरग्यांचे आंगण / अलका सिनाय
आसोळडे कार, राजश्री बांदोडकार
कारापुरकार, भिकाजी घाणेकार, सूर्या
अशोक
मनसंवेदना / हर्षा शेट्ये, परेश नरेंद्र
कामत, महेश पारकार
कलासीक - मर्चट ऑफ व्हेनिस / विल्यम
शेक्सपिअर/शैलेंद्र मेहता
आयलें तशें गायलें - अमर प्रेम / डॉ.
अनिल घार्रे
तेजरन्वीनी - तेजश्री पै
परिसर / नीरजा वैद्य - यादव
भलायकी - दोणकुटी / डॉ. वंदना धुमे
आंबटीख - शीलाचो रिसीपी बूक /
शीला कोळंबकार
कोंकणी पॉप - सुंदर चेडूं/जेरोम डिसौजा
उतरकुवाडे / मुकेश थळी
काळचक्र / ज्योतिषाचार्य राजबापू बर्वे
मोनोलॉग - हांव बाये मॅचफिकिसिंग
करतां! / अंगिता शणै नगरेंकार
हरयाळी / महेश दिवेकार
अंतरमनाचे अंतरंग / दिलीप बोरकार
व्यक्तित्व / शकुंतला भरणे

एप्रिल 2008

संपादकीय - खासदाराचें मोल कितले? प्रतिबिम्ब
 शीर्षकथा - लोकसभा वैचणूक कोण हारतलो? कोण जिखतलो? / दिलीप बोरकार
 भोंवडी - लुद्दीस एक पवित्र आनी मागण्यांचो जागे
 ललित - पोको / नं. ध. बोरकार
 परमळ - पार्वती / हर्षा शेट्ये
 भुरज्यांचे आंगण / दक्षा मोहनदास शिरोडकार, भिकाजी घाणेकार, सूर्या अशोक, गार्गी दामोदर भरणे
 मनसंवेदना / हर्षा शेट्ये, सुधीर कोडकणी, महेश पारकार
 कलासीक - मर्चट ऑफ व्हेनिस / शैलेंद्र मेहता
 फांतोड पावली / सुधा सुरेश आमोणकार परिसर / नीरजा वैद्य - यादव
 कथा - उपी / रामकृष्ण जुवारकार
 भलायकी - दोणकुटी / डॉ. वंदना धुमे आंबटीख - शीलाचो रिसीपी बूक / शीला कोळंबकार
 खळांतली आंबली - अऊक आर्गा उतरकुवाडे / मुकेश थळी
 हरयाळी / महेश दिवेकार
 अंतरमनाचे अंतरंग / दिलीप बोरकार

मे 2008

संपादकीय - हाका हांव जबाबदार! प्रतिबिम्ब
 शीर्षकथा - फील गूड वाल्यांचे नील गूड जातले! / दिलीप बोरकार
 संवाद - गेट लिबरेटेड / रनेहा भांडारे भोंवडी - नेपाळ एक नैसर्गीक नंदनवन / फ्रेडी जे दा कोरत
 ललित - समर्पण / नं. ध. बोरकार
 कथा - नशिबाचो खेळ / हर्षा शेट्ये भुरज्यांचे आंगण / चिंतामणी हेमंत आमोणकार, मयुर कोरगांवकार, आश्विनी श्रीधर कामत, साई श कवळेकार, मनोहरराय सरदेसाय, राजश्री बांदोडकार कारापूरकार, सुधीर तारी, दिलीप बोरकार
 परिसर - हांव पिसो सैमसत्तरीक / युगांक नायक

भुरज्यांचे आंगण / रवीन्द्रनाथ टागोर, भिकाजी घाणेकार, सूर्या अशोक, राजश्री बांदोडकार कारापूरकार परमळ - भवतीन दाखयली शक्ती : बायलांची भुरज्यांची घडामोडी / अनुमंत चोपडेकार आंबटीख - शीलाचो रिसीपी बूक / शीला कोळंबकार मनसंवेदना / हर्षा शेट्ये, सुधीर कोडकणी, सुनिता सुभाष शाह भक्तीरस - साईबाबांची भक्तीगीतां / महेश पारकार परिसर - धैंपे महाविद्यालयांत / प्रा. अंजू खंवटे भलायकी - प्रथमोपचार / डॉ. वंदना धुमे कोंकणी पॉप - पांडू लापयांव/एच. ब्रिटन उतरकुवाडे / मुकेश थळी काळचक्र / ज्योतिषाचार्य राजबापू हरयाळी / महेश दिवेकार अंतरमनाचे अंतरंग / दिलीप बोरकार व्यक्तित्व / वेंडल रॉड्रीकस

जून 2008

संपादकीय - ताणी आमकां फटयले! शीर्षकथा - परिकार सरकार कोसळ्टा? / राजू नायक संवाद - हांव सुशेगाढ मनीस, म्हाका सर्त लावपाची ना/ वेंडल रॉड्रीकस भोंवडी - स्वीतझरलॅन्ड / फ्रेडी जे दा कोरत
 ललित - समर्पण / नं. ध. बोरकार
 कथा - नशिबाचो खेळ / हर्षा शेट्ये भुरज्यांचे आंगण / चिंतामणी हेमंत आमोणकार, मयुर कोरगांवकार, आश्विनी श्रीधर कामत, साई श कवळेकार, मनोहरराय सरदेसाय, राजश्री बांदोडकार कारापूरकार, सुधीर तारी, दिलीप बोरकार
 परिसर - हांव पिसो सैमसत्तरीक / युगांक नायक

कोंकणी पॉप - नवरो म्हाका जारीटा रोड्हा मनसंवेदना / हर्षा शेट्ये, सूर्या अशुनिता सुभाष शाह भलायकी - प्रथमोपचार (II) / वंदना धुमे उतरकुवाडे / मुकेश थळी काळचक्र / ज्योतिषाचार्य राजबापू हरयाळी / महेश दिवेकार अंतरमनाचे अंतरंग / दिलीप बोरकार व्यक्तित्व / वेंडल रॉड्रीकस

जुलाय 2008

संपादकीय - शिंदळ्यांचे बरें आ हेरांचे कितें? प्रतिबिम्ब
 शीर्षकथा - वरती तर मातयेभरा आतां मनीसपणाची अभारणी जादिलीप बोरकार संवाद - तियात्र माचयेवेलो प्रिन्स प्रिन्स जाकोब भोंवडी - सिवकीम / फा. फ्रेडी कोरता ललित - समर्पण / नं. ध. बोरकार भुरज्यांचे आंगण / शंभू खेडेक अभ्यकुमार, आश्विनी श्रीधर कामदिलीप बोरकार अक्षर खेळ / प्रसन्ना तिंबले परिसर / पैसो जाय पूण आमचो सैमजाय / युगांक नायक मनसंवेदना / हर्षा शेट्ये, सुरेश काम सातोरकार, शंकर रामाणी खळांतली आंबली - म्हज्या उगडासांत बाकीबाब / अनिल समर्थ फांतोड पावली - तूं बापूयच कर्दिसलो/ सुधा सुरेश आमोणकार कोंकणी पॉप - साद तुगेले / आभोसले उतरकुवाडे / मुकेश थळी काळचक्र / ज्योतिषाचार्य राजबापू ब

आंबटीख - शीलाचो रिसीपी बूक /
शीला कोळंबकार
भलायकी - प्रथमोपचार (III) / डॉ.
वंदना धुमे
हरयाळी / महेश दिवेकार
अंतरमनाचे अंतरंग / दिलीप बोरकार
व्यक्तित्व / प्रिन्स जाकोब

ऑगस्ट 2008

संपादकीय - बिंब सरकारचे दुरमान न्हय!
प्रतिबिंब
शीर्शकथा - हॅलमेटचे भूत गोंयकारांचे मानेर
शीर्शकथा २ - रोमीचो देंवचार गोंयकारांचे मानेर?
संवाद - युग-सांवार / महाबलेश्वर सैल कथा - तेंगशो / महाबलेश्वर सैल
ललित - समर्पण / नं. ध. बोरकार
भुरग्यांचे आंगण / दिलीप बोरकार, अमोघ प्रसाद बुडकुले, राजश्री बांदोडकार कारापूरकार
अक्षर खेळ / प्रसन्ना! तिंबले परिसर / एक अणभव : सैमाच्या शोपांतले / युगांक नायक
मनसंदेदना / सुनिता सुभाष शाह, आशिवर्नी कामत, नीला तेलंग, भालचंद्र गांवकार
कुरकूट - जनूमामा / हर्षा शेट्ये कोंकणी पॉप
पडवेर - एका अर्धवट मनशाची खबर / वामन विष्णू कामत
फांतोड पावली - तोच म्हजो दिवो सांसणाचो/ सुधा सुरेश आमोणकार
पंचनामो - आयणा आनी बायणा / नीरजा वैद्य यादव
अस्तुरी - हुस्कारे बायलमनाचे / जयमाला दणायत
उतरकुवाडे / मुकेश थळी काळचक्र / ज्योतिषाचार्य राजबापू बर्वे

आंबटीख - शीलाचो रिसीपी बूक /
शीला कोळंबकार
भलायकी - प्रथमोपचार (खत) / डॉ.
वंदना धुमे
हरयाळी / महेश दिवेकार
अंतरमनाचे अंतरंग / दिलीप बोरकार
व्यक्तित्व / महाबलेश्वर सैल

सप्टेंबर 2008

संपादकीय - आतां आमकां हुस्को ना! प्रतिबिंब
शीर्शकथा १ - आमी शिकून अडाणी आनी धर्मान अधर्मी / दिलीप बोरकार
शीर्शकथा २ - शिक्षकांखातीर मार्गदर्शक तत्वां / डॉ. आयडा मिलर मुखर्जी
संवाद - हांव भारतीय आसां हाचो अभिमान दिसता / हनुमान कांबळी
चर्चा - मुक्त भारतांत शिक्षकाचो दर्जे / व्यंकटेश रा. शिरोडकार
प्रासंगीक - श्रावण आनी आमी / महेश पारकार
सैम सांगात - चवथीचो अर्थ / नीरजा वैद्य-यादव
ललित - समर्पण / नं. ध. बोरकार
भुरग्यांचे आंगण / दिलीप बोरकार, अमोघ प्रसाद बुडकुले, राजश्री बांदोडकार कारापूरकार, मनोहरराय सरदेसाय
परिसर / गणपतीच्या रुपान मातयेची पूजा करूया! / युगांक नायक
मनसंवेदना / भालचंद्र गांवकार, हर्ष शेट्ये, अशोक भोंसले
एकांकिका - गणपती पिश्यान काडटा तेन्ना..
परमळ - फोंडू शारनी / सुरेश कामत सातोरकार
कोंकणी पॉप - अमेरिकेक पावशी / लॉर्ना
पडवेर - शिवाजीच शिवाजी / वामन विष्णू कामत

फांतोड पावली - फुलराणी / सुधा सुरेश आमोणकार
पंचनामो - आयणा आनी बायणा / नीरजा वैद्य यादव
अस्तुरी - हुस्कारे बायलमनाचे / जयमाला दणायत
उतरकुवाडे / मुकेश थळी काळचक्र / ज्योतिषाचार्य राजबापू बर्वे
आंबटीख - शीलाचो रिसीपी बूक / शीला कोळंबकार
भलायकी - प्रथमोपचार (खत) जळप / डॉ. वंदना धुमे
हरयाळी / महेश दिवेकार
अंतरमनाचे अंतरंग / दिलीप बोरकार
व्यक्तित्व / हनुमान कांबळी

दिवाळी 2008

संपादकीय
चित्रपट - खंयच्यान आयलो? खंय पावलो?
मराठी चित्रपट
हिंदी चित्रपट
बंगाली चित्रपट
तमिळ चित्रपट
तेलुगू चित्रपट
कन्नड चित्रपट
मल्याळम् चित्रपट
गजराती चित्रपट
पंजाबी चित्रपट
ओडिया चित्रपट
असमिया चित्रपट
सेर भासांतले भारतीय चित्रपट
कोंकणी चित्रपट
कोंकणीतले पयलो सिनेमा मोगाचो आवंडो आमचें नशीब
निर्मोण
सुखाचें सपन
कर्तुंबांचो संवसार
म्हजी घरकान्न
बोगलांट
जिवीत आमचें अशें
मोग आनी मोयपास
भुयारांतले मनीस

जीण-मरण जेजूचे
तिसरी चीट
जन - मन
सुझान
तपस्विनी
जिवनाचो खेळ
गिरेस्तकाय
बोगरणे
कोंकणी टेलेफिल्मां
चित्रपट संस्कृतायेची रुजवण
सुखी कोण
दोत - देणे
कुणबी जाकी
सोर्त फुटली
गांवांत थावन पयस, म्हाका तुजो मोग
कुष्ठोबा द ग्रेट
आमचीच चूक
मर्णकटटे
जैत
आतांचो संवसार
गोवा आमचो गांव
आकांत
चुकलेलो मार्ग
एक नगरांत
जुलूम
तुळशी
मोनी गवाय
मुक्ता
म्हजी काणी
ग्रेन्ट रोड
दुसऱ्याचें आयकोन
मारयान
शारदा
जबाबदारी
काजार जाता, जाता, जाता
शीतू
फाशी मोगाची
मर्याद
भावाचें देणे
स्विकृती
देखणी दुराय
रौंटो
बन्या करप्यांनी इनाम
ही म्हजी शिटकावणी
दिसता तर्शे नासता
हांस मरे हांस

तूंच म्हजी लक्ष्मी
मरण
त्याग
सांगाती
कशी शिकवण दिता
उपकार
तो दीस उदेलो
गानकोकीळा
मुक्ता सावन सुख केल्लो ज्योतिर्मय प्रवास / प्रकाश वजरीकार
अनिल कुमार
लता दीनानाथ मंगेशकार
आशा भोसले
नाटक-सिनेमांतली धीट आनी धाडसी अभिनेत्री / वर्षा उसगांवकार
रेमो फेर्नांडीस
मिनाक्षी शिरोडकार
भुमिके चेर श्रद्धा दवरुन वावुरपी / आशालता वाबगांवकार
डॉ. मिनाक्षी मार्टिन्स्
हांव आनी म्हजो चित्रपटांतलो वावर / मिलींद म्हाडगूत
के. (कुंकलीयेकार) वैकुंठ दत्ताराम
फलेशबँक
पडधा फाटले कलाकार
यशवंत मंगेश वागळे
जासिंत वाज
वामन भोसले संकलनाचें दुसरें नांव आसूं भरी है ये जीवन की राहें
गिरीश कानाडा
पणजे दूददर्शनाचें योगदान / उदय कामत देखणे दीस : दुरायेचे दीस? / हेमा नायक परित्यावो आंतरराष्ट्रीय चित्रपट महोत्सव 'इफ्फी'
दौलत
रेमी कुलासो कोंकणी भाशेचो एक अखंड खांबो
कोंकणी माचयेवेले एक नखेत्र - एम. बॉयर ओफे लिया - फाटल्या काळाचें एक आकर्षक व्यवितमत्व
सुर्खमय युगांतले एक नखेत्र - सेलेसिनो अल्वारिस
दर्शन लोलयेकार
कला दिग्दर्शक - सुशांत तारी
गोंयकारांक लाब जावंक जाय आशिल्लो तो जायना / बाबूश गोलतकार

गुरुदत्त
एन. चंद्रा
आंतोनेत
बेटी
सिने मांतले बाल कलाकार / मंकारापूरकार
श्याम बेनेगल
आत्माराम जयश्री
रॉबीन वाज
शंकर नाग
रोहिणी हृष्टंगडी
प्रा. जयदेव हृष्टंगडी
सुदेश लोटलीकार
हिन्दी चित्रपट संगीतांत कोंकणी मन्योगदान

डिसेंबर 2008

संपादकीय - हय, तांच्यांत समजून घेवतांक आसा!
प्रतिबिम्ब
शीर्षकथा - गोंयांत इफ्फीचो इगगङग, बाकाय वायटाक?
संवाद / अजीत कडकडे
कथा - निरस्तब्ध रात / रिमिता भांडारे काम
सैम सांगात - खरे अपंगूळ कोण? / निरज यादव
ललित - समर्पण / नं. ध. बोरकार
भुर्भ्यांचे आंगण / विन्सी कवाढुश, रामनाथ
गोंयचे नांव कड करून / प्रभाकर कारेकार
मनसंवेदना / दिपाली पावसकार, हर्षा शे
पुराषेतम वि. सतरकार, महेश पारकार
चिवडो - बेकारी...सुपरसेक्षन उद्देश / सम्मानां
फांतोड पावली - केजी म्हळ्यार भुर्भ्यांब
काय बंदखण? / सुधा सुरेश आमोणकार
अरतुरी - बायलां राजकरणान फार्टी कित्याचा
सुनिता सुभाष शाह
उतरकुवाडे / मुकेश थळी
काळचक / ज्योतिषाचार्य राजबापू बर्ते
आंबटीख - शीलाचो रिसीपी बूक / निरज कोळंबकार
भलायकी - एझ्स / डॉ. वंदना धुमे
हरयाळी / महेश दिवेकार
अंतरमनाचे अंतरंग - नाक खंय आनी आवंय? / दिलीप बोरकार
व्यवितत्व / अजित कडकडे

तुमचे भलायकेची पुराय काळजी घेवपाचे गरजे खातीर एकूच ठिकाण

वोकहार्ट हॉस्पिटल हे आयज भारतांतल्या मुंबय, नागपूर, नाशिक, राजकोट, भावनगर, सुरत ह्या सारख्या महत्वाच्या शारांनी अतीवेगान पसरणी सुपर स्पेशलीटी हॉस्पिटल ग्रूपामदले एक जावन आसा. वोकहार्ट हॉस्पिटल ग्रूपान वैजकी सुपर स्पेशलीटीज वाठारांत नदरेक भरपा सारके योगदान दिलां आनी जागतीक दर्जाकडे तुळा जावं येता असो सेवेचो उंचलो दर्जोराखला.

हाय-एन्ड सुपर स्पेशलीटी केअर हातूत २१ वर्साचो अणभव आशिल्ल्या वोकहार्ट ग्रूपान गोंयांत नूसी वोकहार्ट हॉस्पिटलच्या बँनराखाल उच्च दर्जो सुपर स्पेशलीटी हॉस्पिटल सुरु केलां. हे हॉस्पिटल कुंकळे पांझरकोणी हांगा दक्षिण गोंयच्या मुंबय-कोची म्हामार्गार (NH - 17) आसा.

नुसी वोकहार्ट हॉस्पिटल हे सुपर स्पेशलीटी हॉस्पिटल, कार्डिओलॉजी आनी कार्डिओ-थोरसीक सर्जरी, मेंदू आनी कणो, हाडां आनी सांधे, युरोलॉजी आनी नेफरोलॉजी, मिनीमल एक्सेस सर्जरी, गॅस्ट्रोइंटे स्टीनल सर्जरी, पेडियाट्रीक्स आनी

गायनेकोलॉजी हांच्या मळार उत्कृश्ट सेवा केंद्रां निर्माण करून स्थापन केलां. तातुंतले हेर खाशेले विभाग म्हळ्यार इंटरनल मेडिसिन, क्रिटीकल केअर, कॉस्मेटॉलॉजी, मेडिकल आनी सर्जीकल ऑन्कोलॉजी. तशेंच इमरजेन्सी आनी ट्रॉमा लायन. आमचे हॉस्पिटल गोंय राज्य आनी सरभोवतणच्या वाठारांत उपलब्ध नाशिल्ली सुपर स्पेशलीटी टेर्टीअरी केअर हॉस्पिटलची गरज भागयतली. वोकहार्ट हॉस्पिटल आनी हारवर्ड मेडिकल इंटरनेशनल हांचो फाटल्या १० वर्सा सावन घट संबंद आसा. ह्या संबंदाचो आमकां पेशान्ट केअर, सुरक्षा आनी दर्जेदार वैजकी सेवा हांचे पासत सदांच फायदो जाला. गोंयचे नुसी वोकहार्ट हॉस्पिटलच्या हांगाच मार्गान चलतले आनी हारवर्ड मेडिकल इंटरनेशनल कडलो संबंद गोंयच्या लोकांक फायद्याचोच थारतलो.

आमचे हॉस्पिटल ज्या सेवेखातीर सुसज्ज आसा त्यो म्हळ्यार:

१. १८० टेर्टीअरी केअर खाटी आनी पेशान्टाक केंद्रीत दवरून ४३ खाटांचे उच्च दर्जाचे आयसीयू.
२. पेशान्टाचे सुरक्षे खातीर आंतरराष्ट्रीय दर्जाची पांच ऑपरेशन थेटरां.
३. सेवाभावी कार्डिअॅक रूग्णवाहिका आनी चोविसूय वरां वोकहार्ट इमरजेन्सी हार्टलायन आनी ऑक्सीडंट आनी ट्रॉमा लायन.
४. डिजिटल फ्लॅट पॅनल कॅथलॉब
५. अत्याधुनीक नॉन-इन्वेसीव्ह कार्डिअॅक डायग्नोस्टीक्स.
६. रेडिओ - डायग्नोस्टीक्स सपोर्टेड बाय मल्टी स्लायस सीटी स्कॅन.

Mr. Arvind Bhagania - Centre Head

"The State aims to build a government that's enabled by ICT to be efficient and accountable with a Global thinking approach"

Technology to the Doorsteps of the Citizens

Goa Broad Band Network
A Unique Ultra - High Speed Network with Voice, Video and Data on Single Optical Fiber Cable

State Data Center
Single location for all the Government Data & Online Services

Lok Seva Kendra
Single Window for G2C, G2B & B2C Services

Single Official Portal
Aims to provide all G2C, G2B Services across the Globe to all Stake-holders

e-Governance Initiatives
Backend computerisation is needed for Online real time service delivery.

Directorate of Information Technology
Government of Goa

2nd Floor, Above Alcon,
Hundai Showroom, NH-17, Porvorim-Goa.
Website: www.goagovt.nic.in
Phone: +91 (832) 2411505
Fax: +91 (832) 2411490

RAJ EXCELLENCY

Ribandar

Riverside Paradise...

'Raj Excellency' located in a beautiful hilly region of Ribandar, overlooking the pristine Mandovi River and lively Panaji city. Ribandar is just 3 kms from Panaji. This 3 kms gap in-between two places is occupied by beautiful water bodies and open lush green fields. These offers Raj Excellency a 180 picturesque view with soothing shades of Blue & greens. Own a home at Raj Excellency and be among those selected few and enjoy life at the fullest!

PROJECT BY:

**Raj Housing
Development^{TM}
Pvt. Ltd.**

S-1, Pai House, Sadar, Ponda - Goa.
Tel.: 0832-2314647, 2312072.
email: info@rajhousinggoa.com

website : www.rajhousinggoa.com

Goa

**Remember,
You are on holiday
Safety isn't !**

Welcome to Goa, where beautiful beaches, delicious cuisine and a friendly ambience promise the perfect mix of rest and recreation. Goa is an extremely safe place to travel around. However, we advise due precautions to be taken while you travel as you would do in any tourist spot in the world. Remember, safety is never on vacation.

TIPS FOR VISITORS

Drugs: Use, possession and trade of drugs is totally illegal in Goa. Drug offence is non-bailable and penalties for smuggling, possession and use are severe.

Drinking & Driving: A foreign national must possess an international driver's license. Traffic circulation is on the left. Don't drink and drive or use mobile phones while driving. Wear a helmet while riding a two-wheeler. Follow police traffic rules and keep valid documents in your possession while driving.

Weather: Use sunscreen whenever out in the sun to avoid sunburn; drink liquids to avoid dehydration.

Cleanliness & Hygiene: Use the nearest dustbin to dispose waste. Don't litter. Use mosquito repellents to protect yourself from mosquitoes. Public pay toilets are available at most places of tourist interest.

Beach Safety: Read the signboards and follow the instructions before entering the water. Be careful when wading at the beach, undertow riptide currents can be strong. Consult the lifeguards for safe areas to swim. Nudity on beaches and public places is strictly prohibited.

General Safety: Contact nearest Govt. of India/State Govt. Tourist Office/Counter Tourist Police/ Tourist Assistance Booth for any tourist assistance. In Emergency contact 108 for medical/fire/police. Police 100. Fire 101.

DEPARTMENT OF TOURISM

Patto, Panaji, Goa - 403001, India. Tel. No. 91-832-2438750/52. Fax: 91- 832-2438756. E-mail: goatourism@dataone.in
<http://www.goatourism.gov.in>